

לקוטי תורה • פרשת ראה • מאמר 6

ושמתי כדכד שמשותיך ושעריך לאבני אקדח וגוי (בישעיה...)

”ואשימך חלונותיך כדכד ושעריך לאבני אקדח”

התשובה מעלה את הנשמה למעלה אפילו ממקורה במחשבתו של הקב"ה, עד לעצמותו ממש, והצדקה, המעלה את הנפש הבהמית, מאפשרת זאת. שתי הי"שמשות" שבפסוק, של הוי' ושל צדקה, ושתי האבנים של המלאכים, שהם וישפה של יוסף ובנימין, הן שתי הדרכים שבהן אורו של הקב"ה מגיע לעולם — נמשך מלמעלה ומתורומם מלמטה; לעתיד לבוא שתי הדרכים יתקיימו ויתחברו ב"שלוש רב".

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/reeh/6

הנקודה

התשובה מעלה את הנשמה למעלה אפילו ממקורה במחשבתו של הקב"ה, עד לעצמותו ממש, והצדקה, המעלה את הנפש הבהמית, מאפשרת זאת. שתי ה"שמשות" שבפסוק, של הוי' ושל צדקה, ושתי האבנים של המלאכים, שהם וישפה של יוסף ובנימין, הן שתי הדרכים שבהן אורו של הקב"ה מגיע לעולם – נמשך מלמעלה ומתרומם מלמטה; לעתיד לבוא שתי הדרכים יתקיימו ויתחברו ב"שלום רב".

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

ישעיהו מבטיח שחלונות ירושלים יהיו עשויים כדכד; המלאכים נחלקו אם מדובר בשוהם או בישפה, והקב"ה אמר: "יהיו כדין וכדין". לשון הרבים "שמשותיך" רומזת לשתי שמשות: של הוי' ושל צדקה. כדי להסביר זאת, אדמו"ר הזקן מגדיר את התשובה כחזרת הנשמה למעלה ממקורה במחשבתו של הקב"ה, אל עצמותו, באמצעות מסירות הנפש של היחידה באמירת "אחד" בקריאת שמע. מאחר שגם לסטרא אחרא יש רצון משלה שאינו נתון לשיקול דעת, דוד התפלל שיציל את יחידתו "מיד כפירים"; הצדקה, "בכל ממונך", משנה את הנפש הבהמית וממשיכה רחמים מידה כנגד מידה. שלוש עשרה מידות הרחמים של אלול הן אתערותא דלעילא המאפשרת את התשובה; שמש המרפא של הצדקה מאירה באלול, ושמש הוי' ביום הכיפורים, או, לפי פירוש אחר, שמש הצדקה היא האור העליון של העתיד לבוא. האבנים הן יוסף, הממשיך מלמעלה, ובנימין, המעלה מלמטה, ושתי הדרכים יתקיימו. שערי הבינה ונתיבות החכמה יהיו לאש ולאבה פנימית, ו"שלום רב" יחבר בין שתי הדרכים.

מבנה

11	1 הפסוק, מחלוקת המלאכים ושתי השמשות
הכדכד שבישעיהו, מחלוקת המלאכים על שוהם וישפה, ושתי ה"שמשות" שבלשון הרבים "שמשותיך"; השאלה במה שונה אלול מעשרת ימי תשובה, והתשובה כחזרת הנשמה.
4-21	2 תשובה למעלה מן המחשבה
הנשמות נמשכות ממחשבתו של הקב"ה; כשם שהשכלת ההשכלה נעלית מאותיותיה, והמשכיל נעלה מן ההשכלה, כך התשובה מעלה את הנשמה למעלה מן המחשבה: הה"א העליונה חוזרת אל הוי"ד, והתשובה עולה לכתר.
51	3 העצמות, היחידה והכפירים
עצמותו של הקב"ה נעלית ממחשבת הבריאה האחת; היחידה נכספת אליו בלבד, כמו במסירות נפש באמירת "אחד"; גם לסטרא אחרא יש רצון משלה שלמעלה מן השכל, והאהבה "בכל מאדך" קשורה לממון.
10-61	4 צדקה והנפש הבהמית
הצדקה מעלה את הנפש הבהמית, שמידותיה חזקות יותר משום שהן נובעות מתוהו; כשהעוצמה הזאת מופנית לאור, היא עושה את בעל התשובה גדול יותר, והקב"ה משיב לרחמים על העניים ברחמים על הנשמה.
14-111	5 שלוש עשרה מידות הרחמים של אלול
הרחמים בעשרת ימי תשובה הם מענה לתשובה, אך התשובה עצמה זקוקה לאתערותא דלעילא של אלול; לכן נותנים צדקה באלול ומבקשים רחמים לפני קריאת שמע כדי להבין את גדולת הקב"ה.

תפילת העמידה ממשיכה אלקות באמצעות לבושים: התורה, הלבוש הפנימי, והצדקה, הלבוש החיצוני; שתי השמשות מאירות מבעד למחיצה הדקה הזאת, הכדכד, והצדקה מסירה את ענן החטא.

התשובה מרפאת; אהבה ויראה הן הכנפיים; שמש הצדקה היא הגילוי החיצוני של אלול, ושמש הוי היא הגילוי הפנימי של יום הכיפורים, או שמש הצדקה היא האור הגנוז של העתיד; העלייה בתפילת נעילה.

שמות השבטים על האבנים היקרות, בדומה לנפש הבהמית שהופכת לאור; יוסף ממשיך מלמעלה ובנימין מעלה מלמטה; מיכאל וגבריאל; משה ואליהו; שתי הדרכים יתקיימו, כמו קריאת שמע של שחרית ושל ערבית.

חמישים שערי הבינה יציתו אהבה לוחטת שתמיס אפילו לב של אבן; שלושים ושניים נתיבות החכמה, התורה ומידותיה, יביאו אהבה פנימית של תשוקה; ועד אז יש לפתוח את הלב באמצעות רחמים.

שלוש מדרגות של שלום: זו של יוסף, זו של בנימין, והחיבור ביניהן באמצעות כבי ורחמים רבים, כאשר ישראל יהיו למודי ה'.

הקיצור חוזר על חמשת החלקים: שתי השמשות והתשובה, היחידה והצדקה, אלול ושני הפירושים, יוסף ובנימין, והאהבות ושלוש מדרגות השלום.

מושגים

שתי השמשות שמש הוי ושמש צדקה

שמש הוי ושמש הצדקה, שנרמזות בלשון הרבים "שמשותיך": הגילויים של עשרת ימי תשובה ושל אלול, או, לפי פירוש נוסף, האור של הזמן הזה והאור הגנוז של העתיד.

יחידה יחידה

המדרגה הגבוהה ביותר בנשמה, רצון פשוט שלמעלה מן השכל, שנכסף לאחד ויחיד בלבד; זוהי האהבה "בכל מאדך" ומסירות הנפש באמירת "אחד".

הכפירים כפירים

מקורו של הרצון הבלתי קדוש שלמעלה מן השכל בסטרא אחרא, על חיותו העזה; דוד התפלל שהיחידה שלו תינצל מהם.

צדקה צדקה

נתינת צדקה, שמעלה את הנפש הבהמית, ממשיכה את רחמי הקב"ה מידה כנגד מידה, היא לבושו החיצוני של הקב"ה ומסירה את ענן החטא.

שלוש עשרה מידות הרחמים י"ג מדות הרחמים

רחמי ה' שאין להם גבול: באלול הם אתערותא דלעילא המאפשרת את התשובה, ובעשרת ימי תשובה הם המענה לה.

צדיק עליון וצדיק תחתון צדיק עליון וצדיק תחתון

יוסף, הממשיך את השפע מן המשפיע אל המקבל, ובנימין, המעלה את המקבל אל המשפיע; שוהם וישפה, מיכאל וגבריאל.

חמישים שערי בינה נ' שערי בינה

הבנה גלויה הנמשכת אל המידות; לעתיד לבוא היא תצית את האהבה הלוהטת של "אבני אקדח".

שלושים ושניים נתיבות החכמה ל"ב נתיבות החכמה

חכמה נעלמת ומרחיקת לכת, שהיא התורה ומידותיה; לעתיד לבוא היא תביא את האהבה הפנימית של "אבני חפץ".

הפסוק, מחלוקת המלאכים ושתי השמשות

1 ושמתי כדכד^{1,2} שמשותיך ושעריך לאבני אקדח וגוי' (בישעיה ס"י נ"ד) ובגמרא (פרק חמישי דב"ב [נדבא בתרא])

אמר רבי שמואל בר נחמני פליגי³ בה תרי מלאכי ברקיעא גבריאלי ומיכאל

"ואת חלונותיך אעשה מכדכד, ואת שערייך מאבני אקדח" וגוי' (ישעיהו, פרק 54). ובגמרא (הפרק החמישי בבבא בתרא): רבי שמואל בר נחמני אמר, שני מלאכים ברקיע נחלקו בדבר — גבריאלי ומיכאל.

המאמר פותח בהבטחתו של ישעיהו על ירושלים שתיבנה מחדש: חלונותיה יהיו עשויים מאבן יקרה הנקראת כדכד, ושעריה — מאבני אקדח. הגמרא מספרת ששני מלאכים, גבריאלי ומיכאל, נחלקו בשאלה מהי אבן הכדכד.

(ובילקוט בישעיה איתא מיכאל וגבריאלי) חד אמר שהם אחד אמר ישפה.⁴ אמר הקדוש ברוך הוא⁵ להוי כדין וכדין.

(ובילקוט על ישעיהו כתוב "מיכאל וגבריאלי"). אחד אמר שהם, ואחד אמר ישפה. הקדוש ברוך הוא אמר: "יהיו כדין וכדין".

מלאך אחד אמר שהכדכד היא שהם, והמלאך השני אמר שהיא ישפה; והקדוש ברוך הוא הכריע: "יהיו כדין וכדין", משחק מילים על המילה "כדכד" עצמה. הילקוט, שהוא אוסף מדרשים, מביא את שמות שני המלאכים בסדר הפוך.

ושמשותיך פיי הארת השמש⁶ (וכדפירש"י [וכדפירש רש"י]) (בישעיה שם)⁷ ובסנהדרין (דף ק' ע"א) חלונות שהשמש זורח בהם⁸ כוי ועיין ברבות בא פט"ו [פרק ט"ו / פרשה ט"ו].

"ושמשותיך" פירושו הארת השמש, וכך פירש רש"י שם על ישעיהו; ובסנהדרין (דף 100a): חלונות שהשמש זורחת דרכם וכו'. ועיינו גם במדרש רבה, בא, פרק 15.

אדמו"ר הזקן דורש את "שמשותיך" מלשון "שמש": הכוונה להארת השמש, כפי שפירש רש"י. גם רש"י בסנהדרין מתאר אותן כחלונות שהשמש זורחת דרכם. כך מכין המאמר את הקריאה בפסוק כעוסק בסוגים של "שמש".

והנה כתיב כי שמש ומגן⁹ הוי אלקים (תלים ס"י פ"ד) ששם הוי נקי שמש וכתוב וזרח לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה^{10,11} במלאכי (ס"י ג' כי [כתב]).

והנה כתוב: "כי שמש ומגן הוי אלקים" (תהילים, פרק 84), ומכאן שהשם הוי נקרא "שמש". וכן כתוב במלאכי (פרק 3, פסוק 20): "וזרח לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה".

שני פסוקים מכנים דבר מסוים "שמש": בתהילים השם הוי נקרא שמש, ובמלאכי מובטחת "שמש צדקה" המביאה רפואה. "צדקה" פירושה כאן צדק, ובהמשך המאמר היא נדרשת גם במשמעות של נתינת צדקה.

הרי גם בחיי צדקה נקי שמש. וזהו ענין שמשותיך ב' בחיי שמש. ולהבין זה יש

הרי שגם בחינת צדקה נקראת "שמש". וזהו ענין "שמשותיך" בלשון רבים: שתי בחינות של "שמש". כדי להבין זאת, יש

לפיכך, "שמשותיך" בלשון רבים רומז לשתי "שמשות": שמש של הוי' ושמש של צדקה. לפני שיסביר אותן, אדמו"ר הזקן מעלה שאלה על חודש אלול.

להבין תחלה מה שמבואר בספרים¹² שבאלול מאירין י"ג מדות הרחמים עד ראש השנה ואחר כך בעשרת ימי תשובה חוזרין ומתגלים הי"ג מדות (וכמ"ש בזו"כ [בזהר חלק ב']¹³ ס"פ תרומה) (דף קע"ו ע"א).

להבין תחילה את המבואר בספרים, שבאלול מאירות שלוש עשרה מידות הרחמים עד ראש השנה, ולאחר מכן, בעשרת ימי תשובה, שלוש עשרה המידות חוזרות ומתגלות (כמו שכתוב בזהר, חלק ב, בסוף פרשת תרומה) (דף 176a).

שלוש עשרה מידות הרחמים הן שלוש עשרה מידות של חמלה אלוקית שה' גילה למשה (שמות לד, ו-י). ספרי קבלה מלמדים שהן מאירות בחודש אלול ומתגלות שוב בעשרת ימי תשובה, מראש השנה ועד יום הכיפורים; אדמו"ר הזקן מציין לכך את הזוהר.

ולכך אומרים ויעבור וי"ה¹⁴ הוי' כו' עד יוה"כ [יום הכפורים]. וצריך להבין מהו ההפרש שבין אותה ההתגלות שבאלול לאח"כ בעשיית [בעשרת ימי תשובה].¹⁶

ולכן אומרים "ויעבור הוי'" וכו' עד יום הכיפורים. וצריך להבין: מה ההבדל בין אותה התגלות שבאלול לבין ההתגלות שלאחר מכן, בעשרת ימי תשובה?

לכן אומרים את הפסוקים של שלוש עשרה המידות, המתחילים במילים "ויעבור הוי' על פניו", בתפילות הסליחות מחודש אלול ועד יום הכיפורים. השאלה היא מה מבדיל בין התגלות המידות באלול לבין התגלותן בעשרת ימי תשובה.

ויובן כל זה בהקדים ביאור ענין התשובה שאינה על עבירות דוקא שהרי ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] שיהיה כל ימיו בתשובה¹⁷

כל זה יובן לאחר שנקדים ונבאר את ענין התשובה, שאינה דווקא על עבירות, שהרי אמרו חז"ל שאדם צריך להיות בתשובה כל ימיו;

כדי להשיב על כך, אדמו"ר הזקן מגדיר תחילה את התשובה. אין פירושה רק חרטה על עבירות, שהרי הגמרא אומרת שעל האדם להיות בתשובה כל ימיו.

אלא הוא ענין השבת הנפש ששכ ונושא את נפשו אליו ית' כי ירידה צורך עליה היא.^{18, 19, 20, 21}

אלא מדובר בהשבת הנפש: האדם שב ונושא את נפשו אליו יתברך, שכן הירידה נועדה לצורך עלייה.

תשובה פירושה המילולי הוא "שיבה": העלאת הנפש בחזרה אל ה'. הנפש ירדה לתוך גוף רק כדי שתוכל להגיע לעלייה גדולה יותר, והתשובה היא אותה עלייה.

תשובה למעלה מן המחשבה

2 ולהבין זה דלכאורה הרי בלא"ה [בלאו הכי] נש"י [נשמות ישראל] עלו במחשבה^{22, 23, 24} דהיינו שאינן כמו

המלאכים צבא מעלה ומטה שמקור התהוותן מבחי" דבור העליון כדכתיב וברוח פיו כל צבאם.²⁵

כדי להבין זאת: לכאורה, נשמות ישראל הרי כבר עלו במחשבה; כלומר, הן אינן כמו המלאכים, צבאות מעלה ומטה, שמקור התהוותם הוא מבחינת הדיבור העליון, ככתוב: "וברוח פיו כל צבאם".

אדמו"ר הזקן מחדד את השאלה. המדרש אומר שנשמות ישראל "עלו במחשבה", כלומר מקורן במחשבתו של ה', בשונה מהמלאכים ושאר הנבראים, שנבראו באמצעות "דיבורו" — המאמר היוצר, "וברוח פיו כל צבאם".

אבל הנשמות נלקחו מאותיות מחשבתו ית' והן הן ס"ר אותיות שבתורה שהן כנגד ס"ר נשמות²⁶

אבל הנשמות נלקחו מאותיות מחשבתו יתברך, והן הן שש מאות אלף אותיות התורה, המקבילות לשש מאות אלף הנשמות.

הנשמות נלקחו מ"אותיות" מחשבתו של ה', שהן שש מאות אלף אותיות התורה. אותיות אלה מקבילות לשש מאות אלף נשמות השורש של ישראל.

שבהם כלולים כל הנשמות שבאוצר להיותן ענפים וניצוצין המפשטים מהם וכנודע וא"כ הרי מקורן ושרשן הוא גבוה מאד נעלה ומהו העליה עוד.

שבהן כלולות כל הנשמות שבאוצר, בהיותן ענפים וניצוצות המתפשטים מהן, כידוע. ואם כן, מקורן ושרשן גבוה ונעלה מאוד; איזו עלייה נוספת יכולה להיות להן?

כל נשמה פרטית שב"אוצר" הנשמות העליון היא ענף או ניצוץ של אחת מאותן נשמות שורש. אם מקור הנשמה כבר גבוה כל כך, איזו עלייה נוספת יכולה התשובה להביא לה?

(ועמ"ש בפ' שלח ע"פ אני ה' אלקיכם כו' וע"פ מי מנה עפר יעקב²⁷ וע"פ את שבתותי תשמרו כו').

(ראו מה שכתוב בפרשת שלח על הפסוק "אני ה' אלקיכם" וכו', ועל הפסוק "מי מנה עפר יעקב", ועל הפסוק "את שבתותי תשמרו" וכו').

המאמר מפנה את הקורא למאמרים אחרים בלקוטי תורה העוסקים בשורש הנשמות.

אך הנה מודעת זאת דכמו עד"מ בנפש יש כמה כחות שלמעלה מהמחשבה כי המחשבה אינה אלא לבוש להשכל השוא מתלבש בה ומתחלק באותיות

אולם ידוע שכמשל, בנפש יש כמה כחות שלמעלה מהמחשבה; שהרי המחשבה אינה אלא לבוש לשכל, המתלבש בה ומתחלק לאותיות,

התשובה מתחילה במשל מן הנפש האנושית, שבה יש כחות הגבוהים מהמחשבה. המחשבה היא רק "לבוש" לשכל: הרעיון מתלבש במחשבה ומתחלק למילים ולאותיות.

אבל בעצם השכל הוא מהות אחר ונעלם ממנה כגון דבור תוספת ורא"ש²⁸ שהשכלה עצמה אינה מסוג האותיות כלל ונעלית מהם במדרגה

אבל השכל עצמו הוא מהות אחרת, הנסתרת ממנה. למשל, חידוש של תוספות ושל הרא"ש: ההשגה עצמה אינה כלל מסוג האותיות, והיא נעלית מהן במדרגה,

הרעיון עצמו הוא דבר אחר, הנסתר מן המחשבה. הדוגמה היא חידוש של תוספות או של הרא"ש, מפרשי התלמוד הקלאסיים: ההשגה שמאחורי החידוש אינה עשויה מאותיות כלל, והיא נעלית מהן.

כי היא סברא רוחניות ונקודה א' רק שנתפסת ומתלבשת בתיבות וצירופי אותיות אלו ומתחלקות בהן כו'.²⁹

כי היא סברה רוחנית ונקודה אחת, ורק כשהיא נתפסת ומתלבשת במילים ובצירופי האותיות האלה היא מתחלקת ביניהם וכו'.

השגה היא נקודה אחת של סברה רוחנית. היא מתחלקת למילים מסוימות רק כשהיא נתפסת ומתבטאת באותיות.

3 ולכן השכלה אחת שבדבור התוספת היא באותיות ותיבות אלו ובהרא"ש והר"ן [והרבינו נסים] השכלה זו עצמה היא באותיות ותיבות אחרים והיינו שהאותיות והתיבות לגבי השכל הן כמו לבוש לבד וכלבוש תחליפם.³⁰

לכן, אותה תובנה שבפירוש התוספות מנוסחת במילים ובאותיות האלה, מובעת בפירוש הרא"ש והר"ן באותיות ובמילים אחרות. כלומר, ביחס לשכל, האותיות והמילים הן רק כמו לבוש, ועליו נאמר: "וכלבוש תחליפם".

ההוכחה לכך שהתובנה נמצאת מעבר לאותיות שבהן היא מנוסחת היא שאותו רעיון מנוסח בדרך אחת בתוספות ובדרך אחרת ברא"ש ובר"ן. המילים הן כמו לבוש שאפשר להחליפו בלי שהלבוש עצמו ישתנה, כפי שנאמר בפסוק: "וכלבוש תחליפם".

ויש ג"כ בחיי שלמעלה מהשכל כי השכליים נובעים ומתחדשים תמיד חדשים לבקרים³¹ ומוכרח שיש מציאות איזה כוחות הנפש המהוה אותן

יש גם בחינה שלמעלה מן השכל: התובנות נובעות ומתחדשות ללא הרף, "חדשים לבקרים", ולכן מוכרח להיות בנפש כוח כלשהו שמחולל אותן;

למעלה מן השכל נמצא המקור שלו. תובנות חדשות ממשיכות לצוץ, "חדשים לבקרים", ולכן מוכרח להיות בנפש כוח שמוליד אותן.

והוא הנק' משכיל שהוא לשון מפעיל והוא מ"ש משכיל לאסוף משכיל לאיתן האזרחי³² למנצח משכיל^{33,34} כו'.

וכוח זה נקרא "משכיל", לשון מפעיל. ועל כך נאמר: "משכיל לאסף", "משכיל לאיתן האזרחי", "למנצח משכילי" וכו'.

כוח זה נקרא "משכיל" — לשון סיבתית שמשמעותה מי שמביא לידי השכלה. כותרניהם של כמה מזמורים כוללות את המילה "משכיל", ובהם מזמוריו של אסף ושל איתן האזרחי.

4 ולכן נקרא הנפש נפש המשכלת וכמ"ש במ"א. כן ממש יובן למעלה עליית הנשמות אחר ירידתן ממקור חוצבן מחשבה עילאה להתלבש בגוף חומרי שהעלייה הוא למעלה מעלה מהמחשבה. וזהו ענין התשובה תשוב³⁵ ה' עילאה לגבי יו"ד כו'.

לכן הנפש נקראת "הנפש המשכלת", כפי שמבואר במקום אחר. כך ממש יובן למעלה: עליית הנשמות לאחר ירידתן ממקור חציבתן — המחשבה העליונה — כדי להתלבש בגוף גשמי, היא עלייה למעלה מעלה מן המחשבה. וזהו עניינה של תשובה: "תשוב ה'" — הה"א העליונה חוזרת אל הו"ד וכו'.

הנפש נקראת על שם הכוח הזה: "הנפש המשכלת", הנפש שמולידה הבנה. כך גם למעלה: הנפש יורדת ממקורה במחשבתו העליונה של ה' ומתלבשת בגוף, ושיבתה מגיעה למעלה מן המחשבה. וזהו תשובה, הנקראת "תשוב ה'" — הה"א חוזרת.

(כי מחשבה עילאה היא בחי' ה' עילאה דשם הוי' ותשוב ה' עילאה לגבי יו"ד היינו למעלה מבחי' מחשבה שהיו"ד עצמו הוא בחי' חכמה עילאה שנק' משכיל לאיתן³⁶ כו' וקוצו של יו"ד הוא בחי' אין שממנו תמצא החכמ' [החכמה]³⁷ וע' במ"ש הרמ"ז [הרב משה זכות] בפ' שלח)

(שהרי המחשבה העליונה היא בחינת הה"א העליונה של שם הוי', ו"תשוב ה' עילאה לגבי יו"ד" פירושו מעל לבחינת המחשבה; שכן היו"ד עצמה היא בחינת החכמה העליונה, הנקראת "משכיל לאיתן" וכו', וקוצו של יו"ד הוא בחינת אֵין, שממנו נמצאת החכמה. ועיינו במה שכתב הרמ"ז בפרשת שלח)

בארבע אותיות שם הוי', הה"א העליונה מייצגת את המחשבה העליונה, והיו"ד את החכמה העליונה, מקור ההשגה, הנקראת "משכיל לאיתן". התשובה מעלה את הנפש מן הה"א אל היו"ד, למעלה מן המחשבה, ועד קוצו של יו"ד — בחינת אֵין, שלמעלה מן החכמה, שממנה, כפי שנאמר בספר איוב, נמצאת החכמה.

(דקני"ט ע"א) בענין יו"ד של שם שקשור ממש בעולם א"ס בסוד קוצו של יו"ד כו'

(דף קנ"ט ע"א), בענין היו"ד של השם, שקשורה ממש לעולם אין סוף, בסוד קוצו של יו"ד וכו',

אדמו"ר הזקן מפנה לדברי הרמ"ז (רבי משה זכות), הכותב בקטע על פרשת שלח שהיו"ד של השם קשורה לעולם אין סוף בסוד קוצו של יו"ד.

עד יו"ד וקוצו א"ס ואצ"י ה' עולם הבריאה הכולל יצירה ועשיה כו' ויש פרסא מבדלת כו'

עד: "היו"ד וקוצו — אין סוף ואצילות; הה"א — עולם הבריאה, הכולל את יצירה ועשיה" וכו', "ויש פרסא מבדלת" וכו'.

הקטע של הרמ"ז ממשיך ומתאר את מבנה השם: קוצו של יו"ד והיו"ד מכוונים כנגד אין סוף ואצילות, והה"א כנגד עולם הבריאה, הכולל את יצירה ועשיה. "פרסא" מפרידה בין אצילות לעולמות התחתונים.

ע"ש וע' בראשית חכמה פ"ב [פרק ב'] משער התשובה במ"ש עוד ביארו בזהר שהתשובה עולה עד הכתר³⁸ כו':

עיינו שם. ועיינו גם ב־Reishis Chochmah, פרק ב' משער HaTeshuvah, שם נאמר: "עוד ביארו בזהר שהתשובה עולה עד הכתר" וכו'.

אדמו"ר הזקן מביא גם את Reishis Chochmah, ספר יסוד בקבלה ובמוסר, המצטט את הזוהר ואומר שהתשובה עולה עד הכתר, שלמעלה מן החכמה. הדבר תומך בטענה שהתשובה מעלה את הנפש למעלה מן המחשבה.

קטע 3 • 51

העצמות, היחידה והכפירים

5 ב כי הנה אור א"ס ב"ה מרומם ומתנשא רבבות מדרגות עד אין קץ למעלה מהמחשבה ואפי' [ואפילו]

מבחי" ח"ע [חכמה עילאה] כו' וכנודע ובמחשבה א' הוא סובב וממלא לכל העולמות

2. שכן אור אין סוף, ברוך הוא, נעלה ומרומם רבבות מדרגות לאין קץ מעל המחשבה, ואף מעל בחינת חכמה עילאה וכו', כידוע; ובמחשבה אחת הוא סובב וממלא את כל העולמות.

החלק השני מתחיל להשיב כיצד יכולה הנשמה להתרומם מעל מקורה במחשבת ה'. אור אין סוף של ה' נעלה לגמרי מן המחשבה, ואף למעלה מבחינת חכמה עילאה, ובכל זאת "מחשבה" אחת שלו מספיקה הן כדי להקיף את כל העולמות והן כדי למלא אותם — שני האופנים הנקראים סובב וממלא.

וכמאמר צופה ומביט עד סוף כל הדורות³⁹ היה הוה ויהיה וג"ע [וגן עדן] ועוה"ב [ועולם הבא] ותח"מ [ותחיית המתים] בכלל בסקירה אחת ממש והוא מ"ש בתחלת הע"ח [העץ חיים]⁴⁰ כשעלה ברצונו⁴¹ כו' (ותחיית המתים)

כמאמר: "צופה ומביט עד סוף כל הדורות" — מה שהיה, מה שהוה ומה שיהיה, וגן עדן, העולם הבא ותחיית המתים בכלל, כולם בסקירה אחת ממש. וזהו מה שכתוב בתחילת עץ חיים: "כשעלה ברצונו" וכו',

"צופה ומביט עד סוף כל הדורות" הוא מן הברכה "זכרונות" בתפילת מוסף של ראש השנה, ואילו "יהיה, הוה ויהיה" הוא מן הפיוט "וכל מאמינים". כל הזמנים, ואף גן עדן, העולם הבא ותחיית המתים, גלויים לפני ה' בסקירה אחת; גם עץ חיים של האריז"ל פותח את תיאור הבריאה במילים "כשעלה ברצונו".

שברצון ומחשבה זו נאצלו כל העולמות הן אותם הנזכרים ומובארים בספרי האמת⁴² והן אותם שאינם גלויים וידועים מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין כולן במחשבה⁴³ א' נתהוו.

שברצון ובמחשבה זו נאצלו כל העולמות, הן אלה המוזכרים ומתבארים בספרי האמת והן אלה שאינם גלויים וידועים; מראש כל הדרגות ועד סוף כל הדרגות, כולם נבראו במחשבה אחת.

באותו רצון ומחשבה אחד נוצרו כל העולמות — הן אלה שהקבלה, "ספרי האמת", מתארת והן אלה שמעולם לא נתגלו, מן הדרגה העליונה ביותר ועד הנמוכה ביותר. גם הזוהר אומר שכל העולמות נוצרו במחשבה אחת.

ולמשל כמו בנפש האדם כשחושב מחשבה א' זהו כלא ממש לגבי כללות המחשבה שיכול לחשוב מחשבות עד אין קץ ותכלית וכ"ש [וכל שכן] לגבי מהות ועצמות הנפש כו' (ועי' מזה בד"ה אלה מסעי).

ולמשל, בנפש האדם, כשחושבים מחשבה אחת, היא ממש כלא לעומת כללות המחשבה, שבכוחה לחשוב מחשבות עד אין קץ ותכלית; וכל שכן לעומת מהות ועצמות הנפש וכו'. (ועיינו בזה במאמר המתחיל "אלה מסעיי").

משל מנפש האדם: מחשבה אחת היא כלא לעומת כוחה של הנפש לחשוב מחשבות בלי סוף, ועל אחת כמה וכמה לעומת עצם הנפש, שהוא למעלה מן המחשבה. כאן מפנה המאמר את הקורא למאמר המתחיל "אלה מסעיי", להרחבה בנושא.

כך הוא הארת החיות הנמשכת ממנו ית' לכללות העולמות כולן דכלא ממש חשיבא קמיה ית'⁴⁴ ואין ערוך אליו.

כך היא הארת החיות הנמשכת ממנו יתברך לכללות כל העולמות: היא נחשבת ממש כלא לפניו יתברך, ואין לה ערך והשוואה אליו.

כך גם כל החיות שה' ממשיך כדי לקיים כל עולם נחשבת, כלשון הזוהר, "כלא ממש" לפניו, ואין לה ערך והשוואה אליו. הבריאה כולה היא ביחס לה' כפי שמחשבה חולפת אחת היא ביחס לנפש.

וע"כ לית מחשבה תפיסא ביה⁴⁵ ולכן נקי ההמשכה בשם אור א"ס שהאור אינו פועל שינוי בעצם המאור כנודע ולהיות כן ה"ז [הרי זה] תכלית כל האדם להיות נכספה⁴⁶

ולכן "לית מחשבה תפיסא ביה" — אין מחשבה תופסת בו; ומשום כך ההמשכה נקראת בשם אור אין סוף, שכן האור אינו פועל שינוי בעצם המאור, כידוע. ומכיוון שכך, כל תכלית האדם היא "להיות נכספה

מכיוון ש"לית מחשבה תפיסא ביה" — אין מחשבה תופסת בו, כדברי תפילת אליהו בתיקוני זוהר — מה שנמשך ממנו נקרא רק "אור" של אין סוף: כשם שקרני אור אינן משנות דבר במאור שממנו הן יוצאות, כך הבריאה אינה משנה דבר בה'. מכאן שתכליתו האמיתית של האדם היא הכיסופים המתוארים בתהילים: "נכספה וגם כלתה נפשי".

וגם כלתה נפשו⁴⁷ ליכלל בעצמותו ית' דוקא הבלתי בע"ג [בעלי גבול / בעל גבול] ולדבקה בו ולא ירצה⁴⁸ אפילו לקבל פרס⁴⁹ בג"ע [בגן עדן]

וגם כלתה נפשו להיכלל בעצמותו יתברך דווקא, שהיא בלתי בעלת גבול, ולדבקה בו; ולא ירצה אפילו לקבל שכר בגן עדן,

הנשמה צריכה לכסוף להיכלל בעצמותו של ה', שאין לה גבול כלל, ולדבוק בו, ולא לרצות אפילו בשכר של גן עדן. הדברים מזכירים את דברי המשנה שלא לעבוד "על מנת לקבל פרס".

כי הוא זיו והארה⁵⁰ בלבד וע"י צמצומים רבים וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] ביו"ד נברא העוה"ב [העולם הבא]⁵¹ כו'. והיינו מ"ש לאשתאבא בגופא דמלכא⁵² בגופא דמלכא דוקא.

כי הוא זיו והארה בלבד, ועל ידי צמצומים רבים, וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה: "כ"י נברא העולם הבא" וכו'. וזהו שנאמר: "לאשתאבא בגופא דמלכא" — בגופא דמלכא דווקא.

גן עדן הוא רק זיו והארה של ה' — הגמרא אומרת שהצדיקים נהנים שם מזיו השכינה — והוא נמשך באמצעות צמצומים רבים. הגמרא מלמדת שהעולם הבא נברא באות יו"ד, האות הקטנה ביותר. הביטוי שבזוהר, "לאשתאבא בגופא דמלכא", "להיספג בגוף המלך", מבטא את רצונה האמיתי של הנשמה: בה' עצמו, ולא בזיו שלו.

(ועמ"ש בד"ה אחריה' אלקיכם תלכו ולקמן בד"ה כי תצא ובד"ה שובה ישראל ובד"ה האזינו השמים).

(ראו מה שנכתב במאמר המתחיל "אחרי הוי' אלקיכם תלכו", ובהמשך במאמר המתחיל "כי תצא", במאמר המתחיל "שובה ישראל" ובמאמר המתחיל "האזינו השמים").

הטקסט מפנה למאמרים נוספים בלקוטי תורה העוסקים באותו נושא: המאמרים על "אחרי הוי' אלקיכם תלכו", "כי תצא", "שובה ישראל" ו"האזינו השמים".

וזהו ענין התשובה שהוא השבת הנפש דהיינו לשוב למעלה ממקור מחצב נפשו דהיינו למעלה מן המחשבה כנ"ל והוא העליה שאחר הירידה. ועמ"ש ע"פ ואלה מסעיהם למוצאיהם⁵³.

וזהו עניינה של תשובה, שהיא השבת הנפש: לשוב למעלה מן המקור שממנו נחצבה הנפש, כלומר למעלה מן המחשבה, כנזכר לעיל; וזוהי העליה שבאה לאחר הירידה. וראו מה שנכתב על הפסוק "ואלה מסעיהם למוצאיהם".

זהו מלוא עניינה של תשובה, "השבת" הנפש: היא חזרת לא רק אל מקורה במחשבת ה', אלא למעלה ממקור זה. זוהי העליה שבשבילה ירדה הנפש, כפי שנאמר בתחילת המאמר; הטקסט מפנה גם לדיון בפסוק "ואלה מסעיהם למוצאיהם".

ושעת הכושר לזה הוא בק"ש [בקריאת שמע] באמרו אחד ואהבת כו' וכמבואר בספרים שצריך למסור נפשו באחד^{54, 55} ואין הכוונה על ציור ק"ה [קידוש השם] כפ"מ [בפועל ממש] בלבד⁵⁶

הזמן המתאים לכך הוא בקריאת שמע, כשאומרים "אחד" ו"ואהבת" וכו'; וכפי שמוסבר בספרים, יש למסור את הנפש בעת אמירת "אחד". הכוונה אינה רק לדמיין קידוש ה' בפועל,

הזמן המתאים לעלייה זו הוא בקריאת שמע, כשאומרים "אחד" ואחר כך "ואהבת". ספרי הקבלה מלמדים שבעת אמירת "אחד" על האדם למסור את נפשו לה', ואדמו"ר הזקן מוסיף שאין הכוונה רק לדמיין מוות בפועל לשם קידוש ה'.

אלא גם ברוחניות והוא ביטול הנפש להתכלל באור ה' אחד והוא בחי' ומדרגת יחידה⁵⁷ ועל זה אמר דוד המלך ע"ה [עליו השלום] (תהלים ל"ה) מכפירים יחידתי⁵⁸ אודך בקהל רב⁵⁹

אלא גם במונח הרוחני: זהו ביטול הנפש והכללתה באור ה' האחד. זוהי בחינת ומדרגת יחידה, ועל כך אמר דוד המלך עליו השלום (תהלים ל"ה): "מכפירים יחידתי, אודך בקהל רב".

הכוונה היא גם למסירה רוחנית של האדם: ביטול הנפש והכללתה באור ה', שהוא אחד. הדבר שייך למדרגה הגבוהה ביותר של הנפש, יחידה — "האחת" — ודוד המלך רומז לכך כשהוא מכנה את נפשו "יחידתי" בתהלים פרק ל"ה.

כי יש נרנח"י [נפש רוח נשמה חיה יחידה]⁶⁰ חיה הוא בחי' חכמה כמ"ש והחכמה תחיה⁶¹ ונשמה הוא בחי' בינה שהוא בחי' השגה כו'

שכן יש נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה. חיה היא בחינת חכמה, ככתוב: "והחכמה תחיה"; ונשמה היא בחינת בינה, שהיא בחינת הבנה והשגה וכו';

לנפש חמש מדרגות, מן הנמוכה לגבוהה: נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה, כפי שהמדרש מונה אותן. חיה מקבילה לחכמה, משום שהפסוק קושר בין חכמה לחיים, ונשמה מקבילה לבינה, שהיא כוח ההבנה.

אבל יחידה הוא⁶² בחי' הרצון פשוט שלמעלה מן החכמה ויחידה הוא לשון נקבה שמקבלת מיחיד⁶³ אבל יחידה היא בחינת הרצון הפשוט שלמעלה מחכמה. "יחידה" היא צורת נקבה, ומציינת את זו שמקבלת מן "יחיד", היחיד והמיוחד,

יחידה גבוהה מחכמה: היא רצון פשוט, שאין בו הנמקה. שמה הוא בצורת נקבה, ואדמו"ר הזקן רואה בכך ביטוי לקבלה: יחידה היא החלק בנפש שמקבל מה, "יחיד".

כי היא רק תשוקתה ליחידו שלעולם בלבד ליכלל בעצמותו ית' דוקא וכמ"ש מי לי בשמים⁶⁴ ועמך לא חפצתי בארץ כו'

שכן כל תשוקתה היא ליחידו של עולם בלבד, להיכלל דוקא בעצמותו יתברך; וככתוב: "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ" וכו'.

כל מה שיחידה משתוקקת אליו הוא היחיד עצמו, להיכלל בעצמותו. דוד המלך מבטא את הכמיהה הזאת במילים: "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ".

שמים וארץ ג"ע [גן עדן] עליון ותחתון בכלם לא חפצתי רק אותך ית' בלבד ועמ"ש ע"פ אחת היא יונתי⁶⁵ ובחיי זו ישנה אפי' [אפילו] בפחותי הערך

"שמים וארץ" הם גן עדן העליון וגן עדן התחתון: בכל אלה איני חפץ אלא כך בלבד, יתברך שמך. וראו מה שנכתב על הפסוק "אחת היא יונתי". מדרגה זו קיימת גם אצל מי שערכם נמוך ביותר,

אדמו"ר הזקן מפרש את "שמים" ו"ארץ" שבפסוק כגן עדן העליון וגן עדן התחתון: במדרגה זו הנפש אינה רוצה בשום שכל רוחני, אלא בה' בלבד. הוא מפנה לדיון שלו בפסוק "אחת היא יונתי", ומוסיף שמדרגה זו קיימת גם אצל האנשים הפחותים ביותר.

כי כל אחד ואחד מישראל יש בו בטבעו בחיי מס"נ [מסירות נפש] ורצון זה שלמעלה מהשכל וכמבואר בספרים שגם מי שאין לו

מפני שכל יהודי, כל אחד ואחד, ניחן מטבעו בחינת מסירות נפש וברצון הזה שלמעלה מן השכל; וכפי שמוסבר בספרים, גם מי שאין לו דבר

כל יהודי מסוגל מטבעו למסירות נפש ויש בו רצון שלמעלה מן השכל. בספרי הקבלה נאמר שהדבר נכון גם לגבי מי שנשמתו מגיעה רק למדרגה הנמוכה ביותר, כפי שמוסבר במילים הבאות.

אלא נפש או נפש דנפש מ"מ גם בחיי יחידה כלולה בה⁶⁶ (ועיין בשע"ק [בשערי קדושה] להרח"ו [להרבי חיים ויטאל] חלק שלישי שער ב').

מלבד נפש, או נפש שבנפש, מכל מקום גם בחינת יחידה כלולה בו (ועיין בשערי קדושה לרבי חיים ויטאל, חלק שלישי, שער ב').

גם מי שיש בו רק נפש, או רק את המדרגה הנמוכה ביותר של הנפש — "נפש שבנפש" — כלולה בו בחינת יחידה. מובאים כאן דברי רבי חיים ויטאל בשערי קדושה, המלמדים שכל מדרגה בנפש כוללת גם את שאר המדרגות.

והנה זה לעומת זה עשה האלהים שגם בסט"א [בסטרא אחרא] יש בחיי יחידה זו שהיא בחיי רצון שלמעלה מהשכל

והנה, "זה לעומת זה עשה האלקים": גם בסטרא אחרא יש בחינת יחידה זו, שהיא בחינת רצון שלמעלה מן השכל

בספר קהלת נאמר: "זה לעומת זה עשה האלקים" — לכל מה שקיים בקדושה יש מקבילה בסטרא אחרא, הצד המתנגד לקדושה. לכן גם בסטרא אחרא יש "יחידה", כלומר רצון שלמעלה מן השכל.

והטעם וע"כ יכול להיות רצון חזק לאדם גם במילי דעלמא כענין רצון זה שבקדושה שלמעלה מהטעם אם ימשיך עליו עול דרך ארץ כו'.

והטעם לכך הוא שאדם יכול לרצות בעוצמה גם בענייני העולם, בדומה לרצון הזה שבקדושה, שלמעלה מן הטעם, אם הוא מקבל עליו את עול ענייני העולם וכו'.

לכן אדם יכול לרצות בדברים גשמיים בעוצמה רבה, בלי טעם הגיוני, בדומה לרצון שלמעלה מן הטעם שבקדושה. הדבר קורה כשהוא מקבל עליו את עול ענייני העולם.

(ע"ד הנזכר בפ' בשלח בד"ה לסוסתי⁶⁷ ברכבי פרעה⁶⁸ וכשנעשה התקשרות לה העולם כ"כ [כל כך] בחוזק עד שהוא בלי שכל כלל כו') ומקור בחינה זו נק' כפירים כי כחם רב ועצום ויש בהם תגבורת החיות כו'.

(בדומה לאמור בפרשת בשלח, במאמר המתחיל "לסוסתי ברכבי פרעה": כאשר ההתקשרות לעולם מתחזקת כל כך עד שהיא נעשית חסרת שכל לחלוטין וכו'). ומקור בחינה זו נקרא "כפירים", כי כוחם רב ועצום ויש בהם התגבורת של חיות וכו'.

בתורה אור, פרשת בשלח, מתאר אדמו"ר הזקן כיצד ההתקשרות לעולם יכולה להתחזק כל כך עד שהיא חורגת מכל טעם. מקורו של רצון בלתי קדוש זה נקרא "כפירים", משום שכוחו רב ועצום ויש בו חיות שופעת.

ועל זה ביקש דוד המלך ע"ה [עליו השלום] מכפירים יחידתי⁶⁹ להיות בחי' היחידה רק בקדושה בלבד ליחידו של עולם והוא בחי' ומדרגת אהבת בכל מאדך⁷⁰

ועל כך ביקש דוד המלך עליו השלום: "מכפירים יחידתי" — שבחינת יחידה תהיה רק בקדושה, לה' אחד יחידו של עולם. וזו בחינת ומדרגת האהבה של "בכל מאדך",

דוד המלך התפלל: "מכפירים יחידתי" — שבחינת היחידה שבנפשו תהיה שייכת לקדושה בלבד, לה', יחידו של עולם, ולא ל"כפירים" הבלתי קדושים. בקריאת שמע מדרגה זו היא האהבה של "בכל מאדך".

כי בכך נפשך כולל ד' בחי' נרנ"ח [נפש רוח נשמה חיה] ובחי' בכל מאדך הוא בחי' יחידה כי מאד הוא בלי גבול כו'

מפני ש"בכל נפשך" כולל את ארבע הבחינות נפש, רוח, נשמה וחיה, ואילו בחינת "בכל מאדך" היא בחינת יחידה, כי "מאד" הוא בלי גבול וכו'.

אדמו"ר הזקן מסביר את הפסוק ביחס למדרגות הנשמה: "בכל נפשך" כולל את ארבע הבחינות נפש, רוח, נשמה וחיה, ואילו "בכל מאדך" הוא בחינת יחידה. המילה "מאד" מציינת מידה שאין לה גבול, וזה מתאים ליחידה, לרצון הבלתי מוגבל שבנפש.

והיינו דאמרז"ל [דאמרו רבותינו זכרונם לברכה] **בכל מאדך בכל ממונך⁷¹ ולכאורה הוא פלא⁷² מה ענין הממון לבחי' מאד שהוא בחי' ומדרגה היותר גבוה שבנפש בחי' יחידה.**

וזהו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: **"בכל מאדך — בכל ממונך".** ולכאורה הדבר תמוה: מה עניינו של הממון לבחינת "מאד", שהיא הבחינה והמדרגה הגבוהה ביותר שבנפש, בחינת יחידה?

המשנה מפרשת את "בכל מאדך" כ"בכל ממונך". לכאורה הדבר תמוה: מה הקשר בין ממון לבין המדרגה הגבוהה ביותר שבנפש?

אך הענין כמ"ש צדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת (במשלי סי' י"ד ל"ד) פי' חטאתם של ישראל הוא הגורם חסד לאומים.

אך העניין הוא כפי שכתוב: "צדקה תרומם גוי, וחסד לאומים חטאת" (משלי, פרק 14, [פסוק] 34), כלומר, חטאם של ישראל הוא הגורם לחסד לאומים.

התשובה מתחילה מן הפסוק במשלי: **"צדקה תרומם גוי, וחסד לאומים חטאת".** אדמו"ר הזקן קורא את חלקו השני של הפסוק כקשר של סיבה ותוצאה: חטאם של ישראל הוא הגורם לכך ש"חסד", כלומר שפע של חיות, יגיע ל"לאומים", שהמילים הבאות מזהות עם סטרא אחרא.

כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא⁷³ כו'. ועיי' נמשך חסד שהוא בחי' השפעה ח"ס דל"ת לס"א [לסטרא אחרא]

שהרי "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" וכו'. ועל ידי כך נמשך חסד, שהוא בחינת השפעה — ח"ס דל"ת, "חס על דלת" — לסטרא אחרא;

מכיוון ש"אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", כל אחד גורם במידה מסוימת להמשכת שפע זו. את המילה "חסד" דורשים כ"חס דלת": חמלה על הדל, שאין לו דבר משלו. כאן מדובר בסטרא אחרא, שאין לה חיות אלא מזו שמגיעה אליה מן הקדושה.

כי ע"י כל חטא וחטא נעשה פגם בנפש ובמקור שורשה לפי שמתלבשת בנפש הבהמית והיא שמורידה וממשיכה בעמקי הקליפות והיכלות החיצונים כו'.^{74, 75, 76, 77}

כי על ידי כל חטא וחטא נעשה פגם בנפש ובמקור שורשה, לפי שהיא מתלבשת בנפש הבהמית, והיא [הנפש הבהמית] שמורידה אותה וממשיכה אותה לעמקי הקליפות והיכלות החיצונים וכו'.

כל חטא פוגם בנפש ואף במקורה שלמעלה, משום שהנפש מתלבשת בנפש הבהמית, והנפש הבהמית מורידה אותה וממשיכה אותה לעמקי הקליפות ול"היכלות החיצונים" — העולמות שאינם קדושה.

צדקה והנפש הבהמית

6 ואמנם הצדקה תרומם גוי זה ישראל⁷⁸ כמ"ש ומי כעמך⁷⁹ כו' והיינו נפש הבהמית שעל ידי הצדקה שאדם עושה נפרדת ונבדלת נפש הבהמית מן הרע הגמור ומתרוממת גם היא להיות כל מדותיה ולבושיה לה' לבדו.⁸⁰

אולם, "צדקה תרומם גוי" — זהו ישראל, כפי שנאמר: "ומי כעמך" וכו'; והכוונה היא לנפש הבהמית. באמצעות הצדקה שאדם נותן, נפש הבהמית נפרדת ונבדלת מן הרע הגמור, וגם היא מתרוממת, כך שכל מדותיה ולבושיה יהיו לה' לבדו.

כעת נקרא חציו הראשון של הפסוק לשבחם של ישראל: ה"גוי" הוא ישראל, כפי שנאמר: "ומי כעמך ישראל, גוי אחד בארץ". אצל כל אדם, הכוונה היא לנפש הבהמית: נתינת צדקה מפרידה אותה מן הרע הגמור ומרוממת גם אותה, עד שכל מדותיה ו"לבושיה" — המחשבה, הדיבור והמעשה שלה — יהיו לה' לבדו.

7 והוא בחיי ומדרגת בעיית [בעלי תשובה] שהפליגו רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] במעלתן ואמרו במקום שבעיית [שבעלי תשובה] עומדין⁸¹ כו' כי כל המדות שבנה"ב [שבנפש הבהמית]

וזוהי בחינתם ומדרגתם של בעלי תשובה, שחכמינו ז"ל הפליגו במעלתם ואמרו: "במקום שבעלי תשובה עומדים" וכו'. שהרי כל המדות שבנפש הבהמית,

הנפש הבהמית שהתרוממה באופן זה היא בחינת בעלי התשובה — אלה ששבים אל ה' לאחר שחטאו, וחכמינו ז"ל הפליגו בשבחם: "במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים". הסיבה לכך מתחילה בטבען של רגשות הנפש הבהמית.

בעצם מציאותן הן תקיפין וחזקים יותר מהמדות הקדושות שבנפש האלקית וכמו בגשמיות שהבהמות וחיות המה בעלי כח וגבורה בטבעם יותר מבני אדם.

בעצם מציאותן תקיפות וחזקות יותר מן המדות הקדושות שבנפש האלקית, כשם שבעולם הגשמי הבהמות וחיות הבר חזקות ובעלות עוצמה מטבען יותר מבני אדם.

מטבען, רגשות הנפש הבהמית תקיפים יותר מן הרגשות הקדושים של הנפש האלקית, כשם שבעלי חיים חזקים יותר מבני אדם מבחינה גופנית. הפסקאות הבאות מסבירות מדוע, ומה מתרחש כאשר מפנים את העוצמה הזאת לקדושה.

8 והטעם משום ששרשן ממקום גבוה מאד נעלה בחיי יד החזקה⁸² והן המלכים אשר מלכו לפני⁸³ מלך מלך לבני ישראל למעלה מעלה ממקור נפשות ישראל הקדושות כו' רק שירדו ונפלו למטה מטה.

הסיבה לכך היא ששורשם במקום גבוה ונעלה מאוד, בבחינת "היד החזקה", והם "המלכים שמלכו לפני שמלך מלך לבני ישראל", גבוהים הרבה הרבה ממקורן של נפשות ישראל הקדושות וכו'; אלא שהם ירדו ונפלו למטה-מטה.

כוחן נובע משורשן, שהוא גבוה משורשן של הנפשות הקדושות: "היד החזקה" — ביטוי מספר שמות שהקבלה מפרשת כרומז לדרגה גבוהה של גבורה; וכן "המלכים שמלכו לפני שמלך מלך לבני ישראל" — מלכי אדום, שהקבלה מפרשת כרומזים לעולם התוהו, שקדם לעולמנו המסודר. האורות הללו נפלו למקומות הנמוכים ביותר, ומה שנפל שומר על עוצמתו של שורשו הגבוה.

9 ואמנם כד אתכפיא ואתהפכא מחשוכא לנהורא הרי נכלל בחיי תוקף זה בקדושה וזו היא מעלת בעיית [בעלי תשובה] דבחילא יתיר⁸⁴ וכמבואר במ"א.

אולם כאשר היא נכפפת והופכת מחושך לאור, בחינה זו של עוצמה נכללת בקדושה; וזוהי מעלתם של בעלי תשובה, [הבאים] "בחילא יתיר" — בכוח רב יותר, כפי שמבואר במקום אחר.

כאשר כוחה של הנפש הבהמית נכפף והופך "מחושך לאור" — ביטוי מן הזוהר — אותו כוח עצמו נכנס לקדושה. משום כך בעלי תשובה מגיעים למדרגה גבוהה יותר: כפי שאומר הזוהר, הם מתקרבים אל המלך "בחילא יתיר", בכוח רב יותר.

וזהו שביקש דוד להנצל מכפירים יחידתי⁸⁵ כי יש בחיי יחידה שהוא תוקף והתגברות הרצון שלמעלה מהטעם גם בסט"א [בסטרא אחרא] ונק' כפירים כמ"ש הכפירים שואגים לטרף⁸⁶ שהוא התגברות החיות גבור כארי^{87,88} כו' כנ"ל.⁸⁹

וזהו הטעם לכך שדוד ביקש להינצל ואמר: "מיד כפירים יחידתי" — שהרי ישנה בחינת יחידה, שהיא עוצמתו והתגברותו של הרצון שלמעלה מן הטעם, גם בסטרא אחרא, והיא נקראת "כפירים", כפי שנאמר: "הכפירים שואגים לטרף". זהו התגברות החיות, "גיבור כארי" וכו', כפי שהוזכר לעיל.

כך מתבארת תפילתו של דוד להינצל "מיד כפירים": גם לסטרא אחרא יש בחינת "יחידה" — רצון עז שלמעלה מן הטעם — והיא נקראת "כפירים", אריות צעירים. הפסוק "הכפירים שואגים לטרף" והמשנה "גיבור כארי" מתארים את החיות המתפרצת בעוצמה.

10 ולזה אמר דוד מכפירים יחידתי⁹⁰ שתהיה יחידתי מקושר בקשר אמיץ וחזק להשייית [להשם יתברך] לבדו ולא תפול ח"ו [חס ושלום] בידי החיצונים הכפירים.

לכן אמר דוד: "יחידתי מכפירים" — שתהיה יחידתי קשורה בקשר אמיץ וחזק לה' לבדו, ולא תיפול, חלילה, בידי הכוחות החיצוניים, הכפירים.

תפילתו של דוד היא שיחידתו תהיה קשורה היטב לה' לבדו, ולעולם לא תיפול בידי "הכוחות החיצוניים", הכפירים הטמאים.

וזהו תרומם גוי שיתהפכו המדות שבנפש הבהמית לדבקה בו ית' והיינו ע"י הצדקה דוקא כי במדה שאדם מודד מודדין לו^{91,92}

וזהו [פירוש] "תרומם גוי": שהמדות שבנפש הבהמית יתהפכו ויידבקו בו ית'; והדבר נעשה דווקא באמצעות צדקה, שכן "כמידה שאדם מודד — מודדים לו",

כך פועלת גם "צדקה תרומם גוי": הרגשות של הנפש הבהמית משתנים עד שהם נדבקים בה'. הדבר נעשה דווקא באמצעות צדקה, מפני שה' נוהג עם האדם מידה כנגד מידה, כפי שאומרת המשנה.

וכמו שהוא מרחם על העני להחיות נפשו ממתי רעב כך מלמעלה מתגלגלים רחמים המרובים ממקור הרחמים על נפשו לרוממה משפלותה וטומאתה וכמ"ש מחיה מתים⁹³ כו' (ועמ"ש סד"ה ציון במשפט תפדה^{94,95} בענין ושביה בצדקה):

וכשם שהוא מרחם על העני ומחיה את נפשו מקרב הרעבים, כך מלמעלה יורדים רחמים רבים ממקור הרחמים על נפשו, לרומם אותה משפלותה ומטומאתה, וכמו שנאמר: "מחיה מתים" וכו' (ועיינו במה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "ציון במשפט תפדה", בענין "ושביה בצדקה").

מי שמרחם על עני רעב ומחיה אותו, זוכה לכך גם מלמעלה: רחמים גדולים נמשכים ממקור הרחמים של ה' אל נפשו שלו, ומעלים אותה משפלותה ומטומאתה, כפי שאנו משבחים בתפילת העמידה: "מחיה מתים ברחמים רבים". הטקסט מפנה גם לדיון ב"ושביה בצדקה".

קטע 5 • 111-14

שלוש עשרה מידות הרחמים של אלול

11 ג וזהו ענין התגלות י"ג מדות הרחמים באלול שקודם עשיית [עשרת ימי תשובה]. כי הנה בעשיית [בעשרת ימי

תשובה] מתגלים רחמים רבים אחר קדימת התשובה

ג. וזהו ענין התגלות י"ג מידות הרחמים באלול, שקודם לעשרת ימי תשובה. שכן בעשרת ימי תשובה מתגלים רחמים רבים, לאחר שהתשובה קדמה להם,

החלק השלישי משיב על השאלה הפותחת בדבר אלול. בעשרת ימי תשובה מתגלה רחמים גדולים, אך רק לאחר שהאדם עשה תחילה תשובה.

כי באתערותא דלתתא דוקא אזי הוא אתערותא דלעילא וכמבואר בזהר ע"פ אם ישים אליו לבו^{96,97} כו' רוח אייתי רוח ואמשיך רוח.

שכן דווקא באמצעות אתערותא דלתתא באה אז אתערותא דלעילא, כפי שמבואר בזהר על הפסוק "אם ישים אליו לבו" וכו': "רוח מביאה רוח וממשיכה רוח".

הדבר נובע מהכלל שאתערותא דלעילא באה בתגובה לאתערותא דלתתא. הוזהר דורש את הפסוק באיוב "אם ישים אליו לבו", ומלמד שרוח העולה מלמטה מושכת רוח מלמעלה.

12 והנה כד אייתי רוח ממטה למעלה כאשר רצון לבו לה' בבחי' מאד בחילא יתיר אזי ימשיך

והנה, כאשר מעלים רוח מלמטה למעלה, כאשר רצון הלב הוא לה' בבחינת "מאד" — "בכוח גדול יותר" — אזי הוא ממשיך

כאשר רוחו של אדם עולה מלמטה, ורצון לבו פונה לה' בבחינת "מאד", בלי גבול ו"בכוח גדול יותר", הוא ממשיך מענה מלמעלה.

ג"כ רוח דוגמתו מלמעלה למטה בחי' מאד העליון שבלי גבול והן הן י"ג מדות הרחמים שבפסוק מי אל כמוך נושא עון כו'.⁹⁸

גם רוח הדומה לה מלמעלה למטה: בחינת ה"מאד" העליון, שהוא בלי גבול. ואלה הן עצמן שלוש עשרה מידות הרחמים שבפסוק: "מי אל כמוך, נושא עון" וכו'.

מה שיוירד מלמעלה משקף את מה שעלה מלמטה: "מאד" עליון, רחמים אלוניים בלי גבול. אלו הן שלוש עשרה מידות הרחמים שמונה מיכה, הפותחות במילים "מי אל כמוך, נושא עון".

אך גם בכדי שתהיה אתעדלית [אתערותא דלתתא] זו שנשוב אל ה' בכל נפשנו ומאדנו צריך ג"כ התעוררות מלמעלה עד אשר ממרום יערה רוח ה' על ישראל עמו לעורר לבכם שיצחקו אל ה' מתוך תוכם נקודת לבכם.⁹⁹

אך כדי שתהיה אתערותא דלתתא זו, שנשוב אל ה' בכל נפשנו ובכל מאדנו, דרושה גם התעוררות מלמעלה, עד שממרום יערה רוח ה' על ישראל עמו, לעורר את לבכם, כדי שיצחקו אל ה' מתוך תוכם, מנקודת לבכם.

אדם אינו יכול אפילו להתחיל בהתעוררות זו מלמטה בלי סיוע מלמעלה: תחילה צריכה רוח ה' להישפך ממרום, כלשון ישעיהו, ולעורר את הלבבות. ואז הם זועקים אל ה' מנקודת הלב הפנימית ביותר.

13 וזהו ענין התגלות י"ג מדות הרחמים שבאלול שעיי' הרחמים האלה קמה נפשו מנפילתה וגם נצבה¹⁰⁰

ועולה לה' ברוח נדיב [נדיבה] בבחי' מאד ממש בחילא יתיר כו'. ולכן מבואר בדברי רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] שצריך להרבות בצדקה מר"ח [מראש חודש] אלול.¹⁰¹

וזהו ענין התגלות שלוש עשרה מידות הרחמים בחודש אלול: באמצעות רחמים אלה נפשו קמה מנפילתה, ואף ניצבת ועולה לה' ברוח נדיבה, בבחינת "מאד" ממש, "בכוח יתיר" וכו'. לכן מבואר בדברי חז"ל שיש להרבות בצדקה מראש חודש אלול.

שלוש עשרה מידות הרחמים מאירות בחודש אלול ומעוררות את האדם מלמעלה: באמצעות הנפש "קמה ואף ניצבת" לאחר נפילתה — כלשון הכתוב בחלום יוסף — ועולה לה' ברצון, בבחינת "מאד". משום כך דברי חז"ל מורים להרבות בצדקה מראש חודש אלול.

14 והיינו מטעם הנ"ל כי צדקה תרומם ותגביה כו'. ולכן תיקנו לנו אנשי כנסת הגדולה¹⁰² קודם ק"ש

[קריאת שמע] בקשות התעוררות רחמים עלינו בשתים שלפניה והוא מה שאומרים אבינו אב הרחמן רחם

עלינו ותן בלבנו בינה

וזהו מטעם האמור לעיל, שצדקה מרוממת ומגביהה וכו'. לכן תיקנו לנו אנשי כנסת הגדולה, לפני קריאת שמע, בקשות לעורר עלינו רחמים בשתי הברכות שלפניה; וזהו שאנו אומרים: "אבינו, אב הרחמן, רחם עלינו ותן בלבנו בינה

הצדקה מרוממת את הנשמה, ומאותה סיבה תיקנו אנשי כנסת הגדולה ברכות המבקשות רחמים לפני קריאת שמע. בברכה השנייה אנו מבקשים: "אבינו, אב הרחמן, רחם עלינו ותן בלבנו בינה".

להבין כו' וכן ברחמיך הרבים רחם עלינו ברחמיך הרבים דייקא וכמ"ש מזה בד"ה והנה מנורת זהב¹⁰³

"להבין" וכו'; וכן: "ברחמיך הרבים רחם עלינו" — דווקא "ברחמיך הרבים", כפי שמבואר על כך במאמר המתחיל "והנה מנורת זהב".

גם הברכה הראשונה מבקשת: "ברחמיך הרבים רחם עלינו", ואדמו"ר הזקן מדגיש את המילה "הרבים". הוא מפנה לדיון שלו בנושא במאמר "והנה מנורת זהב".

כי אנחנו שכבר ירדנו בעולם השפל הרחק מאד מאור פני מלך חיים¹⁰⁴ אין אנו משיגים ומכירים

הרחמנות שעלינו

שהרי אנו, שכבר ירדנו לעולם השפל, הרחק מאוד מאור פני מלך חיים, איננו משיגים ואיננו מכירים ברחמים הראויים לנו;

מדוע עלינו לבקש רחמים רבים? לאחר שירדנו לעולם השפל הזה, הרחק מאור פני המלך, איננו יכולים אפילו לחוש עד כמה יש לרחם עלינו.

אבל הוא ית' הוא היודע כו' וכולא קמיה כלא חשיבא ממש יודע גודל הרחמנות שעל הנשמות אשר ירדו

אבל הוא יתברך הוא היודע כו', והכול נחשב לפניו ממש כאין; הוא יודע עד כמה יש לרחם על הנשמות שירדו

רק ה', שהכול נחשב לפניו כאין, יודע עד כמה יש לרחם על הנשמות שירדו.

מאיגרא רמה¹⁰⁵ בסתר המדרגה¹⁰⁶ בעוה"ז השפל ובגוף החומרי ונתרחקו מאד מאלקותו ית' וע"י

רחמים רבים יתן בלבנו בינה להבין כו' היינו להבין דבר מתוך דבר.

"מאיגרא רמה" ל"סתר המדרגה", לעולם השפל הזה ולגוף החומרי, והתרחקו מאוד מאלקותו יתברך. ובאמצעות רחמים רבים ייתן בלבנו בינה להבין כו', כלומר, להבין דבר מתוך דבר.

הנשמות נפלו "מאיגרא רמה", כלשון הגמרא, אל "סתר המדרגה", כלשון שיר השירים, לעולם השפל הזה ולגוף חומרי, הרחק מאלקות. לכן אנו מבקשים שה' יעניק לנו ברחמיו הרבים בינה "להבין דבר מתוך דבר".

פ"י שמתוך דבר שהוא הארת אור א"ס הממלא כל עלמין אשר לגדולתו אין חקר¹⁰⁷ ממש להחיות עולמות רבים עד אין קץ ותכלית ואעפ"כ [ואף על פי כן] הוא כאין ואפס ממש לגבי עצמותו ית' וכמשל ביטול דיבור א' כו'.

כלומר, מתוך דבר אחד — שהוא הארת אור אין סוף ממלא כל עלמין, "אשר לגדולתו אין חקר" ממש, המחיה עולמות רבים עד אין קץ ותכלית — ואף על פי כן הוא ממש כאין וכאפס ביחס לעצמותו יתברך, כמשל הביטול של דיבור אחד וכו'.

ה"דבר האחד" הוא האור המחיה את כל העולמות, שמחיה עולמות לאין-ספור וש"לגדולתו אין חקר"; ואף על פי כן הוא כאין לעומת עצמות ה', כשם שדיבור אחד בטל לעומת הנפש המדברת אותו.

מזה יביך איך שעצמותו ית' הוא המרום ונשגב לבדו (ועי' בד"ה השמים כסאי)¹⁰⁸ ואז לזאת תכסוף אליו נפש

מכך יבין שעצמותו יתברך לבדו היא המרוממת והנשגבת (וראו במאמר המתחיל "השמים כסאי"). ואז, משום כך, תכסוף אליו הנפש

מכך מבינים את ה"דבר האחר": שרק עצמותו של ה' נשגבת באמת. הטקסט מפנה למאמר "השמים כסאי", הפותח את תורה אור, וממשיך לתאר את הכיסופים שהבנה זו מעוררת בנפש.

כל חי בבחי' מאדך בלי גבול ממש למסור נפשו ממש באחד האמיתי ובע"כ [ובעל כרחך] אתה חי^{109, 110} כו' ואנו אין לנו לבקש כ"א קרבת אלקים¹¹¹ ית' אלינו.

של כל חי, בבחינת "מאודך", ממש בלי גבול, למסור את נפשו ממש לאחד האמיתי, ו"על כורחך אתה חי" וכו'. ואין לנו מה לבקש אלא את קרבת אלקים יתברך אלינו.

אז כל נפש כוספת להי' "בכל מאודך", בלי גבול, ומוכנה למסור את עצמה לחלוטין לאחד האמיתי, כך שיתקיים בה, כלשון המשנה, "על כורחך אתה חי". כל שאנו מבקשים הוא קרבת ה'.

קטע 6 • 15-19

לבושי התורה והצדקה

15 וזהו ענין שמ"ע [שמונה עשרה] שלאחר ק"ש [קריאת שמע] שהוא ביאור ופ"י המס"נ [המסירות נפש] שבק"ש

[שבקריאת שמע] שהמבוקש הוא להיות בא"י [ברוך אתה ה'] אלקינו כו'

וזהו עניינה של תפילת שמונה עשרה שלאחר קריאת שמע: היא מבארת ומפרשת את מסירות הנפש שבקריאת שמע — שהבקשה היא שיהיה "ברוך אתה הוי' אלקינו" וכו'.

תפילת שמונה עשרה, הנאמרת מיד לאחר קריאת שמע, מבהירה לשם מה נדרשת מסירות הנפש של קריאת שמע. בקשת הנשמה מתבטאת בנוסח של כל ברכה: "ברוך אתה הוי' אלקינו".

ברוך הוא לשון בריכה והמשכה שיתגלה אלקותו ית' למטה מטה עד שיהיה בבחי' אתה לנוכח.

"ברוך" הוא לשון של בריכה והמשכה: שתתגלה אלקותו ית' למטה מטה, עד שתהיה בבחינת "אתה", בלשון נוכח,

"ברוך" קשור למילה "ברכה", ופירושו כאן המשכה: להמשיך ולגלות אלקות גם במקום הנמוך ביותר, עד שאפשר לפנות אל ה' בלשון "אתה", כמי שנוכח.

16 ובחי' אלקינו שלנו ממש. ואמנם המלך אין רואים אותו כשהוא ערום^{112, 113} ולזאת צריך לעשות בחינת

לבושים וכלים מכלים שונים¹¹⁴ שיתגלה בהן אלקותו ית'

ובחינת אלקינו — "האלקים שלנו" — ממש. אולם את המלך אין רואים כשהוא עירום, ולכן צריך ליצור בחינת לבושים וכלים מסוגים שונים, שבהם תתגלה אלקותו יתברך.

אלקינו, "האלקים שלנו", פירושו שהאלקות אכן שלנו. אך אין רואים את המלך כשהוא עירום, כפי שקובעת המשנה לגבי מלך; לכן יש לגלות את האלקות באמצעות "לבושים" וכלים מסוגים רבים. "כלים מסוגים שונים" הוא ביטוי ממגילת אסתר.

והיינו מ"ש ודברת במ^{115, 116} בדברי תורה כי התורה היא בחי' לבוש שבה מתלבש אור א"ס ב"ה וכמ"ש עוטה אור כשלמה.¹¹⁷

וזהו שנאמר: "ודיברת במ" — בדברי תורה. התורה היא בחינת לבוש, שבו מתלבש אור אין סוף ברוך הוא, ככתוב: "עוטה [את עצמו ב] אור כשלמה".

הלבוש הראשון הוא התורה: הכתוב "ודיברת במ" מתפרש כדיבור בדברי תורה. התורה היא לבוש שבו מתלבש אור אין סוף, כפי שנאמר בתהילים על ה': "עוטה [את עצמו ב] אור כשלמה".

17 והצדקה היא נקראת ג"כ בשם בחי' לבוש כמאמר לבושו צדקה.¹¹⁸ והענין הוא עד"מ מלך בשר ודם

שיש לו לבושים פנימים שלבוש בהם כשיושב בהיכלו

וגם הצדקה נקראת בשם בחינת לבוש, כמאמר: "לבושו צדקה". והעניין הוא, על דרך משל, [כמו] מלך בשר ודם שיש לו לבושים פנימיים שהוא לובש כשהוא יושב בהיכלו

גם הצדקה נקראת לבוש, כמו שנאמר בפיוט הימים הנוראים "אתה הוא אלוקיננו": "לבושו צדקה". המשל הוא למלך בשר ודם, הלובש לבושים פנימיים כשהוא יושב בתוך היכלו.

פנימה ויש לו לבושים חיצוניים¹¹⁹ שלובש אותן כשיוצא לחוץ כך למעלה התורה היא בחי' לבוש הפנימי שאור א"ס שורה בה כמו שהוא מתגלה למעלה באצילות.

פנימה, ויש לו לבושים חיצוניים שהוא לובש כשהוא יוצא החוצה. כך למעלה: התורה היא בחינת הלבוש הפנימי, שבו שורה אור אין סוף כפי שהוא מתגלה למעלה, באצילות.

כשהמלך יוצא החוצה, הוא לובש לבושים חיצוניים. כך למעלה: התורה היא הלבוש הפנימי של הקב"ה, שבו שורה אור אין סוף כפי שהוא מתגלה באצילות, העולם העליון ביותר.

18 והצדקה היא לבוש החיצון דהיינו כשנמשך למטה מטה בעולמות הנפרדים בבי"ע וסביב רשעים יתהלכון¹²⁰ הם היכלות ומדורות החיצונים המבקשים טרף וניקה כו' ואז לכושו צדקה וכמ"ש וילבש צדקה כשריון ושריון קשקשים הוא לבוש וכמ"ש במ"א.¹²¹

וצדקה היא הלבוש החיצוני: כלומר, כאשר [האור] נמשך למטה, למטה מאוד, אל העולמות הנפרדים, אל בריאה, יצירה ועשיה, ו"סביב רשעים יתהלכון" (אלה הם ההיכלות והמדורות החיצוניים, המבקשים טרף וניקה וכו'), אז "לכושו צדקה", כמו שכתוב: "וילבש צדקה כשריון"; ו"שריון קשקשים" הוא לבוש, כפי שמוסבר במקום אחר.

הצדקה היא הלבוש החיצוני, שאותו לובש אור ה' כשהוא יורד אל העולמות הנפרדים של בריאה, יצירה ועשיה, שבהם "סביב רשעים יתהלכון" — העולמות הלא־קדושים המבקשים לינוק מן הקדושה. שם "לכושו צדקה", וכפי שנאמר בישעיהו, ה' "וילבש צדקה כשריון"; שריון העשוי קשקשים הוא לבוש, כפי שמוסבר במקום אחר.

19 וזהו ענין ב' בחי' שמש¹²² שמש הוי' ושמש צדקה שהם מאירים ע"י כדכד היינו מחיצה דקה הלבוש תורה כ"ד ספרין דאורייתא והלבוש דצדקה

וזהו ענין של שתי בחינות ה"שמש": שמש הוי' ושמש צדקה, המאירות באמצעות כדכד, כלומר מחיצה דקה — לבוש התורה, עשרים וארבעת ספרי התורה, ולבוש הצדקה.

כעת מתבארת משמעותו של כדכד בפסוק: שתי ה"שמשות", של הוי' ושל הצדקה, מאירות דרך מחיצה דקה. המחיצות הן שני הלבושים: התורה, שעשרים וארבעת ספריה נרמזים באותיות כ"ד שבמילה כדכד, והצדקה.

כי העוונות נקראים חשך וענן וכמ"ש מחיתי כעב פשעיך¹²³ וכענן חטאתיך להיותן מסתירים על אור ה' כי העוונות נקראים חושך וענן, כמו שכתוב: "מחיתי כעב פשעיך וכענן חטאתיך", מפני שהם מסתירים את אור ה'; העוונות נקראים חושך וענן, כפי שנאמר בישעיהו: "מחיתי כעב פשעיך", משום שהם מסתירים את אור ה'.

ועל ידי הצדקה תאיר ותזרח הארה בנפשו להיות מתבטל ומתכלל באור א"ס ממטה למעלה וזהו וזרח לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה.¹²⁴

ובאמצעות הצדקה תאיר ותזרח הארה בנפשו, כך שיתבטל ויכלל באור אין סוף, מלמטה למעלה. וזהו: "וזרח לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה".

הצדקה מסלקת את הענן, וכך אור מאיר בנפש והיא מתעלה מלמטה, כדי להתבטל ולהיכלל באור אין סוף. זהו "שמש צדקה" של מלאכי, שיש "מרפא בכנפיה": השמש המאירה דרך לבוש הצדקה.

רפואה בכנפיה: שני פירושים לשמשות

20 והוא ע"ד מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] בפ"ב [בפרק ב'] דיומא¹²⁵ גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם¹²⁶ כי העונות נקראים מכות ופצעים כמאמר הנביא מכף רגל ועד ראש אין בו מתום¹²⁷ כו'.

וזה בדומה לדברי חז"ל בפרק השני של יומא: "גדולה תשובה, שהיא מביאה רפואה לעולם". שכן העונות נקראים מכות ופצעים, כדברי הנביא: "מכף רגל ועד ראש אין בו מקום בריא" וכו'.

הגמרא אומרת: "גדולה תשובה, שהיא מביאה רפואה לעולם". דימוי הרפואה מתאים, משום שהעונות דומים לפצעים, כפי שמתאר ישעיהו את העם כמי ש"אין בו מקום בריא" מכף רגל ועד ראש.

והיינו לפי שע"י כל חטא וחטא נעשה פגם בנפש¹²⁸ ומשפעת כח וחיות לקליפות ועל ידי התשובה הוא מביא רפואה שתצא הנפש מטומאתה וחלאתה ותעלה לקדושה ליכלל באור ה' אחד כנ"ל.

כלומר, משום שכל חטא וחטא יוצר פגם בנפש ומשפיע כוח וחיות לקליפות; ובאמצעות התשובה מביאים רפואה, כך שהנפש יוצאת מטומאתה ומזוהמתה ועולה לקדושה, להיכלל באור ה' האחד, כפי שהוזכר לעיל.

כל חטא פוצע את הנפש ומעניק כוח וחיות לקליפות. התשובה מרפאת את הפצע: הנפש יוצאת מטומאתה, עולה לקדושה ונכללת באור ה', כפי שהוסבר קודם.

21 וזהו ומרפא בכנפיה¹²⁹ כי הכנפים הם המעופפים ומעלים את העוף. וכך הוא האוי"ר [האהבה ויראה] הם בחי' גדפין.¹³⁰

וזהו "ומרפא בכנפיה": הכנפיים הן שמאפשרות לעוף לעוף ומרימות אותו; וכך גם אהבה ויראה הן כחינת "כנפיים" (גדפין).

כעת מוסבר עניין ה"כנפיים" שבפסוק במלאכי. הכנפיים מרימות את העוף, ואהבה ויראה הן ה"כנפיים" של הנשמה (גדפין), המרימות את עבודת האדם כלפי מעלה.

ובהם ועל ידם הוא ההעלאה ובאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא נמשכים מלמעלה י"ג מדות הרחמים שהם בחי' מאד העליון שבלי גבול.

באמצעותן ועל ידיהן נעשית העלייה; ועל ידי אתערותא דלתתא מתעוררת אתערותא דלעילא, ונמשכות מלמעלה י"ג מדות הרחמים, שהן כחינת ה"מאד" העליון, שאין לו גבול.

אהבה ויראה מעלות את הנשמה מלמטה, ואתערותא דלתתא זו מעוררת אתערותא דלעילא: י"ג מדות הרחמים, שהן ה"מאד" העליון הבלתי מוגבל.

וזהו בחי' שמש הב' הנקרא שמש הוי' כו' (וזהו ענין ההפרש בין התגלות י"ג מדות שבחדש אלול. וכמ"ש לקמן ע"פ אני לדודי).

וזהו בחינת השמש השנייה, הנקראת שמש הוי' וכו'. (זהו גם עניין ההבדל בין התגלות של י"ג מדות הרחמים בחדש אלול לבין התגלותן בעשרת ימי תשובה, וכפי שיתבאר להלן על הפסוק "אני לדודי",

המשכה זו היא השמש השנייה, שמש הוי'. בסוגריים מוסבר כעת ההבדל בין התגלות י"ג מדות הרחמים באלול לבין התגלותן בעשרת ימי תשובה, כפי שמתבאר במאמר על "אני לדודי" בהמשך הפרשה.

שהוא עד"מ המלך כשהוא בחוץ בשדה קודם בואו להיכלו. ושם יוצאים לקבל פניו. ואז הוא לבוש עד"מ לבוש החיצון. וזהו בחי' וילבש צדקה כו' וכובע ישועה בראשו.¹³¹

שהיא, בדרך משל, כמו המלך כשהוא מחוץ לארמונו, בשדה, לפני שהוא מגיע להיכלו. שם יוצאים לקבל את פניו, ואז הוא לבוש, דרך משל, בלבוש החיצוני. וזהו בחינת "וילבש צדקה" כו', "וכובע ישועה בראשו".

באלול המלך נמצא "בשדה", לפני שהוא נכנס להיכלו, וכל אחד יכול לצאת לקבל את פניו; אז הוא לובש את לבושו החיצוני. הלבוש החיצוני הוא צדקה, כמו שנאמר בישעיהו: "וילבש צדקה כשריון, וכובע ישועה בראשו".

וזהו בחי' שמש צדקה¹³² וכדכתיב עטרת תפארת שיבה¹³³ בדרך צדקה תמצא. ואמנם התגלות י"ג מדות בעשיית [בעשרת ימי תשובה] ובפרט כיוהכ"פ [ביום הכפורים] זהו עד"מ הזוכה לקבל את פני המלך בהיכל מלכותו ושם הוא לבוש לבושים הפנימיים

וזהו בחינת שמש צדקה, וכמו שכתוב: "עטרת תפארת שיבה, בדרך צדקה תמצא". אולם התגלות י"ג מדות הרחמים בעשרת ימי תשובה, ובייחוד ביום הכיפורים, היא, בדרך משל, כמו מי שזוכה לקבל את פני המלך בהיכל מלכותו, ושם הוא לבוש כלבושים הפנימיים;

התגלות זו של אלול היא שמש צדקה, ועליה נאמר במשלי שעטרת תפארת נמצאת "בדרך צדקה". בעשרת ימי תשובה, ובייחוד ביום הכיפורים, הדבר דומה לקבלת פני המלך בתוך היכלו, שם הוא לבוש כלבושיו הפנימיים.

וזהו בחי' שמש הוי' והוא ג"כ בחי' תורה שנק' שמש כמ"ש לשמש שם אהל בהם והוא כחתן^{134, 135} כו' והתורה נק' חתן וכמ"ש במ"א בשיר השירים ע"פ לסוסתי ועיין בזה ר"פ בהעלותך

וזהו בחינת שמש הוי', והיא גם בחינת התורה, הנקראת "שמש", כמו שכתוב: "לשמש שם אהל בהם, והוא כחתן" וכו'; התורה נקראת חתן, כמו שנתבאר במקום אחר בשיר השירים, על הפסוק "לסוסתי"; וראו גם בזה, בתחילת פרשת בהעלותך.

ההתגלות הפנימית הזאת היא שמש הוי', והיא גם התורה: בתהילים י"ט נאמר על השמש שהיא "כחתן", והתורה נקראת חתן. כאן מפנים לדיון בעניין זה בשיר השירים ולזהר על פרשת בהעלותך.

והיינו בחיי שמש הוי' כדכתיב תורת הוי' תמימה ועמ"ש ע"פ ואתחנן כוי אתה החלות^{136, 137, 138} כוי.

וכמ"ש בזהר תרומה) (דקע"ז א') שהתגלות זו דאתה החלות הוא בעש"ת [בעשרת ימי תשובה]

כלומר, זוהי בחינת שמש הוי', כמו שכתוב: "תורת הוי' תמימה". וראו מה שנתבאר על הפסוק "ואתחנן" וכו', "אתה החלות" וכו'. וכפי שכתוב בזהר, תרומה) (דקע"ז א'): שהתגלות הזאת של "אתה החלות" היא בעשרת ימי תשובה,

בהמשך אותו מזמור נאמר "תורת הוי' תמימה", ובכך מתקשרת התורה לשמש הוי'. הוזהר קושר את דברי משה "אתה החלות" [להראות את עבדך את גדלך] ליום הכיפורים, ומכאן לעשרת ימי תשובה.

וגם לוחות אחרונות ניתנו ביום הכי"פ [ביום הכפורים]: (ועו"ל [ועוד יש לומר] באופן אחר דשמש צדקה הוא בחיי עליונה יותר כי שמש הוי' היינו בחיי שמש במגן¹³⁹ חמה בנרתקה אבל שמש צדקה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] בפ"ק [בפרק קמא] דעכומ"ז [דעבודת כוכבים ומזלות] היינו מה שלעתיד הקב"ה מוציא חמה מנרתקה.¹⁴⁰

וגם הלוחות האחרונות ניתנו ביום הכיפורים. (ועוד אפשר לומר בדרך אחרת: שמש צדקה היא בחינה נעלית יותר, כי שמש הוי' היא בחינת "שמש ומגן", שמש כשהיא בנרתקה; ואילו שמש צדקה, כפי שאמרו חז"ל בפרק הראשון של עבודה זרה, היא מה שיהיה לעתיד לבוא, כשהקדוש ברוך הוא יוציא את החמה מנרתקה.)

גם הלוחות האחרונות ניתנו ביום הכיפורים. כעת נפתחת דרך נוספת להבין את העניין: שמש הוי' היא "שמש ומגן", שמש שעדיין נתונה בנרתקה; ואילו שמש צדקה היא השמש שה' יוציא מנרתקה לעתיד לבוא, כפי שאומרת הגמרא.

ועמ"ש בזה בד"ה תקעו בחודש.¹⁴¹ גם ברכות בא פט"ו [פרק ט"ו / פרשה ט"ו]¹⁴² משמע דשמש צדקה היינו מ"ש ואור החמה יהיה שבעתים¹⁴³ כאור שבעת הימים¹⁴⁴ וע' בפ' משפטים פל"א¹⁴⁵ ובזח"א [ובזהר חלק א] (מקץ)

ועיינו במה שנכתב על כך במאמר המתחיל "תקעו בחודש". גם במדרש רבה, בא, פרשה ט"ו, משתמע ש"שמש צדקה" היא מה שנאמר: "ואור החמה יהיה שבעתים", כאור שבעת הימים; ועיינו בפרשת משפטים, פרק ל"א, ובזהר, חלק א, מקץ.

הטקסט מפנה בעניין זה למאמר "תקעו בחודש", ומביא את המדרש הקושר בין "שמש צדקה" לבין הבטחת ישעיהו שאור השמש יהיה שבעתיים. הוא מפנה גם למדרש על משפטים ולזהר על מקץ.

(דרי"ג ע"ב) **דשמש צדקה היינו אור שגנוזו הקב"ה.**^{146, 147} **וכ"כ** [וכן כתב] **ר"פ אמור** (דפ"ח א') **ועיין בפ' פקודי** (דף רכ"ד ע"ב).

(דף ר"ג ע"ב): **"שמש צדקה" היא האור שהקדוש ברוך הוא גנוז.** וכך נכתב גם בתחילת פרשת אמור (דף פ"ח ע"א); **ועיינו בפרשת פקודי** (דף רכ"ד ע"ב).

הזוהר על מקץ אומר ש"שמש צדקה" היא האור שה' גנוז מאז בריאת העולם; הזוהר על אמור אומר כך גם הוא. הזוהר על פקודי מסביר את הפסוק "שמש ומגן".

וא"כ הוא למעלה מבחי' שמש הוי'. והיינו כמ"ש במ"א בד"ה **אשירה להוי' בענין** ושמרו דרך הוי"ה **לעשות צדקה.**¹⁴⁸

אם כן, היא למעלה מבחינת שמש הוי'. וזהו כפי שמבואר במקום אחר, במאמר המתחיל "אשירה להוי'", בענין "ושמרו דרך הוי' לעשות צדקה":

לפי פירוש זה, "שמש צדקה" גבוהה משמש הוי'. הטקסט מפנה להסבר על "ושמרו דרך הוי' לעשות צדקה" במאמר "אשירה להוי'".

שע"י אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] **בצדקה עי"ז אתעדל"ע** [אתערותא דלעילא] **להיות דרך הוי' פי' דרך ומבוא להיות שם הוי"ה ועי"ז נאמר חנון ורחום הוי' שהקדים בחינת חנון ורחום להיות הוי' שהן הן י"ג מכילין דרחמי מקור האצילות כו' ע"ש.**^{149, 150}

שעל ידי אתערותא דלתתא בצדקה מתעוררת על ידי כך אתערותא דלעילא, שתהיה "דרך הוי" — כלומר, דרך ומבוא לכך ששם הוי' יהיה. ועל כך נאמר: "חנון ורחום הוי'": הכתוב הקדים את בחינת "חנון ורחום", כדי שתהיה הוי'; והן הן שלוש עשרה מידות הרחמים, מקור האצילות וכו'. עיינו שם.

הצדקה, שהיא אתערותא דלתתא, פותחת את "דרך הוי" — נתיב שעל ידו שם הוי' מתגלה. לכן בפסוק "חנון ורחום הוי" באים "חנון ורחום" לפני הוי': שלוש עשרה מידות הרחמים, מקור האצילות, קודמות ומאפשרות את גילוי הוי'.

22 והיינו יג"מ [י"ג מדות] **המתגלים ביוהכ"פ** [ביום הכפורים] **שהוא בחי' לפני הוי' תטהרו למעלה משם הוי"ה** **ועמ"ש סדי"ה וכל בניך בענין בצדקה תכונוני.**¹⁵¹

כלומר, שלוש־עשרה המידות המתגלות ביום הכיפורים, שהוא בחינת "לפני הוי' תטהרו" — למעלה משם הוי'. **ועיינו במה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "וכל בניך", בענין "בצדקה תכונוני".**

שלוש־עשרה המידות של יום הכיפורים שייכות לבחינת "לפני הוי' תטהרו": מדרגה ש"לפני", למעלה משם הוי' עצמו. כאן מפנים לדיון בפסוק בישעיהו "בצדקה תכונוני", שבמאמר "וכל בניך".

וכמ"ש במ"ע בענין זורע צדקות מצמיח ישועות התגלות שע"ה נהורין. ועמ"ש בד"ה והיה מדי חדש¹⁵² בענין שמש בשבת צדקה לעניים.¹⁵³

וכמו שנכתב במ"ע בענין "זורע צדקות מצמיח ישועות" — גילוי שע"ה נהורין. ועיינו במה שנכתב במאמר המתחיל "והיה מדי חודש", בענין "שמש בשבת צדקה לעניים".

כאן מפנים גם לדיון, בחיבור המקוצר במ"ע, בפסוק "זורע צדקות מצמיח ישועות" — כביטוי לגילוי האורות שמספרם שע"ה. נוסף על כך, מפנים לדיון באמירת הגמרא "שמש בשבת צדקה לעניים".

ולפי' [ולפי זה] שמש הוי' היינו מ"ש הוי' אל רחום וחנון.¹⁵⁴ ועמ"ש בזה סד"ה ואתחנן אל ה'

ולפי זה, שמש הוי' היא האמור בפסוק "הוי' אל רחום וחנון". ועיינו במה שנכתב על כך בסוף המאמר המתחיל "ואתחנן אל ה'".

לפי פירוש זה, שמש הוי' היא הגילוי המתואר במילים "הוי' אל רחום וחנון", הפותחות את שלוש עשרה המידות. כאן מפנים לדיון בנושא בסוף המאמר "ואתחנן".

וזהו ענין ושמתי כדכד שמשותיך דהיינו ב' בחי' שמש הא' מלמעלה למטה המאיר בחדש אלול.

וזהו ענין "ושמתי כדכד שמשותיך": שתי בחינות של שמש. הראשונה מאירה מלמעלה למטה בחודש אלול;

המילה "שמשותיך" בפסוק "ושמתי כדכד שמשותיך" היא בלשון רבים — שתי שמשות. הראשונה מאירה מלמעלה למטה בחודש אלול.

והב' מלמטה למעלה שהוא בחי' העליות שבר"ה [שבראש השנה] ויוהכ"פ [ויום הכפורים] והוא ענין שמש הוי' ושמש צדקה וכנ"ל

והשנייה מלמטה למעלה, והיא בחינת העליות שבראש השנה וביום הכיפורים. וזהו ענין שמש הוי' ושמש צדקה, כנזכר לעיל.

השנייה עולה מלמטה למעלה: אלו העליות שבראש השנה וביום הכיפורים. הן שמש הוי' ושמש צדקה שתוארו לעיל.

(וז"ש [וזהו שכתוב] בירושלמי דאמר רב כד תחמי שמשא¹⁵⁵ בריש דקלא¹⁵⁶ הב לי גולתא דניצלי נעילת שערים. כי בנעילה הוא עליית ז"א^{157, 158} הנק' שמשא^{159, 160} בדיקנא דא"א וזהו בריש דיקלא¹⁶¹ ע"ד צדיק כתמר יפרח¹⁶² כארו בלבנון כו')

(וזהו שאמרו בירושלמי שרב אמר: "כד תחמי שמשא בריש דקלא, הב לי גולתא דניצלי נעילת שערים". כי בנעילה יש עלייה של ז"א, הנקרא "שמשא", בזקן של א"א; וזהו "בריש דיקלא", על דרך "צדיק כתמר יפרח, כארו בלבנון...")

הירושלמי מספר שרב אמר ביום הכיפורים: כשתראו את השמש בראש הדקלים, תנו לי את גלימתי כדי שאתפלל נעילת שערים. אדמו"ר הזקן מפרש זאת על פי הקבלה: בנעילה ז"א, הנקרא "שמש", עולה לתוך זקנו של א"א; והדקל רומז לצדיק, ככתוב "צדיק כתמר יפרח".

(בזהר ויקרא דט"ז ע"א) צדיק הוא בעל צדקה בחינת שמש צדקה. וכתוב אעלה בתמר^{163, 164} ועי' בזהר ח"ג [חלק ג'] (דרפ"ג א') והוא מעין בחי' ואור החמה יהיה שבעתים¹⁶⁵ כאור כו'.

(בזהר, ויקרא, דף ט"ז ע"א). צדיק הוא בעל צדקה, בחינת שמש צדקה. ונאמר "אעלה בתמר"; ועיינו בזהר, חלק ג' (דף רפ"ג ע"א). וזה מעין בחינת "ואור החמה יהיה שבעתים כאור...".

הזהר על ויקרא דורש את הפסוק על הצדיק; צדיק הוא מי שעוסק בצדקה, בחינת שמש צדקה. הפסוק "אעלה בתמר" מבטא את אותה עלייה, והיא מעין אור החמה העתידי שיאיר שבעתים.

ועלייה זו היא מלמטה למעלה עליית הכלים לגבי אורות עליונים שזהו ענין שבת ויוהכ"פ [ויום הכפורים] כמ"ש באגה"ק [באגרת הקודש] בסופו¹⁶⁶

ועלייה זו היא מלמטה למעלה: עליית הכלים אל האורות העליונים. זהו עניינם של שבת ויום הכיפורים, כמו שנכתב בסוף איגרת הקודש.

עלייה זו היא מלמטה למעלה: הכלים עולים אל האורות העליונים. זהו עניינם של שבת ויום הכיפורים, כפי שכותב אדמו"ר הזקן בסוף איגרת הקודש.

והנה ב' בחי' שמש אע"פ [אף על פי] שעכשיו יש ג"כ הארות אלו כנ"ל מ"מ הן רק בפנימיות העולמות והנה, בנוגע לשתי הבחינות של "שמש": אף שגם עכשיו יש הארות אלו, כנזכר לעיל, מכל מקום הן נמצאות רק בפנימיות העולמות; גם עכשיו מאירות שתי השמשות, כפי שהוסבר לעיל, אך רק בפנימיות העולמות, בהסתר מן העין.

אבל לעתיד עין בעין יראו. ¹⁶⁷ וגם שלעתיד יהיו ב' בחי' שמש הנ"ל במדרגות גבוהות אין קץ: ^{168, 169, 170} אבל לעתיד לבוא "יראו עין בעין". ועוד, לעתיד לבוא יהיו שתי הבחינות של "שמש" שנזכרו לעיל במדרגות שאין להן קץ.

לעתיד לבוא הן יראו בגלוי, "עין בעין", כפי שנאמר בישעיהו. שתי השמשות יאירו אז במדרגות שאין להן קץ.

קטע 8 • 231-32

שוהם וישפה: יוסף ובנימין

23 ד וזהו ענין חד אמר שהם וחד אמר ישפה ושניהם דברי אלקים חיים. דהנה כתיב ופתחת עליהם שמות בני ישראל וכתוב ונשא אהרן את שמות בני ישראל¹⁷¹ כו'

ד. וזהו עניינם של דברי האומר "שהם" ושל דברי האומר "ישפה", ושניהם דברי אלקים חיים. שהרי כתוב: "ופתחת עליהם שמות בני ישראל", וכן כתוב: "ונשא אהרן את שמות בני ישראל" וכו',

החלק הרביעי חוזר למחלוקת המלאכים על השוהם והישפה; כפי שאומרים חז"ל על מחלוקת מסוג זה, שתי הדעות הן "דברי אלקים חיים". הדיון נפתח בפסוקים על האבנים שבהן נחקקו שמות השבטים ושמות נשא אהרן.

לזכרון לפני ה' שהשנים עשר אבני החשן היה כתוב עליהן שמות השבטים כסדר תולדותם אודם לראובן^{173, 174} כו'

"לזכרון לפני הוי": על שתיים-עשרה אבני החושן נכתבו שמות השבטים לפי סדר לידתם — אודם לראובן וכו';

אהרן נשא את השמות "לזכרון לפני הוי". על שתיים-עשרה אבני החושן נכתבו שמות השבטים לפי סדר לידתם, כפי שמסביר רש"י: אודם לראובן, וכן הלאה.

ואהרן שושבינא דמטרוניתא^{175, 176, 177} היה מעלה אותם לפני ה' למעלה מעלה מבחי שם הוי וכמ"ש במ"א.¹⁷⁸

ואהרן, שהיה "שושבינא דמטרוניתא", היה מעלה אותם לפני ה', למעלה-למעלה מבחינת שם הוי, כפי שמוסבר במקום אחר.

הזוהר מכנה את אהרן "שושבינא דמטרוניתא", כאשר המלכה היא מלכות. באמצעות החושן הוא העלה את נשמות השבטים לפני ה', למעלה-למעלה מבחינת שם הוי.

24 והנה מה שנחקקו שמות השבטים על אבנים טובות דייקא¹⁷⁹ הוא עד"מ כמו בגשמיות כי טעם סגולת מלכים¹⁸⁰ וכלי

והנה, העובדה ששמות השבטים נחקקו דווקא על אבנים טובות היא, בדרך משל, כמו בעניינים גשמיים: הטעם לכך שאוצרות המלכים והכלים

מדוע נחקקו השמות דווקא על אבנים טובות? התשובה מתחילה מן העולם הגשמי, שבו "אוצרות המלכים" — ביטוי מקהלת — וכלים יקרי ערך עשויים מאבני חן.

יקר באבנים טובות דוקא ומה שדמיהן מרובים עד שלא יעריכום כסף וזהב הוא רק מפני שהוא דבר פלא שהאבן הדומם יהיה זך ובהיר להאיר כאש.

היקרים עשויים דווקא מאבנים טובות, ומחירן גבוה כל כך עד שאין להשוות אליו כסף וזהב, הוא רק מפני שיש בכך דבר פלא: שאבן דוממת תהיה זכה ובהירה ותאיר כאש.

מחירן של אבני החן עולה על מחירם של כסף וזהב רק משום שהן פלא: אבן דוממת שהיא זכה ובהירה ומאירה כאש. הפסקה הבאה מיישמת זאת על השינוי שחל בנפש הבהמית.

25 וכך הנה התהפכות נפש הבהמית שבישראל מחשוכא לנהורא ועליותן למעלה ליכלל באור ה' לאשתאבא בגופא דמלכא כו'.

כך גם התהפכותה של הנפש הבהמית בישראל, מחשכה לאור, ועלייתה למעלה כדי להיכלל באור ה', "להיספג בגופו של המלך" וכו'.

כעת מיישמים את המשל: כאשר הנפש הבהמית של יהודי מתהפכת מחשכה לאור ועולה כדי להיכלל באור ה', "להיספג בגופו של המלך", זהו פלא כמו אבן חסרת חיים המאירה.

ועי' היה ענין החשן שהיה אהרן מעלה אותו לפני ה' הנה זהו דבר הפלא ופלא ונמשל כאבן טוב נדמו על כך נסב עניין החושן, שאהרן היה מעלה לפני ה': זהו דבר מופלא ביותר, והוא נמשל לאבן יקרה; הם נמשלו לה [כך].

זהו מה שהחושן ביטא כאשר אהרן העלה אותו לפני ה', כששמות השבטים חקוקים על אבניו. הנפש הבהמית שהשתנתה היא דבר מופלא, והיא נמשלת לאבן יקרה; הניסוח מזכיר את הפסוק בתהילים "נדמה כבהמות", וכאן הוא מתהפך.

וגם שהאבנים טובות גדילים ונמשכים מן הכוכבים¹⁸¹ וכתוב בישראל והנכם כיום ככוכבי השמים¹⁸² כפי דברים ועי' במדרש רבה.^{183, 184}

ועוד: האבנים היקרות גדלות ונמשכות מן הכוכבים, ועל ישראל נאמר: "והנכם כיום ככוכבי השמים", בפרשת דברים; ועיינו שם במדרש רבה.

נאמר גם שאבני חן גדלות מכוח השפעת הכוכבים, וישראל נמשלו לכוכבי השמים, כפי שאמר משה בספר דברים. כאן מפנים למדרש רבה על הפסוק הזה.

26 והנה לפי סדר תולדות השבטים וסדר אבני החשן יוסף ובנימין שנולדו באחרונה חקוקים על ב' אבנים האחרונים שבטור הרביעי

והנה, לפי סדר לידת השבטים, שהוא גם סדר אבני החושן, יוסף ובנימין, שנולדו אחרונים, חקוקים על שתי האבנים האחרונות שבטור הרביעי,

לפי סדר לידת השבטים, שהוא גם סדר אבני החושן, יוסף ובנימין, הצעירים ביותר, מופיעים על שתי האבנים האחרונות שבטור הרביעי.

שהם וישפה.^{185, 186, 187} וכמ"ש בהרמב"ם [בהרכי משה בן מימון] פ"ט מהלי [מהלכות / מהלכה] כלי המקדש וברכות ס"פ תצוה ופי' במדבר פרשה ב'.

שהן שוהם וישפה, כפי שכתוב ברמב"ם, פרק ט' מהלכות כלי המקדש, ובמדרש רבה, בסוף פרשת תצוה ובפרשת במדבר, פרשה ב'.

שתי האבנים האלה הן שוהם וישפה — האבנים שעליהן התווכחו המלאכים. הרמב"ם והמדרש מאשרים ששמו של יוסף היה חקוק על השוהם ושמו של בנימין על הישפה.

27 והנה יוסף הצדיק הוא בחי' המשכה והשפעה מלמעלה למטה¹⁸⁸ כי יוסף הוא מלשון תוספת אור הבא מלמעלה וכמ"ש ויוסף הוא המשביר כו' ויכלכל יוסף¹⁸⁹ את אביו¹⁹⁰ כו'. ועמ"ש ע"פ ויגש אליו יהודה.¹⁹¹

והנה, יוסף הצדיק הוא בחינת המשכה והשפעה מלמעלה למטה, שכן השם יוסף קשור ללשון תוספת — אור נוסף הבא מלמעלה. ועל כך נאמר: "ויוסף הוא המשביר" וכו', וכן: "ויכלכל יוסף את אביו" וכו'. ועיינו במה שנכתב על הפסוק "ויגש אליו יהודה".

יוסף מסמל המשכה מלמעלה: שמו קשור ללשון תוספת, כלומר אור נוסף שבא מלמעלה. הוא היה המפרנס שסיפק מזון לכל הארץ ודאג לכלכל את אביו; כאן מפנה הטקסט לדיון בפסוק "ויגש אליו יהודה".

28 והיינו שכל ההמשכות וגילוי אלקות בנבראים הוא ע"י נשמת יוסף ובנימין הצדיק הוא העלאה מלמטה למעלה

כלומר, כל המשכת האלקות וגילוי האלקות בנבראים נעשים באמצעות נשמת יוסף. ובנימין הצדיק הוא העלאה מלמטה למעלה;

כל גילוי האלקות בנבראים מגיע באמצעות נשמת יוסף. בנימין מסמל את התנועה ההפוכה: העלאה מלמטה למעלה.

והיינו שהתעלות כל הנבראים ליכלל תחת כנפי השכינה הוא ע"י נשמת בנימין בן ימין בנו של אברהם איש החסד ימין מקרבת¹⁹² וכמ"ש והוכן בחדס כסאו.¹⁹³

כלומר, העלאת כל הנבראים, כדי שייכללו תחת כנפי השכינה, נעשית באמצעות נשמת בנימין, בן ימין — בנו של אברהם, איש החסד, [שכן] "ימין מקרבת", ככתוב: "וייכון בחדס כסאו".

עלייתם של כל הנבראים, כדי שייכללו תחת כנפי השכינה, נעשית באמצעות נשמת בנימין, שפירוש שמו הוא "בן ימין". צד ימין הוא חסד, מידתו של אברהם: כדברי חז"ל, "ימין מקרבת", וכפי שנאמר בישעיהו: "וייכון בחדס כסאו".

וע"כ שניהם קרויין צדיקים כי צדיק הוא בחי' התקשרות משפיע ומקבל אלא שיוסף הוא צדיק עליון שמקשר המשפיע למקבל וממשיך השפע מלמעלה למטה.

ולכן שניהם נקראים צדיקים, כי צדיק הוא בחינת הקשר בין המשפיע למקבל; אלא שיוסף הוא צדיק עליון, המקשר את המשפיע למקבל וממשיך את השפע מלמעלה למטה,

שניהם נקראים צדיק, מפני שצדיק — בספירות הקבלה, ספירת יסוד — הוא הקשר בין המשפיע למקבל. יוסף הוא "צדיק עליון", המקשר את המשפיע למקבל וממשיך את השפע.

ובנימין הוא צדיק תחתון שמקשר המקבל להמשפיע ומעלה ממטה למעלה ועליהם נאמר צדיקים לעולם יירשו ארץ¹⁹⁴ תרין צדיקים כו'

ובנימין הוא צדיק תחתון, המקשר את המקבל למשפיע ומעלה אותו מלמטה למעלה. ועליהם נאמר: "צדיקים לעולם יירשו ארץ" — שני צדיקים וכו'.

בנימין הוא "צדיק תחתון", המקשר את המקבל למשפיע ומעלה אותו. שניהם נרמזים במילים "צדיקים לעולם יירשו ארץ", שכן לשון הרבים "צדיקים" נדרשת כשני צדיקים.

(ועמ"ש מענין יוסף ובנימין בביאור ע"פ כי תשמע בקול¹⁹⁵ בענין עיני ה' אל צדיקים¹⁹⁶ ועמ"ש ע"פ בפי תרומה בביאור ע"פ מי יתנך כאח לי)¹⁹⁷

(ועיין במה שנכתב בענין יוסף ובנימין בביאור הפסוק "כי תשמע בקול", בענין "עיני הוי' אל צדיקים"; וכן במה שנכתב בפרשת תרומה, בביאור הפסוק "מי ייתנך כאח ליי".)

הטקסט מפנה לדיון ביוסף ובנימין בביאור "כי תשמע בקול", על הפסוק "עיני הוי' אל צדיקים", וכן בפרשת תרומה, בביאור "מי ייתנך כאח ליי".

והיינו דקמפלגי תרין מלאכים ברקיעא חד אמר שהם כו' פי שהחלוקת הוא באופן וסדר הגילוי אלקות שיהי' [שיהיה] על"ל [לע"ל] בב"א [במהרה בימינו אמן] דכתיב עין בעין יראו.¹⁹⁸

וזהו הוויכוח בין שני המלאכים ברקיע: אחד אמר שהם — כלומר, שוהם וכו'. פירוש הדבר שהוויכוח הוא על אופן גילוי האלקות וסדרו שיהיה לעתיד לבוא, במהרה בימינו אמן, ככתוב: "עין בעין יראו".

זהו ויכוחם של המלאכים: שוהם היא האבן של יוסף, וישפה היא האבן של בנימין. הם חלוקים על אופן גילוי האלקות וסדרו לעתיד לבוא, כאשר, כפי שנאמר בישעיהו, "עין בעין יראו".

כי הנה יש ב' מיני התגלות אם שיתעלו העולמות או שיהי' [שיהיה] המשכות אלקות בגילוי רב בהם מלמעלה למטה.

הנה יש שני סוגי גילוי: או שהעולמות יתעלו, או שתהיה בהם המשכות אלקות מלמעלה למטה, בגילוי רב.

הגילוי יכול להתרחש בשתי דרכים: העולמות יכולים לעלות אל האלקות, או שהאלקות תרד אל העולמות בגילוי רב.

ועד"מ שני בני אדם אחד עומד בהר גבוה והב' בבקעה מקום מדרון ושפל שיש ב' אופנים בקירובם או שיעלה התחתון או שירד העליון.

על דרך משל, שני בני אדם: אחד עומד על הר גבוה, והשני בבקעה, במקום משופע ונמוך. יש שתי דרכים לקרב ביניהם: או שהתחתון יעלה, או שהעליון ירד.

משל: אדם אחד עומד על הר גבוה, ואדם אחר בבקעה נמוכה. הם יכולים להתקרב זה לזה או כשהתחתון מטפס ועולה, או כשהעליון יורד.

29 והנה מיכאל שמדתו בחי' חסד בחר שוהם שהוא מדרגתו של יוסף הצדיק דהיינו שיהי' [שיהיה] גילוי אלקות מלמעלה למטה והגם שלא ישתנו העולמות ממדרגתם כ"כ [כל כך] לפי ערך הגילוי האור אעפ"כ [אף על פי כן] יהיה בהם הגילוי הגדול והעצום

והנה מיכאל, שמידתו היא בחינת חסד, בחר בשוהם, שהיא מדרגתו של יוסף הצדיק: שתהיה התגלות אלקות מלמעלה למטה. ואף שהעולמות לא ישתנו ממדרגתם במידה רבה, ביחס להתגלות האור, בכל זאת תתגלה בהם התגלות גדולה ועצומה.

מיכאל, מלאך החסד, בחר בשוהם, אבן של יוסף: התגלות מלמעלה למטה. כך העולמות לא ישתנו הרבה ממדרגתם ביחס לאור, ובכל זאת תאיר בהם התגלות גדולה ועצומה.

והיינו דכתיב לעתיד לבוא ונגלה כבוד¹⁹⁹ הוי' וראו כל בשר כו' וגבריא'ל שמדתו בחי' גבורה בחר ישפה בחינת בנימין הצדיק

וזהו שכתוב על זמן הגאולה: "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר" וגוי'. וגבריא'ל, שמידתו היא בחינת גבורה, בחר בישפה, בחינת בנימין הצדיק:

זו הבטחתו של ישעיהו לעתיד לבוא: "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר". גבריא'ל, מלאך הגבורה, בחר בישפה, אבן של בנימין.

דהיינו שיתעלו העולמות ויזדככו זיכוך ועילוי רב עד שיהיו בחי' כלי הראוי לקבל הגילוי העצום ההוא וכמשל הנכנס לבית המלך להיכל מלכותו פנימה.

כלומר, שהעולמות יתעלו ויזדככו זיכוך ועלייה גדולים, עד שיהיו בבחינת כלי הראוי לקבל את ההתגלות העצומה ההיא, כמשל אדם הנכנס לבית המלך, פנימה אל היכל מלכותו.

דרכו של גבריא'ל היא שהעולמות עצמם מתעלים ומזדככים מאוד, עד שהם נעשים כלים היכולים לקבל את ההתגלות העצומה ההיא, כמו אדם שמכניסים אותו אל היכלו הפנימי של המלך.

30 והוא כעין שהיה משה בהר שנאמר ומשה עלה²⁰⁰ כו' שאז לחם לא אכל²⁰¹ כו' ואפי' [ואפילו] מן שנק' לחם אבירים²⁰² שמלאכי השרת ניזונים בו²⁰³ לא אכל כו' משא"כ כשהיה למטה אכל.

הדבר דומה למה שהיה אצל משה בהר, כמו שנאמר: "ומשה עלה" וכו'. אז הוא "לא אכל לחם" וכו'; ואף את המן, שנקרא "לחם אבירים", שמלאכי השרת ניזונים ממנו, הוא לא אכל וכו'. לעומת זאת, כשהיה למטה, הוא אכל.

דרכו של גבריא'ל דומה למשה בהר סיני, שם "לא אכל לחם" — ואף לא את המן, "לחם אבירים", שמלאכי השרת אוכלים ממנו, כפי שאומרת הגמרא. לעומת זאת, למטה הוא אכן אכל.

והגם שמעלתו ואכילתו גבוה מאד שהרי גם כשהיה למטה ואכל הי' [היה] הגוף טהור ומזוכך כך כך עד שתמיד היה מוכן לנבואה עצומה וגילוי אור ה' מבחי' אצילות בלי שום הכנה כו'.

ואף שמדרגתו ואכילתו היו נעלות מאוד, שהרי גם כשהיה למטה ואכל, גופו היה טהור ומזוכך כל כך, עד שהיה מוכן תמיד לנבואה עצומה ולגילוי אור ה' מבחינת אצילות, בלי שום הכנה וכו',

גם למטה, אכילתו של משה הייתה במדרגה גבוהה מאוד: גופו היה טהור כל כך, שתמיד היה מוכן לקבל נבואה וגילוי מאצילות, בלי שום הכנה.

31 ועכ"ז [ועם כל זה] כשעלה בהר לא אכל כו'. ועד"ז ענין אליהו שעלה בסערה השמימה.²⁰⁴ וכך הוא ענין עליות העולמות שיתעלו ויזדככו הכלים והגוף וכמ"ש בע"ח [בעץ חיים] דעשיי [דעשייה] נכלל ביצי' [ביצירה] ויצירה בבריאה כו'. ועד"ז יש עליות אין קץ כו'.

ובכל זאת, כשעלה להר הוא לא אכל וכו'. בדומה לכך, אליהו עלה בסערה השמימה. כך גם העליות של העולמות: הכלים והגוף יתעלו ויזדככו, כפי שכתוב בעץ חיים, שעשיה נכללת ביצירה, ויצירה בבריאה וכו'. בדומה לכך יש עליות שאין להן קץ וכו'.

ובכל זאת, על ההר הוא לא אכל כלל, וגם אליהו עלה בסערה השמימה. כך גם העולמות יעלו: הכלים וה"גוף" שלהם יזדככו, וכל עולם ייכלל בעולם שמעליו — עשיה ביצירה ויצירה בבריאה, כפי שמתואר בעץ חיים, בעליות שאין להן קץ.

32 וזהו בחי' ישפה יש פה ואמר הקב"ה להוי כדין וכדין שיתקיימו בק הבחינות ושיהיו שני המדרגות מלמעלה למטה ומלמטה למעלה וכמ"ש במ"א ע"פ והתהלכתי בתוכם²⁰⁵ כו' ב' בחי' הילוך כו'.

וזהו בחינת ישפה: יש פה, "יש פה". והקדוש ברוך הוא אמר: "כך וכך יהיה" — ששתי הבחינות יתקיימו, ושתי המדרגות יהיו, מלמעלה למטה ומלמטה למעלה, כפי שמבואר במקום אחר על הפסוק "והתהלכתי בתוכם" וכו': שני אופנים של הליכה וכו'.

את השם ישפה דורשים כך: יש פה. דברי ה', "כך וכך יהיה", פירושם ששתי הדרכים יתקיימו, מלמעלה למטה ומלמטה למעלה. הטקסט מפנה להסבר במקום אחר על הפסוק "והתהלכתי בתוכם", שבו מדובר בשני אופנים של הליכה.

וזהו ענין כ"ד כ"ד ב"פ [ב' פעמים] כד אותיות דבשכמל"ו [דברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד] דק"ש [דקריאת שמע] של שחרית וערבית כי שחרית הוא בחי' המשכה מלמעלה למטה במדת מלכותו ית'

וזהו ענין כ"ד כ"ד: פעמיים עשרים וארבע האותיות של "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" בקריאת שמע של שחרית ושל ערבית. שחרית היא בחינת המשכה מלמעלה למטה במידת מלכותו יתברך,

זו גם הסיבה למילה קדקד: כ"ד כ"ד, פעמיים עשרים וארבע — האותיות של "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", הנאמר בקריאת שמע של שחרית ושל ערבית. קריאת שמע של שחרית ממשיכה את מלכות ה' מלמעלה למטה.

כי הוא מבחינת חסד כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] אברהם תיקן תפילת שחרית²⁰⁶ שנאמר וישכם אברהם בבקר²⁰⁷ כו' וערבית הוא בחי' עליות המלי' ממטה למעלה ושניהם כאחד טובים²⁰⁸ כו'.

שכן היא מבחינת חסד, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה: "אברהם תיקן תפילת שחרית, שנאמר: 'וישכם אברהם בבוקר' וכו'; וערבית היא בחינת עליית המלכות מלמטה למעלה. ושניהם כאחד טובים וכו'.

השחרית שייכת לחסד, שכן אברהם, איש החסד, תיקן את תפילת שחרית. ערבית היא עליית המלכות מלמטה למעלה, וכדברי קהלת: "שניהם כאחד טובים".

(ועיין מ"ש סד"ה וידעת היום²⁰⁹ להיות שהיום הוא עם הלילה כו' ברישא חשוכא והדר נהורא²¹⁰ כו' ע"ש ובד"ה רני ושמח²¹¹ בענין רנא ברמשא ושמחה בצפרא וע' זח"א [זהר חלק א])

(ועינינו במה שכתוב בסוף המאמר המתחיל "וידעת היום", שהיום הוא עם הלילה וכו', "תחילה חושך ואחר כך אור" וכו', עיינו שם; וכן במאמר המתחיל "רני ושמח", בענין "רננה בערב ושמחה בבוקר"; ועיינו בזוהר חלק א')

הטקסט מפנה לדייונים נוספים: היום והלילה שייכים זה לזה, כמאמר חז"ל "תחילה חושך ואחר כך אור", במאמר "וידעת היום"; וכן לענין "רננה בערב ושמחה בבוקר" במאמר "רני ושמח".

(חיי שרה קל"ג א') בענין תפילת ערבית²¹² ועמ"ש סד"ה והיה מספר בני ישראל²¹³ בענין כי גדול יום:²¹⁴ (חיי שרה, קל"ג א') בענין תפילת ערבית; ועיינו במה שכתוב בסוף המאמר המתחיל "והיה מספר בני ישראל", בענין "כי גדול יום".

ההפניה כוללת גם את דברי הזוהר על תפילת ערבית בפרשת חיי שרה, וכן את הדיון במילים "כי גדול יום" במאמר "והיה מספר בני ישראל".

קטע 9 • 331-38

שערי אש ואבני תשוקה

33 ה' ושעריך לאבני אקדח²¹⁵ אלו נו"ן שערי בינה כו'. פי' כמו השער שמשמש כניסה ויציאה כך יש נו"ן

שערי בינה שבהם נכנסת ההמשכה הנמשכת ונשפעת בהן מהחכמה

5. "ושעריך לאבני אקדח": אלה הם חמישים שערי בינה וכו'. כלומר, כשם ששער משמש לכניסה וליציאה, כך יש חמישים שערי בינה, שדרכם נכנסת ההמשכה הנמשכת ונשפעת בהם מחכמה,

החלק החמישי מסביר את הביטוי "ושעריך לאבני אקדח": השערים הם חמישים שערי בינה. שער משמש לכניסה וליציאה, ודרך שערי הבינה נכנסת ההמשכה מחכמה.

דהיינו מבחי' האין שלמעלה מהשגה בההשגה כו' וגם מהם יוצאת ההשפעה המושפעת מן הבינה שהוא בחי' השגה והתבוננות בהמדות שיהיו המדות מתפעלים מהשגת השכל

כלומר, מבחינת האין שלמעלה מהשגה אל תוך ההשגה וכו'; וגם מהם יוצאת ההשפעה הנשפעת מן הבינה, שהיא בחינת השגה והתבוננות, אל המדות, כדי שהמדות יתעוררו מתוך השגת השכל,

מה שנכנס הוא ההשגה מחכמה, שמקורה ב"אין" שלמעלה מהשגה, והיא נכנסת אל ההשגה. מה שיוצא משערי הבינה הוא ההתבוננות שלה, הנמשכת אל המדות, כדי שהן יתעוררו ממה שהשכל השיג.

וכמ"ש בזהר ע"פ נודע בשערים בעלה²¹⁶ כל חד לפום שיעורא דיליה לפום מאי דמשער בלבי²¹⁷ כו'. ועמ"ש מענין נש"ב [נ' שערי בינה] בד"ה עיני כל ובד"ה וספרתם לכם.

וכמו שכתוב בזהר על הפסוק "נודע בשערים בעלה": כל אחד לפי שיעורו, לפי מה שהוא משער בלבו וכו'. וראו מה שנכתב על עניין חמישים שערי בינה במאמר המתחיל "עיני כל" ובמאמר המתחיל "וספרתם לכם".

הזהר מפרש את הפסוק "נודע בשערים בעלה" כך: ה' נודע לכל אדם לפי מה שהוא "משער" בלבו; זהו משחק מילים בין "משער" ל"שערים". כאן מפנים לדיון בחמישים שערי בינה במאמרים "עיני כל" ו"וספרתם לכם".

34 והנה כעת בגלות מחמת כי הלב מטומטמת אין המוח שליט עליה כ"כ [כל כך] שתתפעל מחמת השגת השכל

כעת, בזמן הגלות, מכיוון שהלב אטום, המוח אינו שולט בו במידה כזאת שתובנות השכל יעוררו אותו;

כעת מתבאר עניין "אבני אקדח". בגלות הלב "אטום", ולכן המוח אינו יכול לשלוט בו במידה מספקת כדי לעורר אותו באמצעות מה שהוא מבין.

כי עבירה מטמטמת לבו של אדם²¹⁸ כו' ונקרא לב האבן²¹⁹ ולעתיד כשיתגלה אלקותו ית' ויטהר לבבנו שהרי "עבירה מטמטמת לבו של אדם" וכו', והוא נקרא "לב האבן". אבל לעתיד לבוא, כאשר תתגלה אלקותו ית' ולבבנו ייטהר,

כפי שאומרת הגמרא, העבירה מטמטמת את הלב, ויחזקאל מכנה אותו "לב האבן". לעתיד לבוא, כאשר תתגלה האלקות והלבכות ייטהרו, הדבר ישתנה.

אזי נאמר ושעריך לאבני אקדח²²⁰ אקדח הוא מלשון כי אש קדחה^{221,222} בפי האזינו כקדוח אש המסים²²³ כו'

אז יתקיים "ושעריך לאבני אקדח". "אקדח" הוא מלשון "כי אש קדחה" שבפרשת האזינו, וכן "כקדוח אש המסים" וכו',

אז יתקיים הפסוק. "אקדח" נדרש מלשון "להצית", כמו "כי אש קדחה באפי" שבפרשת האזינו, וכמו "כקדוח אש המסים" שבישעיה; לפי הערת קה"ת, אור התורה מביא פירוש זה בשם אבן עזרא.

(בישעיה רסי' [ריש סימן] ס"ד) והיינו על ידי השערים דבינה הנמשכות במדות גם לב האבן תתלהב ותתלהט

(בישעיה, בראש פרק ס"ד). כלומר, באמצעות שערי הבינה הנמשכים אל המדות, גם לב האבן יתלקח ויבער;

הפסוק השני מופיע בישעיה ס"ד. באמצעות שערי הבינה תחדור ההתבוננות אל המדות, עד שגם לב אבן יבער באהבה לה'.

כי אפי' [אפילו] אם אבן הוא נימוח²²⁴ ע"י התבוננות לפי שאז לא יהיה שום מונע ומסתיר כלל. וזהו בחי' אהבה בתגבורת עצומה עד אשר מים רבים לא יוכלו לכבות²²⁵ את האהבה.

שהרי "אפילו אם אבן הוא — נימוח" על ידי התבוננות, מכיוון שאז לא יהיה שום דבר שיעכב ויסתיר כלל. וזהו בחינת אהבה בעוצמה עצומה, עד ש"מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה".

כמאמר הגמרא, "אם אבן הוא — נימוח", כאן באמצעות התבוננות, שכן אז לא יהיה דבר שיסתיר את האלוקות. זו אהבה עזה כל כך, שבלשון שיר השירים, "מים רבים לא יוכלו לכבות" אותה.

ולכן נמשלה לאבני אקדח שהארתן חזקה מהארת האש שהרי מים מכבים אש אבל הארת אבן טוב מים רבים לא יוכלו לכבותה כו'.

ולכן היא נמשלה לאבני אקדח, שהארתן חזקה מהארת האש: שהרי המים מכבים את האש, ואילו את הארתה של אבן טובה "מים רבים לא יוכלו לכבות" וכו'.

לכן היא מושווית לאבני אקדח: זוהר של אבן טובה חזק מן האש, שכן מים מכבים אש, אך אינם יכולים לכבות את זוהרה של אבן טובה.

35 והנה אקדח הוא מלשון עתיד כי בחי' זו תהיה לע"ל [לעתיד לבוא] דוקא אבל כעת בגלות הוא לב האבן כפשוטו.

והנה, "אקדח" היא צורת עתיד, שכן בחינה זו תהיה דווקא לעתיד לבוא; ואילו עכשיו, בזמן הגלות, זהו לב אבן כפשוטו.

"אקדח" היא צורת עתיד, במשמעות "אבעיר", משום שאהבה בוערת זו שייכת לעתיד לבוא. עכשיו, בזמן הגלות, הלב הוא ממש לב אבן.

וזהו העבודה לייגע ע"א לפתוח לבו על ידי התעוררות רחמים על ניצוץ אלקות שבנפשו כו' ועמ"ש כפי חקת ע"פ באר חפרוה שרים^{226, 227} כו'.

וזהו העבודה: להתייגע ולפתוח את הלב באמצעות התעוררות רחמים על ניצוץ האלקות שבנפשו וכו'. וראו מה שנכתב בפרשת חוקת על הפסוק "באר חפרוה שרים" וכו'.

לכן העבודה בזמן הזה היא להתאמץ ולפתוח את הלב באמצעות התעוררות רחמים על ניצוץ האלקות שבנפש. הדברים מפנים לדיון על "באר חפרוה שרים" בפרשת חוקת.

36 וכל גבולך לאבני חפץ²²⁸ הם ל"ב נתיבות החכמה כי הנה הטעם שהמשכות הנמשכים מבינה נקראו

שערים ושמחמה נקראו נתיבות הוא להיות

"וכל גבולך לאבני חפץ" — אלה הם שלושים ושניים נתיבות החכמה. והטעם לכך שהמשכות הנמשכות מבינה נקראות "שערים", ואילו ההמשכות הנמשכות מחכמה נקראות "נתיבות", הוא ש...

הביטוי השלישי בפסוק, "וכל גבולך לאבני חפץ", מתייחס לשלושים ושניים נתיבות החכמה. אדמו"ר הזקן מסביר מדוע ההשפעה מבינה נקראת "שערים", ואילו ההשפעה מחכמה נקראת "נתיבות".

כי השערים משמשים כניסה ויציאה לרבים ואינם הולכים למרחוק וכך מבחי" בינה נמשכה ההשפעה במדות בגילוי רב ובינה עד הוד בלבד אתפשטת אבל הנתיב מצער הוא והולך למרחוק לשדות ומדבריות.

שערים משמשים לכניסתם וליציאתם של רבים, ואינם מוליכים למרחק; וכך, מבחינת בינה, ההשפעה נמשכת אל המדות בגילוי רב, ו"בינה עד הוד אתפשטת". אך נתיב הוא צר ומוליך למרחק, אל שדות ומדבריות.

שער רחב ומשמש רבים הנכנסים ויוצאים, אך אינו מוליך למקום רחוק; כך ההשפעה מבינה מגיעה אל המדות בגילוי, וכמאמר הקבלי, בינה מתפשטת עד הוד בלבד. נתיב צר, אך מוליך למרחק, אל שדות ומדבריות.

37 וכך ההמשכה מחכמה נמשכת בבחי' העלם והסתר וגם למרחוק והוא התורה שהיא גדולת חכמתו ית'

ונתלבשה בדברים גשמיים פאה וביכורים תרומות ומעשרות וקרבנות כו'.

כך גם ההמשכה מחכמה נמשכת באופן של העלם והסתר, ואף למרחק. זו התורה, שהיא גדולת חכמתו יתברך, המתלבשת בדברים גשמיים: פאה וביכורים, תרומות ומעשרות, קרבנות וכדומה.

ההשפעה מחכמה נסתרת ומגיעה למרחק; זו התורה, חכמתו של ה', המתלבשת בדברים גשמיים, כגון פאה, ביכורים, תרומה, מעשרות וקרבנות.

וזהו ג"כ פי' גבולך כי כל התורה היא ג"כ בשיעורים וגבולים כך כשר וכך פסול כמוכ סוכה שהיא

גבוה²²⁹ למעלה מעשרים אמה פסולה.²³⁰ וכן ביטול בס' וערלה במאתים^{231, 232} וכיוצא.

וזהו גם פירוש "גבולך": כל התורה עוסקת גם בשיעורים וגבולות — כך כשר וכך פסול. למשל, סוכה שגובהה יותר מעשרים אמה פסולה; וכן ביטול בשישים, ערלה במאתיים וכדומה.

לכן נאמר "גבולך": התורה קובעת שיעורים וגבולות מדויקים. סוכה שגובהה יותר מעשרים אמה פסולה, תערוכת אסורה בטלה בשישים, וערלה במאתיים.

38 והנה לעתיד כתיב וכל גבולך יהיה לאבני חפץ²³³ שעיי הנתיבות דחכמה הנמשכים במדות גם לב האבן תהיה חפיצה ושוקקה לדבקה בו ית'

והנה, על העתיד לבוא נאמר: "וכל גבולך יהיה לאבני חפץ": באמצעות נתיבות החכמה הנמשכות במדות, גם לב האבן יחפוץ וישתוקק להידבק בו יתברך.

ישעיהו מבטיח שבעתיד "כל גבולך" יהיה "אבני חפץ": באמצעות נתיבות החכמה, גם לב האבן יחפוץ וישתוקק להידבק בה'.

והיא האהבה פנימיות שלמעלה במדרגה מאהבה ברשפי אש²³⁴ הנקי אבני אקדח הנולדים משערים דכינה שהוא אהבה חיצונית בהגלות נגלות²³⁵ לעין כל

וזוהי אהבה פנימית, שמדרגתה למעלה מאהבה "ברשפי אש", הנקראת "אבני אקדח" ונולדת משערי הכינה; אהבה זו היא אהבה חיצונית, הגלויה לעיני כול.

זוהי אהבה פנימית, נעלית מן האהבה הנוצרת — "ברשפי אש", בלשון שיר השירים — הנולדת משערי הכינה. האהבה הנוצרת היא חיצונית וגלויה לעין כול.

אבל החפיצה היא אהבה פנ' ימית ואם שהיא מסותרת ואינה נגלית לעין הרואה (ועמ"ש בד"ה וידעת היום²³⁶ בענין וכל הלבבות ייראוך וכל קרב וכליות יזמרו)

אבל החפיצה היא אהבה פנימית, ואף שהיא נסתרת ואינה גלויה לעיני הרואה (ועיין במה שנתבאר בדיבור המתחיל "וידעת היום" בעניין "וכל הלבבות ייראוך וכל קרב וכליות יזמרו"),

אהבת החפץ היא פנימית ונסתרת, ואחרים אינם יכולים לראותה. כאן מפנים להסבר על "וכל הלבבות ייראוך וכל קרב וכליות יזמרו", מתפילת נשמת, במאמר "וידעת היום".

אבל היא מתוך תוך קרבו ועמוקה כ"כ [כל כך] עמוק עמוק²³⁷ עד אשר יכולה נפשו להסתלק מחמתה לגמרי כאשר לא תשיג די מבוקשה.

הרי היא באה מתוך תוכו של האדם ועמוקה כל כך — "עמוק עמוק" — עד שנפשו יכולה להסתלק לגמרי מחמתה, כאשר אינה משיגה די מן הדבר שהיא מבקשת.

עם זאת, אהבה זו עולה ממעמקי האדם, והיא עמוקה כל כך עד שנפשו עלולה להסתלק אם אינה משיגה את מבוקשה.

וכעין המעשה באדם²³⁸ אי' שהעלה בלבו טינא כו' כי זהו פי' חפץ הוא החשק מופלג בפנימיות עד אשר נדבקה נפשו ממש באותו דבר שחושק כמו שנאמר גבי שכם כי חפץ בבת יעקב²³⁹ כיו.

וזה דומה למעשה באדם אחד שלבו העלה טינא [מרוב געגועים] וכו'; שכן זהו פירוש המילה "חפץ": השתוקקות פנימית מאוד, עד שנפשו של האדם נדבכת ממש בדבר שהוא משתוקק אליו, כפי שנאמר על שכם: "כי חפץ בבת יעקב" וכו'.

בתלמוד מסופר על אדם שלבו העלה טינא מרוב געגועים, עד שהיה קרוב למות. "חפץ" פירושו השתוקקות פנימית כל כך, עד שהנפש נדבכת במה שהיא חפצה בו, כפי שנאמר בתורה על שכם, "כי חפץ בבת יעקב".

קטע 10 • 39-40

שלום רב

39 ובחיי אהבה בחפיצה וחשיקה זו נמשכת מבחי' נתיבות החכמה דוקא שהוא בחי' העלם ונולדה ממנו האהבה בתעלומות לבו

ומדרגת אהבה זו, של רצון וכיסופים, נמשכת דווקא מבחינת נתיבות החכמה, שהיא בחינת העלם; וממנה נולדת האהבה במעמקי לבו הנסתרים.

אהבה זו, של רצון, נובעת מנתיבות החכמה הנסתרות, ולכן היא נולדת במעמקי הלב הנסתרים.

אבל מבחי' בינה שהוא ההשגה בגילוי נולדה האהבה ברשפי אש מתגבורת יסוד האש האלקי שבנפש ונקי' אבני אקדח כנ"ל. (עמשי"ל [עיין מה שכתוב לעיל] מענין זה על פרשה ראה אנכי²⁴⁰ נותן כו').

לעומת זאת, מבחינת בינה, שהיא השגה גלויה, נולדת האהבה "ברשפי אש", מתוך התגברות יסוד האש האלקי שבנפש, והיא נקראת "אבני אקדח", כפי שנזכר לעיל. (ראו מה שנכתב לעיל בנושא זה על פרשת "ראה אנכי נותן" וכו').

האהבה הבוערת נולדת מבינה, מהשגה גלויה, ומעוצמת "האש" האלקית שבנפש; היא נקראת "אבני אקדח". הדברים מפנים לדיון הקודם בנושא, על הפסוק הפותח את פרשת ראה: "ראה אנכי נותן".

והנה סיפיה דקרא וכל בניך למודי²⁴¹ הי' רב שלום בניך. וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] אין רבים פחות משלשה.²⁴²

והנה, סוף הפסוק הוא: "וכל בניך למודי הוי", רב שלום בניך". ואמרו חז"ל: "אין רבים פחות משלושה".

סוף הפסוק אומר: "וכל בניך למודי הוי", רב שלום בניך". "רב" משמעו רבים, וחז"ל מלמדים ש"רבים" הם לא פחות משלושה.

והענין כי יש ג' בחיי בשלום שהוא התקשרות המשפיע עם המקבל והם ג"פ [ג' פעמים] שלום עליכם שאומרים בשעת קידוש לבנה.

והעניין הוא שיש שלוש בחינות בשלום, שהוא הקשר בין המשפיע למקבל; ואלו הן שלוש הפעמים שאומרים "שלום עליכם" בקידוש לבנה.

לשלום יש אפוא שלוש בחינות. שלום הוא הקשר בין המשפיע למקבל, ושלוש בחינותיו הן שלוש הפעמים שאומרים "שלום עליכם" בקידוש לבנה.

הא' הוא בחיי יוסף צדיק עליון שהוא המשים שלום ע"י שמקשר המשפיע אל המקבל מלמעלה למטה.

הראשונה היא בחינת יוסף, צדיק עליון, העושה שלום בכך שהוא מקשר את המשפיע אל המקבל מלמעלה למטה.

הראשון הוא יוסף, צדיק עליון, העושה שלום בכך שהוא מקשר את המשפיע אל המקבל מלמעלה למטה.

40 והבי' הוא בחיי בנימין הצדיק תחתון שגם הוא משים שלום ע"י שמקשר המקבל להמשפיע ומעלהו ממטה למעלה וקישור וחיבור של שניהם הוא בחינה שלישית בשלום.

השני הוא בחינת בנימין הצדיק, הצדיק התחתון, שגם הוא משכין שלום בכך שהוא קושר את המקבל למשפיע ומעלה אותו מלמטה למעלה. הקישור והחיבור בין שניהם הם בחינה שלישית של שלום.

השני הוא בנימין, הצדיק התחתון, המשכין שלום בכך שהוא קושר את המקבל למשפיע ומעלה אותו. הקשר בין שני אלה הוא הבחינה השלישית של שלום.

והוא מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] שלום בפמליא של מעלה²⁴³ ושלום בפמליא של מטה²⁴⁴ וקישור וחיבור פמליא של מעלה בשל מטה הוא ע"י בחיי שלישית (ויש לומר שהוא ע"ד הנזכר בענין לעשות הישר²⁴⁵ כו' סדי"ה כי תשמע).

וזהו מאמר חז"ל: "שלום בפמליה של מעלה ושלום בפמליה של מטה"; הקישור והחיבור של הפמליה של מעלה עם זו של מטה נעשים באמצעות הבחינה השלישית. [ויש לומר שזה דומה לעניין האמור על "לעשות הישר" וכו', בסוף המאמר המתחיל "כי תשמע"].

חז"ל מדברים על שלום בפמליה של מעלה ובפמליה של מטה; חיבור שתי הפמליות הוא הבחינה השלישית. אדמו"ר הזקן מציע לקשר זאת לדיון שלו על "לעשות הישר" במאמר "כי תשמע".

וזהו שכתוב ויפול על צווארי בנימין אחיו ויבך ובנימין בכה על צוואריו²⁴⁶ ואח"כ כתיב ויבך עליהם²⁴⁷ כו'.

וזהו שנאמר: "ויפול על צווארי בנימין אחיו ויבך, ובנימין בכה על צוואריו", ואחר כך נאמר: "ויבך עליהם" וכו'.

הדבר נרמז במפגש בין יוסף ובנימין: יוסף נפל על צווארי בנימין ובכה, בנימין בכה על צוואריו, ולאחר מכן יוסף בכה על כל אחיו.

וענין הבכיה הוא כי א"א להיות קישור וחיבור מדרגה התחתונה בעליונה הימנה בין ע"י עליית התחתון ובין ע"י ירידת העליון אם לא ע"י התעוררות רח"ר [רחמים רבים] והיינו ע"י הבכ"י כנ"ל וכמ"ש לע"ל [לעתיד לבוא] בבכ"י יבואו²⁴⁸ כו'.

עניין הבכיה הוא שאי אפשר לקשור ולחבר מדרגה תחתונה עם המדרגה שמעליה, בין אם הדבר נעשה באמצעות עליית התחתונה ובין אם באמצעות ירידת העליונה, אלא על ידי התעוררות של רחמים רבים, כלומר באמצעות בכיה, כנזכר לעיל; וכמו שנאמר על העתיד לבוא: "בבכ"י יבואו" וכו'.

הבכיה, שהיא התעוררות של רחמים רבים, היא שמחברת מדרגה תחתונה למדרגה עליונה, בין אם התחתונה עולה ובין אם העליונה יורדת. לכן נאמר בירמיהו על הגאולה העתידה: "בבכ"י יבואו".

(ועמ"ש מזה בפי וישלח סד"ה ויקח מן הבא בידו מנחה²⁴⁹ וע"פ וקבל היהודים)²⁵⁰ והנה תחלה כתיב וכל בניך למודי ה'

(וראו מה שנכתב על כך בפרשת וישלח, בסוף המאמר המתחיל "ויקח מן הבא בידו מנחה", ועל הפסוק "וקבל היהודים"). והנה תחילה נאמר: "וכל בניך למודי ה'".

הטקסט מפנה לדיונים בנושא זה בפרשת וישלח, על "ויקח מן הבא בידו מנחה", ועל "וקבל היהודים". לאחר מכן הוא מציין שהפסוק אומר תחילה: "וכל בניך למודי ה'".

כי אימתי יהיה רב שלום כשהם למודי הוי' כמ"ש ודברי אשר שמתי בפ"ך²⁵¹ כו' אני המשנה המדברת²⁵² כו' כמ"ש במ"א וד"ל [ודי למבין]:

כי מתי יהיה "רב שלום"? כאשר יהיו "למודי הוי'", כמו שנאמר: "ודברי אשר שמתי בפ"ך" וכו'; "אני המשנה המדברת" וכו', כפי שנתבאר במקום אחר; וד"ל.

שלום רב בא כאשר ישראל הם "למודי הוי'", ודברי ה' בפיהם, כפי שנאמר בישעיהו: "ודברי אשר שמתי בפ"ך". המילים "אני המשנה המדברת" מובאות, לפי הערת קה"ת, ממגיד משרים.

קטע 11 • 41-45

סיכום

41 קיצור

סיכום

כאן מתחיל הסיכום (קיצור) של המאמר, המובא בנקודות קצרות.

42 (א) ענין שמשותיך שמש הוי' ושמש צדקה. יג"מ [י"ג מדות] **שמאירים ברי"ח** [בראש חודש] **אלול והרי עיקר התגלותם ביום הכפורים ובעשיית** [ובעשרת ימי תשובה].

(1) עניין "שמשותיך": שמש הוי' ושמש צדקה. שלוש עשרה המידות, המאירות בראש חודש אלול; ואף על פי כן, עיקר התגלותן הוא ביום הכיפורים ובעשרת ימי תשובה.

הנקודה הראשונה בסיכום: "שמשותיך" פירושו שתי שמשות — שמש הוי' ושמש צדקה. שלוש עשרה המידות מאירות בראש חודש אלול, אך עיקר התגלותן הוא ביום הכיפורים ובעשרת ימי תשובה.

ועיין בזח"ב [בזהר חלק ב'] **משפטים** (קט"ו סע"ב [סוף עמוד ב]) **פקודי** (רכ"ד סע"ב [סוף עמוד ב]) **253** **אמור** (ד"ק ע"ב) **254** **ענין התשובה כי נש"י** [נשמות ישראל] **עלו במחשבה והחכמה היא למעלה מהמחשבה ויש בחי' למעלה מהחכמה:**

ועיננו בזהר, חלק ב, משפטים (סוף דף קט"ו ע"ב), פקודי (סוף דף רכ"ד ע"ב), אמור (דף ק' ע"ב). עניין התשובה: שהרי נשמות ישראל עלו במחשבה, וחכמה היא למעלה מן המחשבה, ויש בחינה שלמעלה מחכמה.

הסיכום מוסיף שלוש הפניות לזוהר בעניין זה (ההפניה האחרונה, אמור, היא למעשה בחלקו השלישי של הזוהר), ואז מזכיר את היסוד לתשובה: הנשמות עלו במחשבתו של ה', חכמה היא למעלה מן המחשבה, ויש מדרגה גבוהה עוד יותר.

43 (ב) והתשובה הוא אליך ה' נפשי אשא. 255 **אליך ממש וזהו למס"נ** [למסירות נפש] **באחד. הווא בחינת יחידה שהיא תתכלל באחד. עמ"ש ע"פ אחת היא יונתי. 256**

(ב) ותשובה היא "אליך ה' נפשי אשא" — אליך ממש. זהו מסירות נפש ב"אחד"; זו בחינת יחידה, שתיכלל באחד. ראו מה שכתוב על הפסוק "אחת היא יונתי".

הנקודה השנייה בסיכום: תשובה היא "אליך ה' נפשי אשא" — אל ה' עצמו. זהו מסירות נפש ב"אחד" שבקריאת שמע: בחינת היחידה שבנפש, שנועדה להיכלל באחד.

אך צ"ל ומכפירים יחידתי. **257** כי אריה כתר דקליפה עמ"ש סד"ה וידבר דעשה"ד [דעשרת הדברות]. **258** והיינו ע"י וצדקה תרומם. **259**

אך צריך להבין את "ומכפירים יחידתי": האריה הוא כתר של קליפה. ראו מה שכתוב בסוף המאמר הפותח במילים "וידבר", על עשרת הדיברות. וזה נעשה באמצעות "וצדקה תרומם".

אך נחוצה גם תפילתו של דוד, "ומכפירים יחידתי", משום שהאריה מסמל את כתר, המדרגה העליונה, של קליפה. הדבר נעשה באמצעות צדקה, ש"תרומם"; כאן מפנה המאמר למאמר על עשרת הדיברות.

וזהו בכל מאדך בכל²⁶⁰ ממונך: (ג) וזהו ענין התגלות יג"מ [י"ג מדות] שבאלול וע"ד שתיקנו התעוררות רחמים בשמים שלפניה דק"ש [דקריאת שמע].

וזהו "בכל מאדך" — "בכל ממונך". (ג) וזהו ענין התגלות שלוש-עשרה המידות בחודש אלול, בדומה לתקנת חז"ל לעורר רחמים בשמי הברכות שלפני קריאת שמע,

לכן מפרשים את "בכל מאדך" כ"בכל ממונך". הנקודה השלישית: התגלות שלוש-עשרה המידות באלול דומה לבקשות הרחמים שחז"ל תיקנו בשמי הברכות שלפני קריאת שמע.

שיוכל לבא לק"ש [לקריאת שמע] ושמי"ע [ושמונה עשרה]. וזהו ענין שמש צדקה^{261, 262, 263, 264, 265} המרפא. ואח"כ באתעדל"ת [באתערותא דלתתא] אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] זהו ענין שמש הוי'.

כדי שיוכל להגיע לקריאת שמע ולשמונה-עשרה. וזהו ענין "שמש צדקה מרפא". ואחר כך, באמצעות אתערותא דלתתא, באה אתערותא דלעילא — וזהו ענין שמש הוי'.

שני הדברים מאפשרים להגיע לקריאת שמע ולתפילת העמידה; זהו השמש המרפאת של הצדקה. לאחר מכן, אתערותא דלתתא מעוררת אתערותא דלעילא — שמש הוי'.

או י"ל [יש לומר] שמש צדקה זהו ענין הקב"ה מוציא חמה²⁶⁶ מנרתקה.²⁶⁷ ועמי"ש בביאור ע"פ אחרי²⁶⁸ הוי' גבי בין עובד אלקים לאשר לא עבדו²⁶⁹

או אפשר לומר שמש צדקה היא ענין "הקב"ה מוציא חמה מנרתקה". וראו מה שכתוב בביאור על הפסוק "אחרי הוי'", בענין "בין עובד אלקים לאשר לא עבדו".

לפי פירוש אחר, שמש צדקה היא השמש שה' יוציא מנרתקה לעתיד לבוא. המאמר מפנה לביאור על דברי מלאכי "בין עובד אלקים לאשר לא עבדו", שבמאמר "אחרי הוי'".

(ועיין מענין שמש צדקה²⁷⁰ ברכות משפטים פל"א קמ"ט א' ויצא פס"ח וישלח פע"ח רות מ"ו ג' בפסוק ויען בועז קהלת ס"פ וזרח השמש וס"פ לך אכול בשמחה בגמ' [כגמרא] פ"ק [פרק קמא] דתענית ח' ב' פ"ק [פרק קמא] דנדרים ח' ב' פ"ק [פרק קמא] דע"ז [דעבודה זרה] ד"ד ע"א).

(ועיינו בענין שמש צדקה במדרש רבה: משפטים, פרק ל"א, קמ"ט ע"א; ויצא, פרק ס"ח; וישלח, פרק ע"ח; רות, מ"ו ע"ג, על הפסוק "ויען בועז"; קהלת, בסוף "וזרח השמש" ובסוף "לך אכול בשמחה"; ובגמרא: פרק ראשון בתענית, ח' ע"ב; פרק ראשון בנדרים, ח' ע"ב; פרק ראשון בעבודה זרה, ד' ע"א.)

המאמר מציין מקומות במדרש ובתלמוד העוסקים בשמש צדקה: מדרש רבה על משפטים, ויצא, וישלח, רות וקהלת, וכן בתענית, נדרים ועבודה זרה.

זח"א [זהר חלק א] וירא צ"ח א' חיי קל"א א' חייב [חלק ב'] בשלח נ"ט סע"א [סוף עמוד א] ויקהל רי"א ב' ח"ג [חלק ג'] אמור פ"ח א' נשא קל"ב ב':

זוהר, חלק א': וירא, צ"ח ע"א; חיי, קל"א ע"א; חלק ב': בשלח, סוף נ"ט ע"א; ויקהל, רי"א ע"ב; חלק ג': אמור, פ"ח ע"א; נשא, קל"ב ע"ב).

נמנים כאן גם מקומות בשלושת חלקי זוהר העוסקים בשמש צדקה.

44 (ד) וזהו ענין שהם וישפה שהם יוסף ובנימין. כי יוסף הוא המשכה מלמעלה למטה ובנימין הוא עליות מלמטה למעלה והיינו כענין ב' בחיי שמש הנ"ל.

(4) וזהו ענינם של שוהם וישפה, שהם יוסף ובנימין: יוסף הוא המשכה מלמעלה למטה, ובנימין הוא עלייה מלמטה למעלה; וזה דומה לשתי בחינות ה"שמש" שהוזכרו לעיל.

הנקודה הרביעית בסיכום: שוהם וישפה הם יוסף ובנימין, המייצגים המשכה מלמעלה למטה ועלייה מלמטה למעלה — אותו צמד כמו שתי השמשות.

וזהו כענין מיכאל וגבריאל. להיות כדין וכדין²⁷¹ וזהו כדכד ב"פ [ב' פעמים] כד אותיות דבשכמל"ו [דברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד] שחרית וערבית.

זה דומה לענין מיכאל וגבריאל: שיהיה "כך וכך". וזהו כדכד — פעמיים עשרים וארבע האותיות של "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", כבוקר ובערב.

הם גם מיכאל וגבריאל, והוראתו של ה' "כך וכך" מקיימת את שניהם. כדכד, פעמיים עשרים וארבע, רומז לשתי האמירות היומיות של "ברוך שם כבוד מלכותו", כבוקר ובערב.

(ועיין מענין בנימין במא"א [במאורי אור] אות ב' סעיף ס"ב ומענין כדכד שם אות²⁷² כ"ף ס"ל ובאות דל"ת סל"ג):

(ועיינו בענין בנימין במאורי אור, אות ב', סעיף ס"ב; ובענין כדכד שם, אות כ', סעיף ל', ובאות ד', סעיף ל"ג).

המאמר מפנה למאורי אור, מילון למונחים קבליים, בנוגע לבנימין ולכדכד.

45 (ה) ואזי מבחי ושעריך נש"ב [נ' שערי בינה] יומשכו אבני אקדח לשון כקדוח אש²⁷³ הוא אהבה ברשפי אש.²⁷⁴

(ה) ואז, מן הבחינה של "ושעריך" — חמישים שערי בינה — יימשכו "אבני אקדח", מלשון "כקדוח אש"; זו אהבה בלהבות אש.

הנקודה החמישית: מחמישים שערי בינה יימשכו "אבני אקדח", מלשון הבערה, כמו "כקדוח אש" — אהבה שלהבותיה מבזיקות.

וכל גבולך שהם ל"ב נתיבות חכמה יהיה לאבני חפץ ע"ד ארץ חפץ²⁷⁵ ורב שלום²⁷⁶ אין רבים פחות משלשה.

"וכל גבולך", שהם ל"ב נתיבות חכמה, יהיו "לאבני חפץ", בדומה ל"ארץ חפץ". "ורב שלום" — "רבים" אין פחות משלושה.

מל"ב נתיבות חכמה יימשכו "אבני חפץ", כמו בפסוק במלאכי "ארץ חפץ". "רב שלום" מלמד על שלוש בחינות, שהרי "רבים" אין פחות משלושה.

כי כדין וכדין זהו ב' בחי' מה שכל א' בפ"ע [בפני עצמו] היא שלום והתחברות עליון ותחתון.

כי "כדין וכדין" הן שתי בחינות, שכל אחת מהן בפני עצמה היא שלום וחיבור בין העליון לתחתון.

"כדין וכדין" מתאר שתי בחינות של שלום, שכל אחת מהן מחברת בין העליון לתחתון: המשכה מלמעלה למטה ועלייה מלמטה למעלה.

אך קשר וחיבור ב' הבחי' יחד ע"ד עושה שלום²⁷⁷ בין מיכאל וגבריאל^{278, 279} זהו בחי' ג'. ועמ"ש בפ"י שלום שלום לרחוק ולקרוב²⁸⁰ בד"ה וידעת היום:²⁸¹

אך הקשר והחיבור של שתי הבחינות יחד, בדוגמת "עושה שלום" בין מיכאל וגבריאל, הם הבחינה השלישית. ועיינו במה שנכתב על פירוש "שלום שלום לרחוק ולקרוב" במאמר המתחיל "וידעת היום".

החיבור בין שתי הדרכים הוא הבחינה השלישית, בדוגמת ה', ש"עושה שלום" בין מיכאל וגבריאל, כפי שאומר המדרש. כאן מפנים לביאור "שלום שלום לרחוק ולקרוב" במאמר "וידעת היום".

בעבודה

על האדם למסור את נפשו להקב"ה עצמו, ולא לשם קבלת שכר כלשהו, באמירת "אחד" בקריאת שמע, ולשמור על רצון זה, שלמעלה מן השכל, שלא יימשך אחר תאוות העולם. הדרך לכך היא צדקה, ובייחוד מראש חודש אלול: הרחמים על העניים מעוררים את רחמי הקב"ה על נשמת האדם עצמו ומעלים את הנפש הבהמית לקדושה. כל עוד הלב הוא "אבן", יש לעמול כדי לפתוח אותו באמצעות התעוררות רחמים על ניצוץ האלקות שבנשמה, ולבקש רחמים, כפי שעושים לפני קריאת שמע, כדי להבין את גדולת הקב"ה.

שאלות לשיחה

- מדוע התשובה יכולה להעלות נשמה למעלה ממקורה במחשבתו של הקב"ה, וכיצד הדוגמה מתוספות, הרא"ש והר"ן מסייעת להסביר זאת?
- מהי היחידה, ומדוע דוד צריך להתפלל שתינצל "מיד כפירים"?
- כיצד נתינת כסף, "בכל מאדך", יכולה להגיע למדרגה הגבוהה ביותר בנשמה?
- מהם שני הפירושים לשמש הוי' ולשמש הצדקה, וכיצד הם מסבירים את ההבדל בין אלול לעשרת ימי תשובה?
- מיכאל בחר בדרכו של יוסף, להמשיך מלמעלה, וגבריאל בדרכו של בנימין, להעלות מלמטה. מדוע אומר הקב"ה "כדין וכדין", ומה מחבר בין שתי הדרכים?

הערות

פסקה 1

1 ושמתי כדכד

לפי ההערה, חלק מהמאמר נדפס שם (p. 126), בשינויים קלים, מתוך העתק בכתב ידו של הצמח צדק; והמאמר נדפס בהרחבה (p. 185) בנוסח אדמו"ר האמצעי.

הערת קה"ת

חלק מהמאמר נדפס (בשינויים קלים) מגזית"ק כ"ק אדמו"ר הצ"צ בסה"מ תקע"ע ככו. בבוך 983 רשום: תורת אדמו"ר שבת מברכים אלול תק"ע. שם עי קפה מאמר זה בארוכה מכ"ק אדמו"ר האמצעי. [נדפס גם במאמרי אדמו"ר דברים ח"ב עי תכ]. וראה אוה"ת פ' ראה עי תתיב ואילך.

2 ושמתי כדכד

"אעשה את חלונותיך מאבני כדכד, את שערייך מאבני אקדח ואת כל גבולך מאבנים יקרות." הבטחת הנביא לירושלים שתיבנה מחדש; המאמר מסביר בתורו כל אחד משלושת חלקי הפסוק.

Isaiah 54:12 ישעיהו נ"ד:י"ב

ושמתי כדכד שמשותיך ושעריך לאבני אקדח וכל גבולך לאבני חפץ:

And I will make thy pinnacles of rubies, and thy gates of carbuncles, and all thy border of precious stones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי נד, יב.

3

הגמרא מספרת שגבריאלי ומיכאל נחלקו אם כדכד היא שוהם או ישפה, והקדוש ברוך הוא אמר: "יהא כדין וכדין". אדמו"ר חזקוני מפרש את שתי הדעות כשני אופנים של הגילוי העתידי.

Bava Batra 75a:9 בבא בתרא ע"ה א"ט

"ושמתי כדכד שמשותיך" - אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי: פְּלִיגִי תַרִי מְלָאכִי בְרַקִּיעָא - גְּבִרְיָאֵל וּמִיכָאֵל; וְאַמְרִי לֵה תַרִי אֲמוּרָאִי בְּמַעְרְבָא, וּמֵאֵן אֵיגוֹן - הַהוּדָה וְחֻזְקָהּ בְּנֵי רַבִּי חֲזִיָּא; חַד אָמַר: שׁוֹהֵם, וְחַד אָמַר: יִשְׁפָּה. אָמַר לְהוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: לְהוּי קְדִין וְכִדִין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

4 שוהם . . וישפה

לפי ההערה, הנוסח שם מסביר מדוע דווקא שתי האבנים האלה נקראו בשמן: שתייהן נמצאות בשורה הרביעית והאחרונה של החושן.

הערת קה"ת

בסה"מ תק"ע עי קפה מבאר למה דוקא ב' אבנים אלו שוהם מטור הרביעי ביותר אחרונה.

5 הערת קה"ת מפנה לSanhedrin 100a:7 למילים האלה.

Sanhedrin 100a:7 סנהדרין ק' א"ז

אָמַר לְקַה: הָא [האי] סִיּוּעִי קָא מְסִיעֵי לְקַה [לָהּ]! אָלָא אֵי שְׁמִיעַ לָהּ הָא, שְׁמִיעַ לָהּ: כִּי הָא דִּיתִיב רַבִּי יוֹחָנָן וְקָא דְרִישׁ: עֲתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהֵבִיא אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת שֶׁהֵן שְׁלֹשִׁים עַל שְׁלֹשִׁים אַמּוֹת, וְחֻזְקָא בָהֶם עֶשֶׂר בְּרוּם עֶשְׂרִים, וּמַעֲמִידוֹן בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַיִם, שְׁנָאָמַר "ושמתי כדכד שמשותיך ושעריך לאבני אקדח וגו'". לְגַלְגַּל עָלֶיּוּ אוֹתוֹ תַלְמִיד, אָמַר: הֲשֵׁתָא כְּבִיעָתָא דְצִילָצְלָא לָא מְשַׁכְחִינוּ, כּוּלֵי הָאִי מְשַׁכְחִינוּ?

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

6 שמשותיך פי הארת השמש

רש"י מביא כמה פירושים למילה "שמשותיך", ובהם שהיא נגזרת מ"שמש" — חלונות שהשמש מאירה דרכם. אדמו"ר חזקוני הולך לפי הפירוש שקושר את המילה לשמש.

Rashi on Isaiah 54:12 רש"י על ישעיהו נ"ד:י"ב

כְּדָכֵד. מִיֵּן אֶבֶן טוֹכָה: שְׁמִשְׁתִּיךְ. יוֹנְתָן תַּרְגָּם "אֶעֱךְ", וּמִנְחָם חִבְרוּ עִם "שְׁמִשְׁוֹנָה" (דניאל ז:י). וְיֵשׁ פּוֹתְרִין לְשׁוֹן "שְׁמִשׁ" - חִלּוֹנוֹת שְׁחִמָּה זוֹרְחֵת בָּהֶן, וְעוֹשִׂין כְּנֶגְדּוֹ מְחִיצָה בְּמִינֵי זְכוּכִית צָבָעִים לְנוֹי, וּמְדַרְשׁ תְּהִלִּים פּוֹתֵר "שְׁמִשְׁוֹתֶיךָ" וְ"שְׁמִשׁ וּמִגֵּן" (תהלים פד:יב) שְׁנֵי הַחֻמָּה: לְאֶבְנֵי אֶקְדָּח. יוֹנְתָן תַּרְגָּם "לְאֶבְנֵי גִמְרִי", 'גוֹמְרִין' תַּרְגוּם 'גְּחָלִים'. פֶּתֶר 'אֶקְדָּח' לְשׁוֹן "קִדְחֵי אֵשׁ" (ישעיהו נ:יא), וְהֵם מִיֵּן אֲבָנִים טוֹבוֹת בּוֹעֵרוֹת כְּלָפִידִים, וְהוּא קַרְבוֹנְקִלְיָא לְשׁוֹן 'גְּחָלֵת'. ...

jasper Heb כְּדָכֵד, your windows, a kind of precious stone. Jonathan renders: your woodwork, and Menahem associated it with (Dan. 7:10): "ministered to Him Menahem, apparently renders: your utensils, i.e., the vessels that serve you windows through which the sun shines, and (שְׁמִשׁ) of a sun they make opposite it a barrier of kinds of colored glass for as well as שְׁמִשְׁוֹתֶיךָ beauty, and Midrash Psalms interprets as "the pinnacles of the wall." of carbun- (Ps. 84:12) שְׁמִשׁ וּמִגֵּן. cle stones Heb ...

Vocalized Edition (CC0) • The Judaica Press complete Tanach with Rashi, translated by A. J. Rosenberg (CC-BY)

7 ושמשותיך פי הארת השמש (וכדפרש"י בישעיי שם

לפי ההערה, אור התורה מסביר בהרחבה שרש"י מביא שני פירושים, ורק השני מובא כאן, ומונה שלושה פירושים למילה "שמשותיך".

הערת קה"ת

באוה"ת פ' ראה עי תשעב מבאר לשון רש"י באריכות שברש"י יש ב' פירושים וכאן מביא רק פ' הב', וראה שם עי תשעג שמביא שבתיתב שמשותיך יש ג' פירושים.

8 חלונות שהשמש זורח בהם

בעניין אבני החן של שערי ירושלים המתואר בגמרא, רש"י מפרש "שמשותיך" כ"חלונות שהשמש מאירה דרכם", ומשווה זאת ל"שמש ומגן הוי" אלקים" בתהילים פד, יב.

Rashi on Sanhedrin 103a:3-103b:1 רש"י על סנהדרין ק"ג א:ג-ק"ג ב:א'

וישמע אליו ויחתר לו - ומבחוץ כתיב ויעתר לו כך שמעתי: מדת הדין - היתה מעכבת שלא להקביל פני מנשה בתשובה ועשה הקב"ה מחתרת ברקיע ופשט ידו וקבלו בלא ידיעת מדת הדין: מאי דכתיב בראשית ממלכות יהויקים ובראשית ממלכת צדקיה - מ"ט כתיב בהני בראשית יותר מאחריני: וכי עד האידינא לא הוה מלכי - ואי משום תחלת ממלכתו קאמר ה"ל למכתב בשנה ראשונה למלכותו אלא להכי שני קרא בדיבוריה וכתיב בראשית למדך מעשה בראשית היה בימי יהויקים שבקש הקב"ה להחזיר את עולמו לתהו ובהו כמו שהיה מבראשית: כיון שנתסכל בדורו ...

Vilna Edition (CC-BY-SA)

9 "כי שמש ומגן הוי' אלקים; חן וכבוד ייתן הוי'. הפסוק מראה שהשם הוי' נקרא שמש — הראשון מבין שתי השמשות".

Psalms 84:12 תהילים פ"ד:י"ב

כִּי שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן הִ' אֱלֹקִים חֵן וְכָבוֹד יִתֵּן הִ' לֹא יִמְנַע טוֹב לְהִלְכִים בְּתַמִּים:
For the L-RD G-d is a sun and a shield; the L-RD giveth
grace and glory; No good thing will He withhold from them
that walk uprightly.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

10 זורחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה

"זורחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה." זהו המקור ל"שמש" השנייה, שמש הצדקה.

Malachi 3:20 מלאכי ג:כ'

וְזָרְחָה לָכֶם יְרֵאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא בְּכַנְפֶיהָ וַיִּצְאֲתָם וּפְשָׁתָם
כְּעֶגְלֵ מִרְבָּק:

But unto you that fear My name shall the sun of right-
eousness arise with healing in its wings; and ye shall go
forth, and gambol as calves of the stall.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

11 זורחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה

המדרש על פרשת בא, שאליו מתייחס אדמו"ר הוקן, מונה דברים שה' יחדש לעתיד לבוא. ביניהם נזכר שה' ירפא את החולים באמצעות השמש, והמדרש מביא פסוק זה.

Shemot Rabbah 15:21 שמות רבה ט"ו:כ"א

... והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים, ואפילו אדם חולה הקדוש ברוך הוא גוזר לשמש ומרפא, שנאמר (מלאכי ג, כ): זורחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה. השניה, מוציא מים חיים מירושלים ומרפא בהם כל שיש לו מחלה, שנאמר (יחזקאל מז, ט): כל נפש חיה אשר ישרץ אל כל אשר יבא שם נחלים יהיה וגוי. השלישית, עושה האילנות ליתן פירותיהן בכל חודש וחדש, ויהיה אדם אוכל מהם ומתרפא, שנאמר (שם שם, יב): ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה וגוי' לחדשו יבכר כי מימיו מן ...

Another interpretation: "This month shall be for you" (Exodus 12:2) – that is what is written: "Behold, the former have come to pass and the new I declare" (Isaiah 42:9). Is there anything new in the future? Is it not written: "What was, that is what will be" (Ecclesiastes 1:9)? Rather, we find that there are ten things that the Holy One blessed be He is destined to introduce in the future. The first is that He is destined to il-
... luminate the world, as it is stated: "The sun will

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

12 מה שמבואר בספרים

המאמר הזה מביא משל לחודש אלול: לפני שהמלך נכנס לעירו, אנשי העיר יוצאים לקבל את פניו בשדה, והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות; בארמונו פנימה יכולים להיכנס רק יחיד סגולה. כך, בחודש אלול יוצאים לקבל את אור פני ה', את הארת שלוש עשרה המידות.

הערת קה"ת

ראה גם לקמן לב, ב. ובהנסמן לשם. וד"ה אני לדודי תשכ"ו (נדפס בסה"מ מלוקט ח"ד). ובמאמרי אדה"א דברים כרך ב ע' תכב ובמ"מ לשם.

13 וכמ"ש בזח"ב . . קע"ז ע"א

ההערה מפנה לעיון בהערות המקורות על ציטוט זה מהזוהר באותה מהדורה.

הערת קה"ת

ראה בהמ"מ למאמרי אדה"א דברים כרך ב ע' תכג.

14 ולכך אומרים ויעבור ה' כו' עד יוהכ"פ

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

טור ושר"ע או"ח רסתקפ"א.

15 ויעבור הוי'

"ויעבור הוי' על פניו ויקרא: הוי' הוי', אל רחום וחנון..." פתיחת שלוש עשרה מידות הרחמים, הנאמרות בתפילות הסליחות.

Exodus 34:6 שמות ל"ד:ו'

וַיַּעֲבֹר ה' עַל־פְּנָיו וַיִּקְרָא ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חַסֵּד וְאֱמֶת:

And the L-RD passed by before him, and proclaimed: "The L-RD, the L-RD, G-d, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

16 להבין מהו ההפרש שבין אותה ההתגלות שבאלול לאח"כ בעש"ת

המאמר הזה מביא משל להבדל: לפני שהמלך נכנס לעירו, כולם יכולים לצאת לקבל את פניו בשדה, והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות; בארמונו פנימה יכולים להיכנס רק יחיד סגולה. כך, באלול יוצאים לקבל את אור שלוש עשרה המידות.

הערת קה"ת

ראה גם לקמן ד"ה אני לדודי הראשון. וראה אוה"ת שה"ש ע' תקנח.

17 שיהי כל ימיו בתשובה

רבי אליעזר לימד: "שוב יום אחד לפני מיתתך". מאחר שאיש אינו יודע מתי יהיה היום הזה, על האדם לשוב היום, וכך כל ימיו עוברים בתשובה. מכאן מסיק אדמו"ר הוקן שתשובה אינה מיועדת רק לתיקון חטאים.

Shabbat 153a שבת קנ"ג א

הערת קה"ת

שבת קנ"ג, א.

18 פ"ה דב"ב

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

עה, א. מעתיק לשון הגמרא בשינוים. והם ע"פ דפוסי עין יעקב הישנים (שנדפסו קודם זמן חיי אדה"ו). וכמה מהגירסאות נמצאים גם בדקדוקי סופרים.

19 וכדפי רש"י . . ועיין ברבות בא פט"ו

לפי ההערה, אור התורה על ראה מעתיק את לשון הקטע הזה, ואור התורה על נ"ך דן בו גם כן.

הערת קה"ת

הלשון נעתק באוה"ת פ' ראה ע' תשעב. וראה גם באוה"ת נ"ך כרך א ע' תקלו.

20 כי ירידה צורך עליה היא

הקטע הזה שואל מדוע ירדה הנשמה לעולם הזה, אם כבר הייתה בגן עדן, ומשיב את "התשובה האמיתית": בגוף נעשית הנשמה בעלת תשובה,

ובמקום שבו עומדים בעלי תשובה אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד.
הירידה נועדה אפוא לעלייה גבוהה יותר.
הערת קה"ת
ראה לעיל פ' בלק עג, סע"א "אך התירוץ האמיתי".

21 הערת קה"ת מפנה ל:Yalkut Shimoni on Nach 385:1-514:3
למילים האלה.
Yalkut Shimoni on Nach 385:1-514:3 ילקוט שמעוני על נ"ך
שפ"ה-א-תק"ד:ג.

פסקה 2

22 נשיי עלו במחשבה

הזהר אומר: "ישראל עלו במחשבה להיבראות", וקושר בין המחשבה (מחשבה) לבין שם הוי' הקדוש.
Zohar I, 24a זח"א כד, א
הערת קה"ת
ב"ר רפ"א. זח"א כד, א. ת"ז ת"ו (כג, ב). ראה בסה"מ תק"ע (כהוספות מאדה"א) ע' קפו. ראה לעיל פ' צו טז, ג.

23 נשיי עלו במחשבה

המדרש מונה שישה דברים שקדמו לבריאת העולם; ישראל נמנים עם הדברים ש"עלו במחשבה" להיבראות. אדמו"ר הוקן מבין זאת כמקורן של הנשמות במחשבתו של ה'.

Bereshit Rabbah 1:4 בראשית רבה א:ד'

... "ה' קנני ראשית דרכו" כסא הכבוד מנין דכתיב (תהלים צג, ב): "נכון כסאך מאז וגו'". האבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח, עלו במחשבה להבראות האבות מנין שנאמר (הושע ט, י'): "כענבים במדבר וגו' ישראל מנין שנאמר (תהלים עד, ב): "זכור עדתך קנית קדם" בית המקדש מנין שנאמר (ירמיה יז, יב): "כסא כבוד מרום מראשון וגו' שמו של משיח מנין שנאמר (תהלים עב, יז): "יהי שמו לעולם וגו' [לפני שמש ינון שמו]" רבי אהבה ברבי זעירא אמר אף התשובה שנאמר (שם צ, ב) "בטרם הרים יולדו" ואותה השעה (שם,

...

In the beginning, G-d created" - six items preceded the "creation of the world; some of them were [actually] created, and some of them G-d contemplated creating, [though He did not actually do so]. The Torah and the Throne of Glory were created. Torah, from where is it derived? As it is stated: "The L-rd made me at the beginning of His way" (Proverbs 8:22). The Throne of Glory, from where is it derived? "Your throne stands firm from earliest time, [You are from ... ,eternity]" (Psalms 93:2). The patriarchs, Israel

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

24 נשיי עלו במחשבה

התיקונים מתארים נשמות שבאות "מצד המחשבה", שעליהן נאמר: "ישראל עלו במחשבה להיבראות".

Tikkunei Zohar 23b:3-4 תקוני הזהר כ"ג ב:ג-ד'

א"ל אבא. אם כן ת"ח דאיהו מסטרא דמחשבה דאתמי ביה ישראל עלה במחשבה ליבראות האי אורייתא איהי בן לתלמיד חכם. אם כן אתתא דיליה אמאי צריכא יכום. דהא לא שוו אפרשותא מארי מתניתין לת"ח

משאר בני נשא. א"ל ברי (איהי) ודאי צריכה יכום לאלין נשמתין דאולין ערטילאין משית יומי בראשית.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

25 וברוח פיו כל צבאם

"בדבר הוי' שמים נעשו, וברוח פיו כל צבאם". המלאכים וצבאות השמים נובעים מהדיבור האלוני, שמקורו נמוך מהמחשבה.

Psalms 33:6 תהילים ל"ג:ו

בְּדִבְרֵי ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּי כָל-צִבְאוֹת:

By the word of the L-RD were the heavens made; And all the host of them by the breath of His mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לג, ו.

26 ס"ר אותיות שבתורה שהן כנגד ס"ר נשמות

ההערה מביאה זאת כמקור להקבלה בין שש מאות אלף אותיות התורה לשש מאות אלף הנשמות.

הערת קה"ת

מגלה עמוקות אופן קפו (הובא בילקוט ראובני ר"פ בראשית. בילקוט חדש ערך תורה סקע"ח. ועוד). סידור מהר"י קאפיל שי' ההמ"צ. ועוד. וראה ז"ח עה"פ וזאת לפנים בישראל. ראה הערת כ"ק אדמו"ר בסה"מ תש"ח ע' 242 וש"נ. לקו"ש ח"ב ע' 419. וראה בסה"מ תקע ע' קפח דמבאר הגם שהתורה נקי ראשית.

27 דברי בלעם: "מי מנה עפר יעקב?" פתיחתו של מאמר אחר בלקוטי תורה, שאליו מפנה הטקסט.

Numbers 23:10 במדבר כ"ג:י'

מִי מִנָּה עֵפֶר יַעֲקֹב וּמִסָּפֶר אֶת־רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל תָּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתִהְיֶי אֶחָדֶיךָ כְּמָהוּ:

Who hath counted the dust of Jacob, Or numbered the stock of Israel? Let me die the death of the righteous, And let mine end be like his

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

28 דבור תוספת ורא"ש . . והר"ן

הערת הרבי מסבירה מדוע נבחרו מפרשים אלה: הנושא הוא שכל וסברה, ולכן אדמו"ר הוקן פותח בתוספות, שמרבה להשתמש במילים, בשונה מרש"י, ומוכיח אחר כך את הרא"ש ואת הר"ן, המביאים לעיתים קרובות את הסברות של תוספות עצמו.

הערת קה"ת

בלקו"ת במדבר בשכל ובסברתו ולכן מביא ראשי הפרשנים, ומתחיל בתו' שיש בו ריבוי אותיות, משא"כ פרש"י, ועליו מונה הרא"ש והר"ן המביאים לעיתים תכופות ביותר סברות תוס' גופא — הערת כ"ק אדמו"ר בסה"מ תש"י ע' 36.

29 אני ה' אלקיכם

"אני הוי' אלקיכם", הפסוק החותם את פרשת שלח. הטקסט מפנה למה שמוסבר על פסוק זה בלקוטי תורה, פרשת שלח.

Numbers 15:41 במדבר ט"ו:מ"א

אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

I am the L-RD your G-d, who brought you out of the land of Egypt, to be your G-d: I am the L-RD your G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 3

30 וכלבוש תחליפם

"הם יאבדו, ואתה תעמוד; כולם כבגד יכלו, כלבוש תחליפם ויחלופו." הדימוי של בגד שאפשר להחליף ממחיש את היחס בין האותיות לבין הרעיון שהן מלבישות.

Psalms 102:27 תהילים ק"ב:כ"ז

הִמָּה יֵאָבְדוּ וְאַתָּה תַעֲמֹד וְכֻלָּם כְּבִגְד יִכָּלוּ כָּל־בִּשְׂוֹשׁ תַּחֲלִיפֵם וְיִחְלָפוּ:

They shall perish, but Thou shalt endure; Yea, all of them shall wax old like a garment; As a vesture shalt Thou change; them, and they shall pass away

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ע"פ תהלים קב, כז.

31 חדשים לבקרים

"חדשים לבקרים, רבה אמונתך." הפסוק מובא בהקשר של ההתחדשות התמידית של ההשגות.

Lamentations 3:23 איכה ג:כ"ג

חֲדָשִׁים לְבִקְרִים רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

.They are new every morning; Great is Thy faithfulness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ע"פ איכה ג, כג.

32 משכיל לאיתן האזרחי

הכותרת "משכיל לאיתן האזרחי"; בפסוק הבאה מקשר אדמו"ר הזקן את הדברים לחכמה.

Psalms 89:1 תהילים פ"ט:א

מִשְׁכִּיל לְאֵיתָן הָאֲזָרָחִי:

.Maschil of Ethan the Ezrahite

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

33 משכיל לאסף, משכיל לאיתן האזרחי, למנצח משכיל

הכותרת "משכיל לאסף", אחד המזמורים הנקראים "משכיל".

Psalms 74:1 תהילים ע"ד:א

מִשְׁכִּיל לְאֶסָף לְמָה אֵלֶּיִם וְנָחַת לְנִצָּח יִעֲשֶׂן אֶפְרַיִם בְּצֹאן מִרְעִיתָהּ:

Maschil of Asaph. Why, O G-d, hast Thou cast us off for ever? Why doth Thine anger smoke against the flock of Thy pasture?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עד, א. פט, א. מב, א. בסה"מ תק"ע נוסף "לדוד משכיל".

34 למנצח משכיל

הכותרת "למנצח משכיל לבני קרח".

Psalms 42:1 תהילים מ"ב:א

לְמַנְצֵחַ מִשְׁכִּיל לְבְנֵי־קָרַח:

.For the Leader; Maschil of the sons of Korah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 4

35 התשובה תשוב הי'

הרעיא מהימנא דורש את המילה תשובה כ"תשוב הי"א" — הה"א חוזרת: מי שחוזר בתשובה משיב את הה"א של השם למקומה ומשלים את השם. אדמו"ר הזקן מיישם את הדרשה על הה"א העליונה החוזרת אל היי"ד.

Zohar III, 122a זח"ג קכב, א

הערת קה"ת

זח"ג קכב, א ברע"מ.

36 שנקי משכיל לאיתן

"משכיל לאיתן האזרחי" — כאן הכוונה לחכמה, היי"ד של השם.

Psalms 89:1 תהילים פ"ט:א

מִשְׁכִּיל לְאֵיתָן הָאֲזָרָחִי:

.Maschil of Ethan the Ezrahite

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

37 אין שממנו תמצא החכמה

"והחכמה מאין תימצא"? יש לקרוא: "החכמה נמצאת מן האין", מן האין שלמעלה ממנה, קוצו של היי"ד.

Job 28:12 איוב כ"ח:י"ב

וְהַחֲכֵמָה מֵאֵינָהּ תִּמְצָא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָהּ:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place of understanding?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ע"פ איוב כח, יב. בענין קוצו של יי"ד ראה לקמן לט, ב. ואילך. ובאוה"ת פ' כי תצא ע' תתקפב ואילך.

38 עוד ביארו בזהר שהתשובה עולה עד הכתר

ראשית חכמה כותב שהוזהר מסביר שהתשובה עולה עד לכתר, ומצטט את דברי הוזהר על ויקרא. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שהתשובה מגיעה למעלה מן החכמה.

Reshit Chokhmah, Gate of Repentance 2:15-16 ראשית חכמה, שער התשובה ב:ט"ו-ט"ז

עוד ביארו בזהר (פ' ויקרא דף טז ע"א) שהתשובה עולה עד הכתר, זה לשונם תאנא בההוא זמנא דמתכשרן עובדין לתתא, ואימא בחדוותא, אתגליא עתיקא קדישא ותב נהורא לזעיר אנפין, וכדין כלא בחדוותא, כלא בשלימו, כלא אשתכחו בברכאן, ורחמין זמינין, ועלמין כלהו בחדוותא, הדא הוא דכתיב (מיכה ז, יט) ישוב ירחמנו יכבוש עונותינו, מאן ישוב, ישוב עתיקא קדישא לאתגליא בזעירא, ישוב ישוב לאתגליא דהוה סתים בקדמיתא, וכלא אתקרי תשובה. אמר רבי יהודה כלא בכלל, כלא סתם, דכתיב (דברים יג, יח) למען ישוב ה' מחרון אפו ונתן לך רחמים, עד כאן לשונו. ...

Hamesorah Publishers, Jerusalem 2005 (CC-BY-NC)

פסוקה 5

39 צופה ומביט עד סוף כל הדורות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

נוסח ברכת זכרונות דר"ה.

40 מ"ש בתחלת הע"ח

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
שער א' פ"ב.

41 כשעלה ברצונו

ספר עץ חיים של האריז"ל פותח את תיאור הבריאה: אור אין סוף הפשוט מילא את כל המציאות, ו"כאשר עלה ברצונו הפשוט לברוא את העולמות", הוא צמצם את עצמו. אדמו"ר חזקן מצטט זאת כדי להראות שכל העולמות נכללו ברצון אחד שבו באו לידי מציאות.

Sefer Etz Chaim 1:2 עץ חיים א"ב

42 ומבוארים בספרי האמת

לפי ההערה, הנוסח ההוא מוסיף כאן הפניה לספר התמונה: יהיו חמישים אלף יובלות ושבעת אלפים שנים, והזמן הנוכחי הוא רק שמיטה אחת.
הערת קה"ת
בסה"מ תק"ע (בהוספות אדה"א) ע' קצ מוסיף "וכמש"כ בספר התמונה שיהיה נ' אלפים יובלות וז' אלפים שנה דעכשו אינו רק שמיטה א"י".

43 כולן במחשבה אחת נתהוו

הזוהר אומר שכאשר עלה במחשבתו של ה' לברוא את עולמו, עלו כל העולמות במחשבה אחת, ובאותה מחשבה נבראו כולם.
Zohar II, 20a זח"ב כ, א
הערת קה"ת
זח"ב כ, א. ראה לקמן שה"ש ט, ב.

44 דכלא ממש חשיבא קמי' ית'

הזוהר מלמד שיש לירא את ה', מפני שהוא שורש כל העולמות, "וכל מה שלפניו נחשב לאין".
Zohar I, 11b זח"א יא, ב
הערת קה"ת
זח"א יא, ב.

45 לית מחשבה תפיסא ביה

מתוך תפילת אליהו (פתח אליהו) בתיקוני הזוהר: "אתה נעלה מכל הנעלים, נסתר מכל הנסתרים; שום מחשבה אינה יכולה להשיג אותך כלל".
Tikkunei Zohar 17a:10-12 תקוני זוהר י"ז א:י"ב
אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא כך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיאת (נ"א אתכסיא) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש כך.
Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

46 לית מח' תפיסא ב'י

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
ת"ז בהקדמה (פתח אלי').

47 נכספה וגם כלתה נפשו

"נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות הוי"ו". אדמו"ר חזקן משתמש במילות

הפסוק כדי לתאר את כמיהת הנשמה להיכלל בעצמותו של ה'.

Psalms 84:3 תהילים פ"ד:ג

נְכַסְפָה וגַם־כָּלְתָה נַפְשִׁי לְחִצְרוֹת ה' לְבִי וּבִשְׂרִי יִרְנְנוּ אֶל־חַי:

My soul yearneth, yea, even pineth for the courts of the L-RD; my heart and my flesh sing for joy unto the living G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ע"פ תהלים פד, ג.

48 ולא ירצה אפ"י לקבל פרס

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
ראה אבות א, ג.

49 ולא ירצה אפילו לקבל פרס

אנטיגנוס איש סוכו לימד: "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס". הנשמה המבקשת את ה' עצמו אינה רוצה אפילו בשכר של גן עדן.

Pirkei Avot 1:3 משנה אבות א:ג

אֲנְטִיגֶנוֹס אִישׁ סוּכוֹ קָבַל מִשְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק. הוּא הָיָה אוֹמֵר, אֵל תְּהִי כַעֲבָדִים הַמְשֻׁמְשָׁיִם אֶת הָרֵב עַל מְנַת לְקַבֵּל פְּרָס, אֲלָא הָיוּ כַעֲבָדִים הַמְשֻׁמְשָׁיִם אֶת הָרֵב שְׂלֹא עַל מְנַת לְקַבֵּל פְּרָס, וַיְהִי מוֹרָא שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם:

Antigonus a man of Socho received [the oral tradition] from Shimon the Righteous. He used to say: do not be like servants who serve the master in the expectation of receiving a reward, but be like servants who serve the master without the expectation of receiving a reward, and let the fear of Heaven be upon you

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

50 בגי' כי הוא זיו והארה

"העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתייה... אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה". השכר הוא זיו של ה', ולא עצמותו.

Berakhot 17a ברכות י"ז א

הערת קה"ת

ראה ברכות יז, א.

51 ביו"ד נברא העוה"ב

התלמוד מלמד שה' ברא שני עולמות, אחד באות ה"א ואחד באות יו"ד, ושהעולם הבא נברא באות יו"ד. אדמו"ר חזקן מביא זאת כדי להראות שגם העולם הבא נוצר באמצעות צמצום, שכן היו"ד היא האות הקטנה ביותר.

Menachot 29b:13-14 מנחות כ"ט ב:י"ג-י"ד

מפני מה נברא העולם הבא ביו"ד מפני שצדיקים שבו מועטים ומפני מה כפוף ראשו מפני שצדיקים שבו כפוף ראשיהם מפני מעשיהם שאינן דומין זה לזה אמר רב יוסף הני תרתי מילי אמר רב בספרים ותניא תיובתיה חדא הא דאמר רב ס"ת שיש בו שתי טעיות בכל דף ודף יתקן שלש יגנו

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

מנחות כט, ב.

52 לאשתאבא בגופא דמלכא

הזוהר מדבר על הרוח שיש לטהר ולתקן "כדי שתיכלל בגופו של המלך". אדמו"ר הזקן מדגיש את המילים "גופו של המלך": הנשמה מבקשת להיכלל בה' עצמו.

Zohar I, 217b זח"א רז, ב

הערת קה"ת

זח"א רז, ב.

53 "ואלה מסעיהם למוצאיהם". אלו מילות הפתיחה של מאמר אחר שהטקסט מפנה אליו.

Numbers 33:2 במדבר ל"ג:ב

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי ה' וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם:

And Moses wrote their goings forth, stage by stage, by the commandment of the L-RD; and these are their stages at their goings forth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

54 שצריך למסור נפשו באחד

ההערה מביאה זאת, לצד פרי עץ חיים, כמקור למסירת הנפש באמירת "אחד" בקריאת שמע.

הערת קה"ת

ראה פע"ח שער הק"ש פ"ב. ב"ח בטאו"ח רס"א.

55 שצריך למסור נפשו באחד

פרי עץ חיים מלמד שבקריאת שמע עלינו למסור את נפשותינו על קידוש השם באות די של "אחד", ולקבל על עצמנו את ארבע מיתות בית דין.

Pri Etz Chaim, Gate of the Recitation of the Shema 12:4-5 פרי עץ חיים, שער הקריאת שמע י"ב:ד-ה

והנה בימי הגלות אין בה כח לעלות אחרי שעדיין היא למטה בהיכל אהבה דבריהא, לכן אנו צריכין למסור נפשנו על קדושת השם בדי דאח"ד. וצריך לקבל עליו די מיתות ב"ד, סקילה שריפה הרג וחנק, מן די אותיות אדני במילואו, כי שם שרשם. ולכך תכוין לקבל בדי אותיות של אדני, שכוונת בדי של אח"ד. גם תכוין בדי של אח"ד בדי מיתות הנ"ל, שאתה מוסר נפשך בדי מיתות אלו, ושאתה מקדש את השם בכל לבבך, ולקבל עליך עול מלכות שמים זה של הק"ש: והענין, כי כבר ביארנו, כי אין כח במלכות לעלות ...

Pri Etz Chaim (Public Domain)

56 על ציור ק"ה בפ"מ בלבד

לפי ההערה, הנוסח ההוא מוסיף לתיאור מיתתה בפועל על קידוש השם את המילים "לפני כהן וסיף בידו".

הערת קה"ת

בסה"מ תקע"ע קצו נוסף "לכוומר וחבר בידו".

57 ואין הכוונה . . ומדרגת יחידה

ההערה מפנה לשם לדיון מקביל במסירת הנפש באמירת "אחד", שאינה רק ציור של מסירת נפש למיתה, ובכך שזוהו עניין היחידה.

הערת קה"ת

ראה אה"ת תרומה ע' אישסח.

58 הערת קה"ת מפנה לPsalms 35:17 למילים האלה.

Psalms 35:17 תהילים ל"ה:יז

אֲדֹנָי כִּמְה תִרְאֶה הַשִּׁיבָה נַפְשִׁי מִשְׂאִיָּהֶם מִכַּפְּרִים יְחִידָתִי:

L-rd, how long wilt Thou look on? Rescue my soul from their destructions, Mine only one from the lions

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

59 מכפירים יחידתי אורך בקהל רב

"השיבה לי את נפשי משואיהם, מיחידתי מכפירים; אורך בקהל רב". אדמו"ר הזקן מפרש את "יחידתי" כיחידה שבנפש.

Psalms 35:17-18 תהילים ל"ה:יז-י"ח

אֲדֹנָי כִּמְה תִרְאֶה הַשִּׁיבָה נַפְשִׁי מִשְׂאִיָּהֶם מִכַּפְּרִים יְחִידָתִי: אֲדֹרְךָ בְּקָהֶל רַב כְּעֵם עֲצוּם אֶהְלֶלְךָ:

L-rd, how long wilt Thou look on? Rescue my soul from their destructions, Mine only one from the lions. I will give Thee thanks in the great congregation; I will praise Thee among a numerous people

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

60 כי יש נרנח"י

המדרש אומר: "המישה שמות נקראו לה [לנשמה]: נפש, רוח, נשמה, יחידה, חיה", ומסביר כל אחד מן השמות.

Bereshit Rabbah 14:9 בראשית רבה י"ד:ט'

חמשה שמות נקראו לה: נפש, רוח, נשמה, יחידה, חיה. נפש, זה הדם, שנאמר (דברים יב): כי הדם הוא הנפש. רוח, שהיא עולה ויורדת, שנאמר (קהלת ג'): מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה. נשמה, זו האופיה, דברייא אמרין האופיתא טבא. חיה, שכל האברים מתים והיא חיה בגוף. יחידה, שכל האברים משנים שנים והיא יחידה בגוף, הדא הוא דכתיב (איוב לד) אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסוף. רבי יהושע בר נחמיה ורבנן. רבי יהושע בר נחמיה אמר: אם ישים אלקים לבו על האדם הזה, רוחו כבר היה בידו, ...

It [man's soul] is called by five names: nefesh (Genesis 2:7), ruah (Ezekiel 37:14), neshama (Genesis 2:7), yehida (Psalms 22:21), haya (Psalms 143:3). Nefesh - this refers to blood, as it is stated: "For blood is the soul [nefesh]" (Deuteronomy 12:23). Ruah - because it ascends and descends, as it is stated: "Who knows the spirit of the sons of man? Does it ascend upward?" (Ecclesiastes 3:21). also means wind, which ascends and descends. Neshama - this refers to man's intellect, as people say: Intellect is good. Haya - because

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

Devarim Rabbah 2:37 דברים רבה ב':ל"ז

Zohar I, 81a זח"א פא, א

הערת קה"ת

ב"ר יד, ט. דב"ר ב, לו. זח"א פא, א. רז, א. כן הוא הסדר בע"ח שער מ"ב.

61 והחכמה תחיה

"יתרון החכמה תחיה בעליה". הפסוק קושר את החכמה לחיים, ומכאן גם לחיה.

Ecclesiastes 7:12 קהלת ז':י"ב

כִּי בָצַל הַחֲכָמָה בָּצַל הַכֶּסֶף וַיִּתְּרוֹן דַּעַת הַחֲכָמָה תַּחֲיָה בְּעֶלְיָהּ:

For wisdom is a defence, even as money is a defence; but the excellency of knowledge is, that wisdom preserveth the life of him that hath it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ז, יב.

62 ויחידה הוא לי נקבה שמקבלת מיחיד

לפי ההערה, מאמר הרבי המודפס שם לומד מכך שהיחידה מקבלת מן היחיד, שאין לה מקבילה בצד שכנגד.

הערת קה"ת

ראה ע"ח שי דרושי אבי"ע פ"א. "שלכן אין שייך שתהיי כנגדה בלעו"ז ד"ה לך לך תשליח (לקו"ש ח"כ ע' 296) ובהערה *12 מציין "ראה ד"ה צהר תעשה תש"ז פ"ל (ע' 187). וראה גם ד"ה ועשית ציץ עת"ר (ע' קס)".

63 יחידה הוא לשון נקבה שמקבלת מיחיד

האר"ז מתאר את היחידה כניצוץ אלוקי קטן, המלווה בניצוץ נברא דק מאוד, ובו כלולים שורשי ארבע המדרגות נפש, רוח, נשמה וחיה; הערת קה"ת מפנה לשם בעניין היחידה המקבלת מן היחיד.

Sefer Etz Chaim 42:3 עץ חיים מ"ב:ג

... אמנם לבי הפי הנ"ל שביארנו בענין מקום מעמד הקליפה צ"ע כי הרי העגולים והאורות המקיפים שע"ג הלבושים הם סובבים מ' קצוות הראש של העולם ההוא כי הרי המקיפים והלבושים סובבים ע"ג ראש הבריאה כנודע וא"כ איך הקליפה הם עומדים ומתלבשים יחד זו בזו אצילות כבריאה כנוצר בענין הנהו ב' צפרין דבווהר ויחי. ונלע"ד שזה יובן במ"ש במ"א כי במה יוכר בחי מעלת אבא על אמא וכן שאר הבחינת בבחינת העגולים והרי חצי העגולים הראשונים יהיו כסדר תור על חכמה כו' אמנם חצי העגולים למטה יהיה להיפך כי עגול מלי

...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

64 מי לי בשמים

"מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי בארץ". אדמו"ר הזקן קורא את השמים והארץ כגן עדן העליון וגן עדן התחתון, שבהם יחידה אינה חפצה.

Psalms 73:25 תהילים ע"ג:כ"ה

מִי־לִי בַשָּׁמַיִם וְעִמָּךְ לֹא־חִפְצָתִי בָאָרֶץ:

Whom have I in heaven but Thee? And beside Thee I desire none upon earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עג, כה.

65 אחת היא יונת

"אחת היא יונת תמתי". אלו מילות הפתיחה של מאמר אחר שאלי מתייחס הטקסט.

Song of Songs 6:9 שיר השירים ו:ט

אַחַת הִיא יוֹנָתִי תַמְתִּי אַחַת הִיא לְאִמָּה בָּרָה הִיא לְיֹלְדֹתָהּ רְאוּהָ בָנוֹת וַיֹּאשְׁרוּהָ מְלָכוֹת וּפִילִגְשִׁים וַיְהַלְלוּהָ:

My dove, my undefiled, is but one; She is the only one of her mother; She is the choice one of her that bore her. The daughters saw her, and called her happy; Yea, the queens and the concubines, and they praised her

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

66 גם בחיי יחידה כלולה בה

רבי חיים ויטאל מתאר את חמש המדרגות נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה,

וכותב שכל אחת מהן כלולה מכל האחרות.

Sha'arei Kedusha, Part 3 2:12-13 שערי קדושה, חלק ג ב:י"ב-י"ג

ואמנם כבר נתבאר בשער שקדם לזה עניני מהות העולמות איך כולם היו"ה אחת כוללת כולם ונחלקת לחמשה עולמות והן נקראות יחידה וחיה ונשמה ורוח ונפש. והעולם החומרי הזה הוא גוף וחומר לכלן, באופן כי כל העולמות הם צורות אדם כלול מחומר וצורה נחלקת לחמשה מיני רוחניות כנוצר. וידעת כי שם ההוי"ה במלואה באלפיין עולה בגימטריא אדם. ועל דרך זה בכל פרט ופרט בכל בחינותיהם וכל בחינה מהן נקרא אדם פרטי נכלל מהוי"ה אחת הנחלקת בארבעה יסודות ועשר ספירות: ועוד יש חלוק אחר לא נתבאר בשער שקדם, והוא, כי גם העשר ...

Now, in the preceding gate we explained the matter of the existence of the worlds and how they all are One Being—that includes them all, and that Havayah Achat they are divided into five worlds. We explained that these are called the Yechidah, Chayah, Neshamah, Ru'ach, and Nefesh. We also explained that this physical world is the body and substance to them all. That is, each of the worlds are in the form of man, and each possesses substance and ... form, and each are divided into five spiritual levels

Shaarei Kedusha (Public Domain) • Gates of Holiness, translated by Rabbi Amiram Markel, 2013 (CC-BY)

67 בפי בשלח בד"ה לסוסית

הקטע מחיל את "את זה לעומת זה עשה אלקים" על אותיות הדיבור: כשם שבקדושה יש שני מיני "סוסים", כך יש גם בקליפה, והתקשרות האדם להבלי העולם מרחיקה אותו עד לעומק הקליפות, עד שהדבר נעשה לו לבוש של שטות.

הערת קה"ת

תו"א סד, א.

"לסוסית ברכי פרעה דמיתך רעייתי". אלו מילות הפתיחה של המאמר בתורה אור, בשלח, שאלי מתייחס הטקסט.

Song of Songs 1:9 שיר השירים א:ט

לְסוֹסִית בְּרַכְבִּי פָרַעַה דְּמִיתִיךָ רַעֲיָתִי:

I have compared thee, O my love, To a steed in Pharaoh's chariots

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 שגם בסט"א יש בחיי יחידה . . מכפירים יחידתי

הקטע ההוא, על הפסוק "והסירה את שמלת שביה מעליה", מסביר שלקליפה יש בחינה מקיפה אחת — רצון שלמעלה מן השכל, כלומר התקשרות עמוקה להבלי העולם, שהמאמר הזה מכנה "הכפירים" — אך לא הבחינה השנייה, היחידה האמיתית, שקיימת רק בקדושה. לכן "יחידתי" היא היחידה שאין לה מקבילה בקליפה.

הערת קה"ת

ראה להלן לז, סע"ג.

70 בכל מאדך

"ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". אדמו"ר הזקן מקביל את "בכל נפשך" לארבע מדרגות של הנפש, ואת "בכל מאדך" ליחידה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and
with all thy soul, and with all thy might
Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

71 בכל מאדך בכל ממונך

המשנה מסבירה: "בכל מאדך — בכל ממונך". אדמו"ר חזקוני שואל מה
הקשר בין ממון לבין המדרגה העליונה ביותר של הנפש.

Berakhot 54a:6 ברכות נ"ד א"ו:

חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, שנאמר: "וְאֵהָבֶתְ
אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ, בְּכָל מְנוּחֶיךָ, בְּכָל עֲשֵׂיֶיךָ, בְּכָל דְּבָרֶיךָ" —
"וּבְכָל מַאֲדְךָ" — "וּבְכָל נַפְשְׁךָ" — אפילו הוא נוטל את נפשו. "וּבְכָל מַאֲדְךָ"
— בְּכָל מְנוּחֶיךָ. דָּבָר אַחֵר: "בְּכָל מַאֲדְךָ" — בְּכָל מְדָה וּמְדָה שֶׁהוּא מוֹדֵד
לָהּ הוּא מוֹדֵה לוֹ.

A man is in duty bound to utter a benediction for the bad
even as he utters one for the good ; as it is said, "And thou
shalt love the L-rd thy G-d with all thy heart, and with all thy
soul, and with all thy might" (Deut. vi. 5) — "with all thy
heart," i.e. with thy two impulses, with the good and the evil
impulse ; "with all thy soul," i.e. even if He take thy soul;
... "with all thy might," i.e. with all thy wealth. Another

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות נד, א (במשנה).

72 ולכאורה הוא פלא

לפי ההערה, הטקסט מכאן ואילך מופיע גם בשורש מצות התפילה, פרק
42.

הערת קה"ת

מכאן נמצא גם בשורש מצות התפלה פרק מב.

73 כי אין צדיק בארץ . . ולא יחטא

"כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא". לכל אדם יש חלק
כלשהו בשפע שהחטא גורם לו.

Ecclesiastes 7:20 קהלת ז':כ'

כִּי אָדָם אֵין צָדִיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחַטָּא:

For there is not a righteous man upon earth, that doeth
good, and sinneth not

Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ז, כ. פ"י חטאתם של ישראל: [ראה אוה"ת חנוכה כרך ג תתקלא, ב.

74 ה' הוה ויהי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פיוט וכל מאמינים.

75 בשעה"ק להרח"ו ח"ג שער ב

ההערה מצטטת את שערי קדושה כפי שהוא מובא שם: "עוד יש אור אחר
הנקרא מחצב הנשמות...: נשמה מבריא, חיה מאצילות ויחידה מאדם
קדמון". היא מציבה את היחידה בשורש העליון ביותר של הנשמה.

הערת קה"ת

"יש עוד אור הנק' מחצב הנשמות כו' נשמה מבר'י וחי' מאצ"י ויחידה מא"ק"
— סה"מ תרע"ח ע' ריג.

76 זלעז"ז עשה האלקים

"את זה לעומת זה עשה אלקים". לכל דבר שקיים בקדושה יש מקבילה בצד
שאינו קדושה; כאן מדובר ברצון שלמעלה מן השכל.

Ecclesiastes 7:14 קהלת ז':י"ד

בְּיוֹם טוֹבָה הָיָה כְּטוֹב וּבְיוֹם רָעָה רָאָה גַם אֶת־זֶה לְעִמְתּוֹהָ עֲשֵׂה
הָאֱלֹקִים עַל־דִּבְרַת שְׁלֹא יִמָּצֵא הָאָדָם אַחֲרָיו מְאוֹמָה:

In the day of prosperity be joyful, and in the day of adversity
consider; G-d hath made even the one as well as the other, to
the end that man should find nothing after him

Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ז, יד.

77 "צדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת". אדמו"ר חזקוני קורא את הפסוק
כמתאר סיבה ותוצאה: החטא מזרים שפע אל הצד האחר, והצדקה מרוממת
את הנשמה.

Proverbs 14:34 משלי י"ד:ל"ד

צְדָקָה תְּרוֹמֵם גּוֹי וְחֶסֶד לְאֻמִּים חֲטָאת:

Righteousness exalteth a nation; But sin is a reproach to any
people

Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 6

78 ואמנם הצדקה תרומם גוי זה ישראל

ההערה מפנה לאיגרת של הרבי הריי"צ שם, ולמקורות המובאים בה,
העוסקים בקריאת "צדקה תרומם גוי" כפסוק המדבר על ישראל.

הערת קה"ת

ראה אגרות קודש לכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ו ע' עד וש"נ.

79 ומי כעמך

"ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". הפסוק מכנה את ישראל "גוי", ומכאן
תמיכה בקריאת "צדקה תרומם גוי" כמתייחס לישראל.

II Samuel 7:23 שמואל ב ז':כ"ג

וּמִי כְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ אֲשֶׁר הִלְכוּ־אֱלֹקִים לְפָדוֹת־לוֹ לָעַם
וְלָשׁוֹם לוֹ שֵׁם וְלַעֲשׂוֹת לָכֶם הַגְּדוֹלָה וְהַנִּרְאֹת לְאָרְצְךָ מִפְּנֵי עַמְּךָ אֲשֶׁר
פָּדִיתָ לָּךְ מִמִּצְרַיִם גּוֹיִם וְאֱלֹקֶיךָ:

And who is like Thy people, like Israel, a nation one in the
earth, whom G-d went to redeem unto Himself for a people,
and to make Him a name, and to do for Thy land great
things and tremendous, even for you, [in driving out] from
before Thy people, whom Thou didst redeem to Thee out of
Egypt, the nations and their gods

Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמואל-ב ז, כג.

80 "צדקה תרומם גוי". כאן ה"גוי" הוא ישראל, ובתוך האדם — הנפש
הבהמית.

Proverbs 14:34 משלי י"ד:ל"ד

צְדָקָה תְּרוֹמֵם גּוֹי וְחֶסֶד לְאֻמִּים חֲטָאת:

Righteousness exalteth a nation; But sin is a reproach to any
people

Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

81 במקום שבע"ת עומדין

"במקום שבו עומדים בעלי תשובה, אפילו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד." אדמו"ר הזקן מסביר זאת באמצעות כוחה הגדול יותר של הנפש הבהמית, המופנה לקדושה.

Berakhot 34b:22-23 ברכות ל"ד ב:כ"ב-כ"ג

ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו: מקום שבצלי תשובה עומדין — צדיקים גמורים אינם עומדין, שנאמר: "שלוש שלום לרחוק ולקרוב". "לרחוק" ברישא, וחדר "לקרוב". ורבי יוחנן אמר לך: מאי "רחוק" — שהיה רחוק מדבר עברה מעיקרא. ומאי "קרוב" — שהיה קרוב לדבר עברה, ונתרחק ממנו השתא.

This is at variance with the opinion of R. Abbahu who said : The place which the penitent occupy, the perfectly righteous are unable to occupy ; as it is said, "Peace, peace to him that is far off and to him that is near" — "to him that is far off [from G-d]" first, and then "to him that is near." But R. Johanan can reply : What means "To him that is far off"? To him who was far off from transgression from the first ; and ... what

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות לך, ב. וראה הערת כ"ק אדמו"ר בסה"מ תשי"ט ע' 183. ובלקווי"ש ח"י"ד ע' 361.

82 בחי יד החזקה

"כי ביד חזקה ישלחם". הקבלה מפרשת את "היד החזקה" ככחינה של גבורה, המכונה כאן השורש העליון של מדות הנפש הבהמית.

Exodus 6:1 שמות ו:א

ויאמר ה' אלימשה עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם ויכיד חזקה יגרשם מארצו:

And the L-RD said unto Moses: 'Now shalt thou see what I will do to Pharaoh; for by a strong hand shall he let them go, and by a strong hand shall he drive them out of his land

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ו, א. וראה מא"א אות י"ד, ס"ה.

83 המלכים אשר מלכו לפני

"ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך לבני ישראל". בקבלה, מלכי אדום הם עולם התוהו, שאורותיו נפלו.

Genesis 36:31 בראשית ל"ו:ל"א

ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך-מלך לבני ישראל:

And these are the kings that reigned in the land of Edom, before there reigned any king over the children of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לו, לא.

84 מעלת בע"ת דבחיילא יתיר

הזהר אומר שבמקום שבו בעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד, משום שהם מתעוררים "בתשוקה גדולה יותר של הלב ובכוח רבי" להתקרב אל המלך.

Zohar I, 129b זח"א קכט, ב

הערת קה"ת

זח"א קכט, ב. וע' אגה"ת ספ"ח [כ].

85 "השיבה נפשי משואיהם, מכפירים יחידתי". תפילתו של דוד שיחידתו לא תיפול בידי ה"אריות" של הטומאה.

Psalms 35:17 תהילים ל"ה:י"ז

אֲדֹנָי כִּמָּה תִּרְאֶה הַשִּׁיבָה נַפְשִׁי מִשְׁאוֹיָהֶם מִכַּפְּרֵיהֶם יְחִידָתִי:

L-rd, how long wilt Thou look on? Rescue my soul from their destructions, Mine only one from the lions

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

86 הכפירים שואגים לטרף

"הכפירים שואגים לטרף ולבקש מאל את אכלם". דימוי לעוצמת החיות המתגברת של הכפירים.

Psalms 104:21 תהילים ק"ד:כ"א

הַכַּפְּרִים שְׁאֹגִים לְטֶרֶף וּלְבָקֵשׁ מֵאֵל אֲכָלָם:

The young lions roar after their prey, And seek their food from G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, כא.

87 גבור כארי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ה, כ.

88 גבור כארי

יהודה בן תימא לימד: היה "עז כנמר" כדי לעשות את רצון אביך שבשמים. האריה מסמל כוח.

Pirkei Avot 5:20 משנה אבות ה:כ

יהודה בן תימא אומר, הו"ע כנמר, וקל כנשר, ורץ כצבי, וגבור כארי, לעשות רצון אביה שבשמים. הוא היה אומר, עז פנים לגיהנם, ובשש פנים לגן עדן. והי רצון מלפניך יי אלקינו שתבנה עירך במהרה כמינוי ותן חלקנו בתורתך:

Judah ben Tema said: Be strong as a leopard, and swift as an eagle, and fleet as a gazelle, and brave as a lion, to do the will of your Father who is in heaven. He used to say: the arrogant is headed for Gehinnom and the blushing for the garden of Eden. May it be the will, O L-rd our G-d, that your city be rebuilt speedily in our days and set our portion in the studying of your Torah

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

89 הערת קה"ת מפנה ל Daniel 2:22 למילים האלה.

Daniel 2:22 דניאל ב:כ"ב

הוא גלא עמיקתא ומסתרתא ידע מה בהשוכא ונהורא עמה שרא:

He revealeth the deep and secret things; He knoweth what is
in the darkness, And the light dwelleth with Him
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 10

90 "יחידתי מבין הכפירים". נקרא כתפילה שהיחידה שבנפש תישאר קשורה
לה' לבדו.

Psalms 35:17 תהילים ל"ה:י"ז

אֲדֹנָיִי כַּמָּה תִּרְאֶה הַשִּׁיבָה נַפְשִׁי מִשְׁאֲיָהֶם מִכַּפְּיָרִים יְחִידָתִי:

L-rd, how long wilt Thou look on? Rescue my soul from their
.destructions, Mine only one from the lions

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

91 במדה שאדם מודד מודדין לו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

סוטה פ"א, מ"ז.

92 במדה שאדם מודד מודדין לו

"כמידה שאדם מודד, מודדים לו". רחמיו של ה' על הנשמה הם מענה
לרחמיו של האדם על העניים.

Mishnah Sotah 1:7 משנה סוטה א:ז

בַּמֶּדָּה שֶׁאָדָם מוֹדֵד, בָּהּ מוֹדְדִין לוֹ. הִיא קֹשֶׁטָה אֶת עַצְמָהּ לַעֲבֵרָה,
הַמְקוּם נִזְלָה. הִיא גִלְתָּהּ אֶת עַצְמָהּ לַעֲבֵרָה, הַמְקוּם גָּלָה עָלֶיהָ. בִּנְיָרָה
הַתְּחִילָה כְּעֵבֶרָה תִּחְלָה וְאַחֵר כִּי הִפְטָן, לְפִיכָּה תִלְקָה הִירָה תִּחְלָה
וְאַחֵר כִּי הִפְטָן. וְשֶׁאֵר כָּל הַגּוֹרֵף לֹא פִלֵּט:

In the measure with which a person metes out to others,
they mete out to him. She adorned herself for a sin; the
Omnipresent made her repulsive. She exposed herself for a
sin; the Omnipresent exposed her. She began the transgres-
sion with the thigh and afterwards with the womb; therefore
she is punished first in the thigh and afterwards in the
.womb, nor does all the body escape

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-
BY)

93 וכמ"ש מחי' מתים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

נוסח התפלה.

94 סד"ה ציון במשפט תפדה

בקטע הזה "ציון במשפט תפדה" מתפרש כלימוד דיני התורה, ואילו על
"ושביה בצדקה" מובאת הפניה חזרה למאמר הזה, "ושמתי כדכד",
ולביאורו על "צדקה תרומם גוי".

הערת קה"ת

לעיל פ' דברים א, ג.

95 ציון במשפט תפדה

"ציון במשפט תיפדה ושביה בצדקה". אלו מילות הפתיחה של המאמר
שאליו מתייחס הטקסט.

Isaiah 1:27 ישעיהו א:כ"ז

צִיּוֹן בַּמִּשְׁפָּט תִּפְדֶּה וְשִׁבְיָהּ בַּצִּדְקָה:

Zion shall be redeemed with justice, And they that return of
.her with righteousness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 11

96 בזהר ע"פ אם ישים אליו לבו

הזהר על תרומה: הכול תלוי ברצון; "רוח מושכת רוח ומביאה רוח",
והפסוק באיוב "אם ישים אליו לבו" משמש לו סימן.

Zohar II, 162b זח"ב קסב, ב

הערת קה"ת

ראה זח"ב קסב, ב. ראה לקמן פ' האזינו עב, ב.

97 "אם ישים אליו לבו, רוחו ונשמתו אליו יאסוף". הזהר מפרש זאת כמפגש
בין רוח מלמטה לרוח מלמעלה.

Job 34:14 איוב ל"ד:י"ד

אִם-יָשִׁים אֱלֹוֹ לִבּוֹ רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֵלָיו יֵאָסֵף:

If He set His heart upon man, If He gather unto Himself his
;spirit and his breath

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 12

98 מי א-ל כמוך נושא עון

"מי אל כמוך, נושא עון ועובר על פשע..." הפסוקים המונים את שלושי
עשרה מידות הרחמים, וכאן מדובר בבחינת מאד העליונה הנמשכת
מלמעלה.

Micah 7:18 מיכה ז:י"ח

מִי־אֵל כַּמוֹךָ נֹשֵׂא עוֹן וְעוֹבֵר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרִית נִחַלְתּוֹ לֹא־יִחַזְקֵךְ לַעַד
אֲפֹ כִי־תִפְּצֵן חֶסֶד הוּא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And
passeth by the transgression of the remnant of His heritage?
He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth
.in mercy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מיכה ז, יח.

99 "עד יצרה עלינו רוח ממרום". אדמו"ר הזקן משתמש במילות הפסוק כדי
לתאר את ההתעוררות מלמעלה שמאפשרת תשובה.

Isaiah 32:15 ישעיהו ל"ב:ט"ו

עַד־יִצְרָה עָלֵינוּ רוּחַ מִמְּרוֹם וְהָיָה מְדִבֵּר לְכַרְמָל וְהַכְרָמָל לִיצֵר יִחְשֹׁב:

Until the spirit be poured upon us from on high, And the
wilderness become a fruitful field, And the fruitful field be
.counted for a forest

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 13

100 כמה נפשו מנפילתה וגם נצבה

חלומי של יוסף: "אלומתי כמה וגם ניצבה". אדמו"ר הזקן משתמש בלשון זו
לתיאור הנשמה הקמה מנפילתה.

Genesis 37:7 בראשית ל"ז:ז

וְהָיָה אֲנַחְנוּ מֵאֲלָמִים אֲלָמִים כְּתוּךְ הַשָּׂדֶה וְהָיָה קִמָּה אֲלֻמָּתִי וְגַם־נִצְבָּה
וְהָיָה תִּסְבִּינָה אֲלֻמָּתֵיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶין לְאֲלֻמָּתִי:

for, behold, we were binding sheaves in the field, and, lo, my
sheaf arose, and also stood upright; and, behold, your

'sheaves came round about, and bowed down to my sheaf
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

101 שצריך להרבות בצדקה מרי"ח אלול

ההערה מביאה מקור להרבות בצדקה מראש חודש אלול, בשם ספר אמרכל.

הערת קה"ת

ראה אליהו רבא לשו"ע או"ח סי' תקפא בשם ספר אמרכל. לקו"ש חכ"ט ע' 272 שכתבי אלול הגי' ר"ת בגי' קוין תורה עבודה וגמ"ח. וסמך ע"ז אסתר (ט, כב) איש לרעהו ומתנות לאביונים ר"ת אלול, לבוש או"ח (סי' תקפא).

פסקה 14

102 תקנו לנו אנשי כנסת הגדולה

שם מסביר אדמו"ר הזקן מדוע הציבו חז"ל את שתי הברכות לפני קריאת שמע: קשה לאדם גשמי להגיע לאהבה של קריאת שמע "בכל לבבך, נפשך ומאודך", ולכן הברכות מתארות תחילה את ביטול המלאכים לפני ה' ואת אהבתו הגדולה לישראל.

הערת קה"ת

ראה תניא פרק מט.

103 בד"ה והנה מנורת זהב

הקטע עוסק בהבנת דבר מתוך דבר ובראיית האופן שבו דבר מתהווה מאין, ומכנה את ההתכוננות הזאת "הגולה על ראשה" של המנורה, ששבעת נרותיה הם שבע המדות, אהבה ויראה.

הערת קה"ת

לעיל בהעלותך לד, ד.

104 מאור פני מלך חיים

"באור פני מלך חיים". הנשמות ירדו רחוק מאוד מאור זה.

Proverbs 16:15 משלי ט"ז:ט"ו

בְּאוֹר־פְּנֵי־מֶלֶךְ חַיִּים וְרַצְוֹנוֹ כְּעָב מִלְקוֹשׁ:

In the light of the king's countenance is life; And his favour
is as a cloud of the latter rain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ע"פ משלי טז, טו.

105 מאיגרא רמה

לשון התלמוד: "מגג גבוה לבור עמוק", על נפילה מגובה רב; כאן מדובר בירידת הנשמות לעולם הזה.

Chagigah 5b:16-17 חגיגה ה' ב:ט"ז-י"ז

רבי יהוה נקיש ספר קינות וקא קרי בגויה, כי מטא להאי פסוקא "השליה משמים ארץ" — נפל מן ידיה, אמר: מאיגרא רם לביקא עמיקתא. רבי ורבי חייא הוו שקלי ואזלי באורחא, כי מטו לטהוא מתא, אמרי: איכא צורבא מרבנן תכא? נזיל וניקביל אפיה. אמרי: איכא צורבא מרבנן תכא, ומאור עינינן הוא. אמר לקה רבי חייא לרבי: תיב את, לא תולול בנשיאותך. אזיל אנא ואקביל אפיה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

106 בסתר המדרגה

"יונתי בחגוי הסלע, בסתר המדרגה". דימוי למקום הנסתר שבו הנשמה מוצאת את עצמה בעולם הזה.

Song of Songs 2:14 שיר השירים ב':י"ד

יוֹנְתִי בַּחֲגֵי הַסֵּלַע בְּסֹתֵר הַמְּדֻרְגָּה הָרְאִינִי אֶת־מְרָאֶיךָ הַשְּׁמִיעֵנִי אֶת־קוֹלְךָ בְּיִקְוֶלְךָ עָרֵב וּמְרָאֶיךָ נְאוּהָ:

O my dove, that art in the clefts of the rock, in the covert of the cliff, Let me see thy countenance, let me hear thy voice;
'For sweet is thy voice, and thy countenance is comely

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

107 לגדולתו אין חקר

"גדול הוי' ומהולל מאוד, ולגדולתו אין חקר". הדברים נאמרים כאן על האור הממלא כל עלמין.

Psalms 145:3 תהילים קמ"ה:ג

גָּדוֹל ה' וּמְהֻלָּל מְאֹד וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֶקֶר:

Great is the L-RD, and highly to be praised; And His greatness is unsearchable

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהילים קמה, ג.

108 בד"ה השמים כסאי

המאמר הפותח את תורה אור, על "השמים כסאי", מסביר שבאמצעות הבקשה "אב הרחמן רחם עלינו ותן בלבנו בינה" נמשכות בינה והתכוננות אל תוך הלב מן הרחמים העליונים, וכי "שמע" שבקריאת שמע פירושו הכנה.

הערת קה"ת

תוי"א א, א.

109 ובע"כ אתה חי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ספ"ד.

110 ובע"כ אתה חי

"על כרחך אתה נולד, ועל כרחך אתה חיי". הנשמה שנמסרה בעת אמירת "אחד" הייתה יוצאת מן הגוף, והיא ממשיכה לחיות רק בעל כורחה.

Pirkei Avot 4:22 משנה אבות ד':כ"ב

הוא הֵינָה אוֹמֵר, הַיְלוּדִים לְמוֹת, וְהַחַיִּים לְדוֹן. לִידַע לְהוֹדִיעַ וּלְהַנְדֹּעַ שֶׁהוּא אֵל, הוּא הַיּוֹצֵר, הוּא הַבּוֹרֵא, הוּא הַמְכִּינְ, הוּא הַדִּין, הוּא עַד, הוּא בַעַל דִּין, וְהוּא עֲתִיד לְדוֹן. בְּרוּךְ הוּא, שְׂאִין לְפָנָיו לֹא עוֹלָה, לֹא שִׁכְחָה, לֹא מִשׁוּא פָּנִים, וְלֹא מִקַּח שָׂחַד, שֶׁהַכֹּל שְׁלוֹ. וְדַע שֶׁהַכֹּל לְפִי הַחֲשׁוֹן. וְאֵל יִבְטִיחֶךָ יִצְרָךְ שֶׁהַשָּׂאוֹל בֵּית מְנוּס לֶךְ, שֶׁעַל כִּרְחֶךָ אֶתָּה נּוֹצֵר, וְעַל כִּרְחֶךָ אֶתָּה נּוֹלֵד, וְעַל כִּרְחֶךָ אֶתָּה חַי, וְעַל כִּרְחֶךָ אֶתָּה מֵת, וְעַל כִּרְחֶךָ אֶתָּה עֲתִיד לְתֵן ...

He used to say: the ones who were born are to die, and the ones who have died are to be brought to life, and the ones brought to life are to be judged; So that one may know, make known and have the knowledge that He is G-d, He is the designer, He is the creator, He is the discerner, He is the judge, He the witness, He the complainant, and that He will summon to judgment. Blessed be He, before Whom there is no ... iniquity, nor forgetting, nor

111 קרבת אלקים

”ואני קרבת אלקים לי טוב”. כל מה שהנשמה מבקשת הוא קרבת ה'.

Psalms 73:28 תהילים ע"ג:כ"ח

וְאֲנִי קִרְבַּת אֱלֹקִים לֵיטוֹב שְׁתִּי בְּאֵדֵי הַיָּהוָה מִחֲסִי לְסֹפֶר כָּל־מַלְאכֹתָיָהּ:

But as for me, the nearness of G-d is my good; I have made the L-rd GOD my refuge, That I may tell of all Thy works

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 16

112 המלך אין רואים אותו כשהוא ערום

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

סנהדרין פ"ב, מ"ה (כב, א).

113 המלך אין רואים אותו כשהוא ערום

בין הכיבודים הראויים למלך: אין רואים אותו בעת שמספרים את שערו, כשהוא אינו לבוש או בבית המרחץ. אדמו"ר הזקן מחיל זאת על התגלות ה', שבאה רק באמצעות לבושים.

Mishnah Sanhedrin 2:5 משנה סנהדרין ב':ה'

אֵין רוֹכְבִּין עַל סוּסוֹ, וְאֵין יוֹשְׁבִין עַל כִּסֵּאוֹ, וְאֵין מְשַׁתְּמִשִּׁין בְּשָׂרְבִיטוֹ, וְאֵין רוֹאִין אוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא מְסַתֵּפֵר וְלֹא כְּשֶׁהוּא עֶרְם וְלֹא בְּבֵית הַמְּרִחֵץ, שְׁנֶאֱמַר (שם) שׁוֹם תָּשִׂים עָלָיו מֶלֶךְ, שֶׁתִּהְיֶה אֵימָתוֹ עָלָיו:

None may ride his horse and none may sit on his throne and none may make use of his scepter. No one may see him when his hair is being cut or when he is naked or when he is in the bath house, for it says, "You shall set a king upon yourself" (Deut. 17:15) that his awe should be over you

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

114 וכלים מכלים שונים

”וכלים מכלים שונים”. הביטוי מתאר את ה"כלים" הרבים שבאמצעותם מתגלה האלוקות.

Esther 1:7 אסתר א':ז

וְהִשְׁקוּת בְּכָל־זֶה וְכָל־כֵּלִים מִכָּל־שׁוֹנִים וְיֵין מַלְכוּת רַב כִּד הַמֶּלֶךְ:

And they gave them drink in vessels of gold—the vessels being diverse one from another—and royal wine in abundance, according to the bounty of the king

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ע"פ אסתר א', ז.

115 ודברת בם בד"ת

הערת קה"ת מפנה Berakhot 21a למילים האלה.

Berakhot 21a ברכות כ"א א

הערת קה"ת

ברכות כא, א.

116 ודברת בם

”ודברת בם”. כאן הכוונה לדיבור בדברי תורה, לבושו של אור אין סוף.

Deuteronomy 6:7 דברים ו':ז

וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדַבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְקוּמְךָ:

and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

117 עוטה אור כשלמה

”עוטה אור כשלמה”. התורה היא הלבוש שבו מתלבש אור אין סוף.

Psalms 104:2 תהילים ק"ד:ב'

עֹטֶה-אֹר כְּשֶׁלֶמֶה נוֹטֶה שָׁמַיִם כִּיְרִיעָה:

Who coverest Thyself with light as with a garment, who stretchest out the heavens like a curtain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, ב.

פסוק 17

118 לבושו צדקה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פיוט (לר"ה ויוהכ"פ) אתה הוא אלקינו.

119 עד"מ מלך בשר ודם שיש לו לבושים פנימיים . . לבושים חיצוניים

ההערה מפנה לסעיף 3 במאמר של הרבי הפותח במילים "אני לדודי" (תשכ"ו), שבו מובא משל זה על הלבושים הפנימיים והחיצוניים של המלך.

הערת קה"ת

ראה ד"ה אני לדודי תשכ"ו (נדפס בסה"מ מלוקט ח"ד) סעי' ג.

פסוק 18

120 וסביב רשעים יתהלכון

”הרשעים מתהלכים סביב”. יש לקרוא זאת על העולמות החיצוניים המקיפים את האור בעולמות התחתונים ומבקשים לקבל ממנו חיות.

Psalms 12:9 תהילים י"ב:ט'

סָבִיב רָשָׁעִים יִתְהַלְכוּ כָּרֶם זֵלוֹת לִבְנֵי אָדָם:

The wicked walk on every side, When vileness is exalted among the sons of men

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים יב, ט.

121 וילבש צדקה כשריון ושריון קשקשים הוא לבוש כמ"ש במ"א

”וילבש צדקה כשריון, וכובע ישועה על ראשו”. הצדקה היא לבושו החיצוני של ה'.

Isaiah 59:17 ישעיהו נ"ט:י"ז

וַיִּלְבֹּשׂ צְדָקָה כְּשָׂרְיוֹן וַיְכַבֵּעַ יְשׁוּעָה בְּרֹאשׁוֹ וַיִּלְבֹּשׂ בְּגָדֵי נָקָם תִּלְבָּשׁתָּ וַיַּעַט כַּמְעִיל קִנְיָאָה:

פסוקה 20

125 מארז"ל בפ"ב דיומא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
(פו, א) ושם אי"ר פאות. [כ].

126 גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם

רבי חמא בר חנינא אמר: "גדולה תשובה, שהיא מביאה רפואה לעולם",
והביא רביה מן הפסוק "ארפא משובתם". (לשון הגמרא היא "רפואת").

Yoma 86a:14-15 יומא פ"ו א:י"ד-ט"ו

אמר רבי חמא (בר) חנינא: גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם,
שנאמר: "ארפא משובתם אוהבם נדבה". רבי חמא (בר) חנינא רמי,
כתיב: "שובו בנים שובבים", דמעיכרא שובבים אתם, וכתיב: "ארפא
משובותיכם!" לא קשיא: כאן מאהבה, כאן מיראה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

127 מכף רגל ועד ראש אין בו מתום

"מכף רגל ועד ראש אין בו מתום, פצע וחבורה ומכה טרייה". הנביא מתאר
את החטאים כפצעים.

Isaiah 1:6 ישעיהו א':ו'

מכף־רגל ועד־ראש אין־בו מתם פצע וחבורה ומכה טריה לא־זרו וְלֹא
חָבְשוּ וְלֹא רָכְכָה בְּשֶׁמֶן:

From the sole of the foot even unto the head There is no
soundness in it; But wounds, and bruises, and festering
sores: They have not been pressed, neither bound up,
Neither mollified with oil

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י א, ו.

128 שע"י כל חטא וחטא נעשה פגם בנפש

ההערה מפנה לקטע העוסק בהשפעת החטא על הנפש. הקטע המצוטט שם
מסביר שהתורה והמצוות, כשהן מתלבשות במעשים גשמיים, ממשיכות
אור חדש ממש מאור אין סוף, שלמעלה מהשתלשלות, ומשווה זאת
לתשובה "ממעמקים".

הערת קה"ת

ראה תו"א ח, א.

פסוקה 21

129 ומרפא בכנפיה

"וזרח לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה". ה"כנפיים" הן אהבה
ויראה, המרוממות את הנשמה.

Malachi 3:20 מלאכי ג':כ'

וְזָרַח לָכֶם יְרֵאִי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא בְּכַנְפֶיהָ וַיְצַאתֶם וּפְשָׁתֶם
כְּעִגְלֵי מִרְבָּק:

But unto you that fear My name shall the sun of right-
eousness arise with healing in its wings; and ye shall go
forth, and gambol as calves of the stall

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ושמתי כדכד שמשותיך ושעריך לאבני אקדה וגוי' (בישעיה...)...

And He put on righteousness as a coat of mail, And a helmet
of salvation upon His head, And He put on garments of
vengeance for clothing, And was clad with zeal as a cloak

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

I Samuel 17:5 שמואל א י"ז:ה'

וְכֹבֵעַ נְחֹשֶׁת עַל־רֹאשׁוֹ וְשָׁרְיוֹן קְשָׁשִׁים הוּא לְבוּשׁ וּמִשְׁקַל הַשָּׁרְיוֹן
חֲמִשָּׁת־אֲלָפִים שְׁקָלִים נְחֹשֶׁת:

And he had a helmet of brass upon his head, and he was clad
with a coat of mail; and the weight of the coat was five thou-
sand shekels of brass

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נט, יז. ש"א יז, ה. ראה אגה"ק סי' ג' ובליקוט פירושם — חסריק
שם.

פסוקה 19

122 וזהו ענין ב' בחיי שמש

ההערה מביאה את סיכומו של אור התורה לקטע זה: תחילה שמש צדקה,
מרפא בכנפיה, היא גילוי אלול, ולאחר מכן, בעשרת ימי תשובה ובייחוד
ביום הכיפורים, מאירה שמש הוי'; אחר כך אומר המאמר שבדרך אחרת
שמש צדקה היא הבחינה העליונה יותר.

הערת קה"ת

"ועמ"ש בלקו"ת בד"ה ושמתי כדכד שמשותיך פ"ג בענין ב' בחיי שמש,
תחלה נתי' דשמש צדקה מרפא בכנפיה זהו ההתגלות שבאלול, ואח"כ
בעשיית ובפטר ביוהכ"פ מאיר בחיי שמש, הוי' אח"כ נז' שם ועי"ל באופן
אחר דשמש צדקה הוא בחיי עליונה יותר" — אוה"ת נ"ך כרך א ע' תקלט.

123 מחיתי כעב פשעך

"מחיתי את פשעך כעב, ואת חטאותיך כענן; שוב אליי, כי גאלתיך".
החטאים הם ענן המסתיר את אורו של ה'.

Isaiah 44:22 ישעיהו מ"ד:כ"ב

מְחִיתִי כְעֵב פְּשָׁעֶיךָ וְכַעֲנַן חַטֹּאתֶיךָ שׁוּבָה אֵלַי כִּי גָאֲלֶתִיךָ:

I have blotted out, as a thick cloud, thy transgressions, And,
as a cloud, thy sins; Return unto Me, for I have redeemed
thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י מד, כב.

124 וזרח לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה

"ולכם יראי שמי תזרח שמש צדקה ומרפא בכנפיה". השמש הזורחת מבעד
לבוש של צדקה.

Malachi 3:20 מלאכי ג':כ'

וְזָרַח לָכֶם יְרֵאִי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא בְּכַנְפֶיהָ וַיְצַאתֶם וּפְשָׁתֶם
כְּעִגְלֵי מִרְבָּק:

But unto you that fear My name shall the sun of right-
eousness arise with healing in its wings; and ye shall go
forth, and gambol as calves of the stall

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

130 וכך הוא האוי"ר הם בחי' גדפין

שם מסביר אדמו"ר הזקן מדוע אהבה ויראה נקראות "כנפיים" (גדפין): כשם שכנפי העוף מרימות אותו, כך הן מרימות את התורה והמצוות של האדם למעלה.
הערת קה"ת
ראה תניא פרק מ.

131 וכובע ישועה בראשו

"וילבש צדקה כשריון וכובע ישועה בראשו". הצדקה היא לבושו החיצוני של המלך בחודש אלול.

Isaiah 59:17 ישעיהו נ"ט:יז

וילבש צדקה כשריון וכובע ישועה בראשו וילבש בגדי נקם תלבשת ויעט כמעיל קנאה:

And He put on righteousness as a coat of mail, And a helmet of salvation upon His head, And He put on garments of vengeance for clothing, And was clad with zeal as a cloak
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

132 שמש צדקה

על "עד בוא השמש תשיבנו לו": "עד בוא השמש" פירושו עד שיבוא משיח, כפי שנאמר: "זורחה לכם שמש צדקה".

Shemot Rabbah 31:10 שמות רבה ל"א:י

... ולעולם הם ממושכנים!? אמר לו: לאו! אלא עד בא השמש, עד שיבא משיח, שנאמר (מלאכי ג): זורחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא:

Another matter, "if you lend money to My people," that is what is written: "Rejected silver they called them [as the L-rd has rejected them]" (Jeremiah 6:30). When Israel was exiled from Jerusalem, the enemies took them out in chains and the nations of the world were saying: 'The Holy One blessed be He does not want this nation,' as it is stated: "Rejected silver they called them." Just as silver is refined and crafted into a vessel, and again refined and crafted into a ... vessel, and likewise several times

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

133 עטרת תפארת שיבה

"עטרת תפארת שיבה, בדרך צדקה תימצא". הפסוק מובא בהקשר של שמש הצדקה, גילוי של חודש אלול.

Proverbs 16:31 משלי ט"ז:ל"א

עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא:

The hoary head is a crown of glory, It is found in the way of righteousness.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי טז, לא. ראה אוה"ת נ"ך כרך א ע' תרי"א, וראה שם בדיוק תי "תמצא" ולא בדרך קנין.

134 לשמש שם אהל בהם והוא כחתן

המילים כאן מצטטות את Psalms 19:5. הקטע מופיע למטה.

Psalms 19:5 תהילים י"ט:ה'

בכל־הארץ יצא קוֹם ובקצה תבל מליהם לשמש שם־אהל בהם:

Their line is gone out through all the earth, and their words to the end of the world. In them hath He set a tent for the sun,

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
תהלים יט, ה-ו.

135 לשמש שם אהל בהם והוא כחתן

"לשמש שם אהל בהם, והוא כחתן יוצא מחופתו". התורה, הנקראת חתן, היא שמש הוי'.

Psalms 19:5-6 תהילים י"ט:ה'-ו'

בכל־הארץ יצא קוֹם ובקצה תבל מליהם לשמש שם־אהל בהם: והוא כחתן יצא מחפתו ישיש כגבור לרוץ ארח:

Their line is gone out through all the earth, and their words to the end of the world. In them hath He set a tent for the sun, Which is as a bridegroom coming out of his chamber, and rejoiceth as a strong man to run his course

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

136 ע"פ ואתחנן כי אתה החלות

ההערה מזהה את המאמר שאליו מפנה הטקסט, על "ואתחנן... אתה החלות", כמאמר המופיע קודם לכן בלקוטי תורה, פרשת ואתחנן.

הערת קה"ת
לעיל פי' ואתחנן.

137 אתה החלות

תחינתו של משה: "אדנ-י אלקים, אתה החילות להראות את עבדך את גדלך".

Deuteronomy 3:24 דברים ג:כ"ד

אֲדֹנִי ה' אֱתָהּ הַחֲלוּתָ לְהַרְאוֹת אֶת־עַבְדְּךָ אֶת־גְּדֻלָּתְךָ וְאֶת־יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִיֵּאֵל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֶׂיךָ וּכְגִבּוֹרְתְּךָ:

O L-rd GOD, Thou hast begun to show Thy servant Thy' greatness, and Thy strong hand; for what god is there in heaven or on earth, that can do according to Thy works, and according to Thy mighty acts

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

138 אתה החלות

ספרא דצניעותא, שנדפס בסוף פרשת תרומה, קושר בין "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש" לבין "אתה החילות להראות את עבדך את גדלך".

Zohar, Sifra DiTzniuta 2:13-3:26 ספר הזהר, ספרא דצניעותא ב"י-ג-ג

139 שמש במגן

בוהר על פקודי נדרש הפסוק "כי שמש ומגן הוי' אלקים": השמש היא סוד שם הוי', והמגן הוא סוד שם אלקים.

Zohar, Pekudei 12:70-13:80 ספר הזהר, פקודי י"ב-ע-י"ג-פ'

140 הקב"ה מוציא חמה מנרתקה

ריש לקיש: לעתיד לבוא הקדוש ברוך הוא יוציא את השמש מנרתקה; הרשעים יידונו בה והצדיקים יתרפאו בה, כפי שנאמר: "שמש צדקה... ומרפא בכנפיה".

Avodah Zarah 3b:18 עבודה זרה ג' ב"י"ח

ואיכצית אימא לעולם הבא — כדרכי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש: אין גיהנם לעתיד לבא, אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתקה, ומקדיר, ורשעים נידונין בה, וצדיקים מתרפאין בה, ורשעים נידונין

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

141 בדיה תקעו בחודש

שם מוסבר "שמש ומגן הוי' אלקים": הוי' היא השמש עצמה, ואלקים הוא המגן המסתיר אותה, כך שהיא מאירה רק בוהר; "החמה שתצא מנרתקה" לעתיד לבוא היא התגלות הוי', אין סוף עצמו, ללא מגן שיסתיר אותו.

הערת קה"ת

לקמן דרושים לר"ה נה, א.

142 גם ברבות בא פט"ו

הקטע מצטט את המדרש ומסביר שצדקה מחיה את רוחו של השפל, שאין לו דבר משלו; על ידי אתערותא דלתתא זו נמשכים רחמים מאין סוף כדי להחיות את כל הנבראים ואת רוחו של החוטא — י"ג מדות הרחמים המטהרות אותו מן החטא.

הערת קה"ת

נוכר גם לקמן ל, ד. ראה הלשון באוה"ת נ"ך כרך א ע' תקלו ובאוה"ת בראשית כרך א פה, ב.

143 ואור החמה יהיה שבעתים

מבין עשרת הדברים שה' עתיד לחדש, הוא יאיר את השמש באור שבעתים זה, וירפא באמצעותו את החולים, באמצעות "שמש צדקה... ומרפא בכנפיה".

Shemot Rabbah 15:21 שמות רבה ט"ו:כ"א

... וכי יכול אדם להביט בהקדוש ברוך הוא?! אלא מה הקדוש ברוך הוא עושה לשמש, מאיר ארבעים ותשעה חלקי אור, שנאמר (שם ל, כו): והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים, ואפילו אדם חולה הקדוש ברוך הוא גזור לשמש ומרפא, שנאמר (מלאכי ג, כ): וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה. השניה, מוציא מים חיים מירושלים ומרפא בהם כל שיש לו מחלה, שנאמר (יחזקאל מז, ט): כל נפש חיה אשר ישרץ אל כל אשר יבא שם נחלים יהיה וגוי. השלישית, עושה האילנות ליתן פירותיהן בכל חדש וחדש, ...

Another interpretation: "This month shall be for you" (Exodus 12:2) – that is what is written: "Behold, the former have come to pass and the new I declare" (Isaiah 42:9). Is there anything new in the future? Is it not written: "What was, that is what will be" (Ecclesiastes 1:9)? Rather, we find that there are ten things that the Holy One blessed be He is destined to introduce in the future. The first is that He is destined to illuminate the world, as it is stated: "The sun will

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

144 ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים

"ואור הלבנה יהיה כאור החמה, ואור החמה יהיה שבעתים, כאור שבעת הימים".

Isaiah 30:26 ישעיהו ל' כ"ו

וְהָיָה אֹרֵי־הַלְבָנָה כְּאֹרֶת הַחֶמֶד וְאֹרֵי הַחֶמֶד יִהְיֶה שְׁבַע־תִּים כְּאֹרֶת שְׁבַע־הַיָּמִים כְּיוֹם חֹבֶשׁ ה' אֶת־שֶׁכֶר עֲמוֹ וּמַחֵץ מִכְתּוֹ יִרְפָּא:

Moreover the light of the moon shall be as the light of the sun, And the light of the sun shall be sevenfold, as the light of the seven days, In the day that the L-RD bindeth up the bruise of His people, And healeth the stroke of their wound

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

145 ועי' בפי משפטים פלי"א

הקטע מצטט את המדרש על משפטים ומסביר שצדקה, המחיה את השפל שאין לו דבר משלו, ממשיכה את י"ג מדות הרחמים, המטהרות את הנשמה מן החטא.

הערת קה"ת

נוכר גם לקמן ל, ד. "עד בא השמש עד שיבא משיח שנאמר וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה" — אוה"ת נ"ך כרך א ע' תקלו. וראה גם אוה"ת בראשית כרך א פט, א.

146 אור שגנוז הקב"ה

בוהר על מקץ: הקדוש ברוך הוא יאיר לישראל את השמש שהסתיר מיום שנברא העולם, כפי שנאמר: "זרחה לכם שמש צדקה".

Zohar, Miketz 14:228-15:238 ספר הזהר, מקץ י"ד:רכ"ח-ט"ו:רל"ח

Alternatively we may explain that the light that shone on that morning when Abraham rose up also shone when the sun rose upon Jacob, which was the morning without clouds, filled with light, and without any darkness; for as soon as morning dawns severity has no more any power, but is filled with light from the side of Abraham. The words "when through clear shining after rain" allude to Joseph the righteous one who brought rain upon the earth so as to cause ... grass and all other vegetation to spring

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

147 אור שגנוז הקב"ה

בוהר בתחילת פרשת אמור: האור הגנוז, שנמנע מן הרשעים, יאיר לצדיקים בעולם הבא, כפי שנאמר: "זרחה לכם שמש צדקה".

Zohar, Kedoshim 21:133-134 ספר הזהר, קדושים כ"א:קל"ג-קל"ד

Said R. Eleazar: 'In very truth this way of ours is made straight before us, and it is the way of the Holy One, blessed be He. For "G-d knows the way of the righteous" (Ps. 1, 6), to benefit them and protect them. Therefore when a man goes forth on the way he should see that that is the way of the Holy One, blessed be He, and should obtain His companion-

ship. Of such a way it is written: "The path of the righteous is ... as the shining light
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

148 ושמרו דרך הוי"ה לעשות צדקה

"למען אשר יצוה את בניו ואת אחרייו ושמרו דרך הוי' לעשות צדקה ומשפט". הצדקה פותחת את "הדרך" לשם הוי'.

Genesis 18:19 בראשית י"ח:י"ט

כי ידעתיו למען אשר יצוה את־בניו ואת־אחרייו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על־אברהם את אשר־דבר עליו:

For I have known him, to the end that he may command his children and his household after him, that they may keep the way of the L-RD, to do righteousness and justice; to the end that the L-RD may bring upon Abraham that which He hath spoken of him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

149 תורת הוי' תמימה

"תורת הוי' תמימה, משיבת נפש". אותו מזמור קושר בין התורה לשם הוי'.

Psalms 19:8 תהילים י"ט:ח

תורת ה' תמימה משיבת נפש עדות ה' נאמנה מחכימת פתי:

The law of the L-RD is perfect, restoring the soul; the testimony of the L-RD is sure, making wise the simple . . .

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים יט, ח.

150 פ"ק דע"ז . . הקב"ה מוציא חמה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ג, סע"ב.

פסוק 22

151 בצדקה תכונני

"בצדקה תכונני". מתוך אותה נבואה שממנה לקוח הפסוק שבמאמר, שני פסוקים אחריו.

Isaiah 54:14 ישעיהו נ"ד:י"ד

בצדקה תכונני רחמי מעשך פי'לא תיראי וממחמה כי לא־תקרב אליך:

In righteousness shalt thou be established; be thou far from oppression, for thou shalt not fear, And from ruin, for it shall not come near thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

152 בד"ה והיה מדי חדש בחדשו

ההערה מציינת את סידור עם דא"ח כאחד המקומות שבהם נדפס המאמר המתחיל "והיה מדי חודש".

הערת קה"ת

סידור ולקמן ברכה צו, ב.

153 שמש בשבת צדקה לעניים

רבי יצחק: "שמש בשבת צדקה לעניים", ומביא את הפסוק "שמש צדקה... ומרפא".

Taanit 8b:12 תענית ח' ב"ב

ואמר רבי יצחק: שמש בשבת — צדקה לעניים, שנאמר: "וְזָרְחָה לָכֶם יְרֵאִי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא". ואמר רבי יצחק: גדול יום הגשמים, שאפילו פרוטה שפכים מתברכת בו, שנאמר: "לֵתַת מָטָר אֲרֻצָּה בְּעֵתוֹ וּלְבָרֶךְ אֶת כָּל מַעֲשֵׂה יָדָךְ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

154 ה' א-ל רחום וחנון

"הוי' הוי' א-ל רחום וחנון..." פתיחת שלוש עשרה מידות הרחמים.

Exodus 34:6 שמות ל"ד:ו

ויעבר ה' על־פניו ויקרא ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת:

And the L-RD passed by before him, and proclaimed: "The L-RD, the L-RD, G-d, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לד, ו.

155 בירושלמי דאמר רב כד תחמי שמשא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תענית פ"ד, ה"א. ברכות (פ"ד, ה"א) ד' אמסטי. ועיין ירושלמי יומא.

156 כד תחמי שמשא בריש דקלא

רב אמר ביום הכיפורים: "כד חזית שמשא בריש דיקלי, פרוס לי גלימאי ואצלי" — כשרואים את השמש בראש הדקלים, תנו לי את גלימתי כדי שאתפלל נעילת שערים.

Jerusalem Talmud Taanit 4:1 תלמוד ירושלמי תענית ד:א'

157 בנעילה הוא עליית ז"א

חיבור קבלי המסודר בדומה למשנה; ההערה מציינת אותו לצד פרי עץ חיים כמקור לעליית ז"א בנעילה.

הערת קה"ת

ראה פ"ח שער יוהכ"פ פ"ה. מ"ח מס' יומא י, ג.

158 בנעילה הוא עליית ז"א

האריז"ל מלמד שז"א עולה מתפילת מנחה ואילך, עד חזרת הש"ץ של נעילה, שבה ז"א, נוקבא ואמא נמצאים כולם בוקן אריך אנפין.

Pri Etz Chaim, Gate of Yom Kippur 5:4 פרי עץ חיים, שער יום הכפורים ה':ד'

... שהם ז' כפולים, ואינן נקרא רק ז"פ לבד. ענין מה שאנו אומרים וחתמנו, וחתום בתפלת נעילה לפי שאינה לוקחת ה"ג דאמא, רק אחר תשלום ה' תפלות, לכן אז בנעילה, נשלמו הה"ג, ואז נעשה בה סוד היסוד נקודת ציון שבה, שנקרא חותם כנ"ל, והוא מה שנחתם בה"ק שלה, מחסד עד הוד שבה, שמתפשטה שם ה"ג, והארתם נתקבצו ביסוד שלה, ונחתם החותם שהוא הכלי אשר שם נתונין קיבוץ המין, והם ה"ג להעלותם לקבל מ"ד, וזה נעשה מגי אהיה דיודין ההין אלפין שבנה"י דאמא כנודע, והם בגי' חותם כנ"ל, וזה נגמר בתפלת ...

Pri Etz Chaim (Public Domain)

159 ז"א הנק' שמשא

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Etz Chaim.
הערת קה"ת
ע"ח שכ"א, פ"ב. ובכ"מ.

160 ז"א הנק' שמשא

הארז"ל מדבר על גוף התפארת של ז"א, "הנקרא שמש", ודורש את "ושמתי כדכד שמשותיך" ככ"ד כ"ד.
Sefer Etz Chaim 21:2 עץ חיים כ"א ב'
... יבוס צרינו שע"כ נבוס צרינו בעת שיבנה בית המקדש וז"ס ג"כ וישראל עשה ח"ל כי ז"א הנק' ישראל עושה ח"ל לנוקבא ונותן ב"ש שלו לכתר שלה ונתבאר לקמן בענין בי אורות אלו היטב ע"ש. אבל שורש דרוש זה על מתכונתו ע"ש גם שם נתבאר כי ז"א יש לו ג' אורות בכתר שלו ורחל בי אורות מהם [בכתר שלה] ולאה אור אי מהם בלבד בכתר שלה האמנם מה שאמרנו למעלה שלוקחה לכתר שלה ב"ש תחתונים של ת"ת דו"א אינן אלא מבחי כלי והגוף בעצמו של הת"ת דו"א. אמנם מן המוח ...
Sefer Etz Chaim (Public Domain)

161 וזהו בריש דיקלא

ההערה מפנה לשם להרחבה נוספת בעניין "בראש הדקל".
הערת קה"ת
ראה ביחל אור ע' שלה.

162 צדיק כתמר יפרח

"צדיק כתמר יפרח, כארו בלבנון ישגה". התמר הוא הצדיק, בעל הצדקה.
Psalms 92:13 תהילים צ"ב:יג
צדיק כתמר יפרח כארו בלבנון ישגה:
The righteous shall flourish like the palm-tree; He shall grow like a cedar in Lebanon
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
תהלים צב, יג.

163 אעלה בתמר

"אמרתי אעלה בתמר, אוחזה בסנסניו". העלייה היא "בראש התמר".
Song of Songs 7:9 שיר השירים ז:ט'
אמרתי אעלה בתמר אחזה בסנסניו ויהיו נא שדיך כאשכולות הגפן וריחך אפך כתפוחים:
I said: 'I will climb up into the palm-tree, I will take hold of the branches thereof; and let thy breasts be as clusters of the vine, And the smell of thy countenance like apples
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
שה"ש ז, ט.

164 אעלה בתמר

הוזהר (רעיא מהימנא) קורא בפסוק זה את המילה "אעלה" כראשי תיבות של ארבעת המינים, שבאמצעותם יש להעלות אותה במחשבה.
Zohar, Ki Teitzei 28:138-30:146 ספר הזהר, כי תצא כ"ח:קל"ח-
ל:קמ"ו

165 ואור החמה יהיה שבעתים

"והיה אור הלבנה כאור החמה". העלייה בתפילת נעילה היא טעימה מן האור העתידי הזה.
Isaiah 30:26 ישעיהו ל:כ"ו
וְהָיָה אֹרֶן הַלְבָנָה כְּאוֹר הַחֲמָה וְאוֹר הַחֲמָה יִהְיֶה שְׁבַע־תִּים כְּאוֹר שְׁבַע־הַיָּמִים בַּיּוֹם הַזֶּה וְאֶת־שֶׁכֶר עֲמֹ וּמִחֲץ מִכְתּוֹ יִרְפָּא:
Moreover the light of the moon shall be as the light of the sun, And the light of the sun shall be sevenfold, as the light of the seven days, In the day that the L-RD bindeth up the bruise of His people, And healeth the stroke of their wound
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

166 באגה"ק בסופו

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Pri Etz Chaim.
הערת קה"ת
קרי"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנו, ב).

167 עין בעין יראו

"כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון". לעתיד לבוא יראו שתי השמשות בגלוי.
Isaiah 52:8 ישעיהו נ"ב:ח'
קול צפיק נשאו קול יחדו ירננו כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון:
Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together do they sing; For they shall see, eye to eye, The L-RD returning to Zion
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
ישע"י נב, ח.

168 לפני הוי' תטהרו

"כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו". יש לקרוא זאת כרמה שהיא "לפני" שם הוי', המתגלה ביום הכיפורים.
Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל'
כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ:
For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
ויקרא טז, ל.

169 הערת קה"ת מפנה ל:1 Zohar, Vayeilech למילים האלה.

Zohar, Vayeilech 1:1 ספר הזהר, וילך א':א'

170 הוזהר על ויקרא דורש את הפסוק "צדיק כתמר יפרח"; הטקסט מצטט אותו כדי לתאר את הצדיק כשמש של צדקה.

Zohar, Vayikra 35:257-37:268 ספר הזהר, ויקרא ל"ה:רנ"ז-ל"ז:רס"ח
1The first 34 lines of the Hebrew text are untranslated as explained in the Translator's note on Page 15b.R. Abba was once sitting before R. Simeon, when R. Eleazar entered. R. Simeon thereupon quoted the verse: "The righteous shall

175 ואהרן שושבינא דמטרוניתא

בוהר על ויקרא נאמר: משה היה שושבינו של המלך, שהוא תפארת; אהרן היה שושבינה של המלכה (מטרוניתא), שהיא מלכות.

Zohar III, 20a זח"ג כ, א

הערת קה"ת

זח"ג כ, א. קעז, ב. קפ, ב. נתבאר באוה"ת פ' תצוה ע' א'תרנו.

176 שושבינא דמטרוניתא

מקום נוסף שבו הוזכר מכה את אהרן שושבינה של המלכה, כפי שמצוין בהערת קה"ת.

Zohar, Korach 5:22-7:29 ספר זוהר, קרח ה':כ"ב-ז':כ"ט

So here, when Moses saw wrath impending he at once told Aaron, who was the "friend" of the Matrona, to take the incense, which increases peace in the world and binds the knot of faith, which is the joy of higher and lower and effects the removal of wrath. R. Eleazar said: 'It is written "Cut ye not off the tribe of the families of the Kohathites from among the Levites" (Num. 4, 18), because they are the main ... stock of the Levites, and further, "This do unto them that

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

177 שושבינא דמטרוניתא

מקום נוסף בוהר שבו מכונה אהרן שושבינה של המלכה, כפי שמצוין בהערת קה"ת.

Zohar, Chukat 3:16-4:25 ספר זוהר, חקת ג':ט"ז-ד':כ"ה

178 ושניהם דא"ח

על המחלוקות בין בית שמאי לבית הלל יצאה בת קול והכריזה: "אלו ואלו דברי אלקים חיים". כך גם השקפותיהם של שני המלאכים נכונות.

Eruvin 13b:10 עירובין י"ג ב:י'

אמר רבי אבא אמר שמואל: שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים: הלכה כמותנו, והללו אומרים: הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלקים חיים הן, והלכה כבית הלל.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה עירובין יג, ב. וש"נ.

פסקה 24

179 על אבנים טובות דייקא

התלמוד מלמד שלכח הגדול היו שתי אבנים יקרות על כתפיו, ועליהן נכתבו שמות שנים-עשר השבטים, שישא על כל אבן.

Sotah 36a:12 סוטה ל"א:י"ב

מיתבי: שתי אבנים טובות היו לו לכהן גדול על כתיפיו, אחת מִפָּאן ואחת מִפָּאן, ושמות שנים עשר שבטים כתוב עליהם, ששה על אבן זו וששה על אבן זו, שְׁנָאֵמֶר: "ששה משמותם על האבן האחת וגו'".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה סוטה לו, א.

180 סגולת מלכים

"אספתי לי גם כסף וזהב, ואת אוצר המלכים והמדינות". אבני החן שהן

flourish like the palm tree, etc." (Ps. 92, 12). 'The palm', he said, 'is the slowest of all trees to mature, taking seventy years. The reason why the righteous is compared here to the palm tree is one which the Companions are reluctant to reveal, although it is indicated by the

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסקה 23

171 ופתחת עליהם שמות בניי

"ולקחת שתי אבני שוהם ופתחת עליהם שמות בני ישראל".

Exodus 28:9 שמות כ"ח:ט'

וְלָקַחְתָּ אֶת־שְׁתֵּי אַבְנֵי־שֹׁהַם וּפָתַחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

And thou shalt take two onyx stones, and grave on them the names of the children of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כח, ט.

172 ונשא אהרן את שמות בניי

"ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחושן המשפט על לבו כבואו אל הקודש, לזכרון לפני הוי' תמיד".

Exodus 28:29 שמות כ"ח:כ"ט

וְנָשָׂא אֶהְרֹן אֶת־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לְבוֹ כְּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזִכְרוֹן לִפְנֵי־ה' תָּמִיד:

And Aaron shall bear the names of the children of Israel in the breastplate of judgment upon his heart, when he goeth in unto the holy place, for a memorial before the L-RD continually.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כח, כט.

173 כסדר תולדותם אדם לראובן

על פי ההערה, הרבי דן שם בהרחבה בשני פירושים של מפרשי רש"י למילים "לפי סדר לידתם": הסדר שבו נולדו, או הסדר שבו נולדו לאמהות, וכן בדעותיהם של רש"י והרמב"ם.

הערת קה"ת

רש"י שמות כח, כא. ראה לקו"ש חל"ו ע' 146 ואילך שיש במפרשי רש"י ב' פ"א, א' "כתולדותם" — כסדר שנולדו, והב' כפי סדר הולדתם ע"י האמהות, ע"ש בארוכה בשיטת רש"י והרמב"ם.

174 כסדר תולדותם אדם לראובן

רש"י מסביר שהשמות נחקקו לפי סדר לידתם: האדם עבור ראובן, הפטדה עבור שמעון, וכן הלאה.

Rashi on Exodus 28:21 רש"י על שמות כ"ח:כ"א

איש על שמו. כְּסֹדֶר תּוֹלְדוֹתֵם סֹדֶר הָאֲבָנִים, אֲדָם לְרָאוּבֵן, פֶּטֶדָה לְשִׁמְעוֹן, וְכֵן כָּלֵם:

איש על שמו EVERY ONE WITH HIS NAME — As the order in which they were born shall be the order of the stones: a sardius for Reuben, a topaz for Simeon, and so in the case of all of them

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's

commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

אוצר המלכים.

Ecclesiastes 2:8 קהלת ב'ה'

כְּנִסְתִּי לִי גִם־כֶּסֶף וְזָהָב וּסְגֻלַּת מְלָכִים וְהַמְדִּינוֹת עֲשִׂיתִי לִי שָׁרִים וְשִׁוְרוֹת וְתַעֲנָנוֹת בְּנֵי הָאָדָם שָׂדֶה וְשִׂדּוֹת:

I gathered me also silver and gold, and treasure such as kings and the provinces have as their own; I got me men-singers and women-singers, and the delights of the sons of men, women very many.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 25

181 שהאבנים טובות גדילים ונמשכים מן הכוכבים

לפי ההערה, בשני המקומות אור התורה מביא כמקור את הוזהר על תרומה (ב, קע ע"א), לעניין צמיחת אבני חן מן הכוכבים.

הערת קה"ת

באוה"ת פ' שמות ע' לג ובפ' תצוה ע' א'תרמו מציין לזח"ב פ' תרומה דף קע, א. וראה לקמן כז, ב. ראה המשך מים רבים תרל"ו פרק קפ.

182 והנכם כיום ככובי השמים

"הוי אליכם הרבה אתכם, והנה אתם ככוכבי השמים לרוב". ישראל נמשלו לכוכבים, שמהם צומחות אבנים יקרות.

Deuteronomy 1:10 דברים א'י'

ה' אֱלֹהֶיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב:

the L-RD your G-d hath multiplied you, and, behold, ye are —.this day as the stars of heaven for multitude

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

183 והנכם היום ככוכבי השמים כפ' דברים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

א, י.

184 וע"ש במדרש רבה

מדרש רבה על פסוק זה, שאליו מתייחס הטקסט; הערת קה"ת מציינת את הסעיפים 10-13.

Devarim Rabbah 1:10 דברים רבה א'י'

הערת קה"ת

דב"ר א, י-יג.

פסוקה 26

185 שהם וישפה

הרמב"ם פוסק ששמות השבטים נחרתו לפי סדר לידתם, כך שראובן מופיע על האודם ובנימין על הישפה.

Mishneh Torah, Vessels of the Sanctuary and Those Who Serve Therein 9:7 משנה תורה, הלכות כלי המקדש והעובדין בו ט"ז

וּמִתַּחַת עַל הָאֲבָנִים שְׁמוֹת הַשִּׁבְטִים כְּתוּלְדוֹתָם וְנִמְצָא כּוֹתֵב עַל הָאָדָם רְאוּבֵן וְעַל יִשְׁפָּה בְּנִימִין. וְכוֹתֵב בְּתַחֲלָה לְמַעַל מִרְאוּבֵן אֲבִרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְכוֹתֵב לְמַטֵּה מְבִנִּימִין שְׁבִטִי קָה כְּדִי שִׁיְהִיו כָּל הָאוֹתִיוֹת מְצִיּוֹת שֵׁם:

Torat Emet 363 (Public Domain)

186 שהם וישפה

המדרש מונה את אבני החושן: בשורה הרביעית — אשר על התרשיש, יוסף על השוהם ובנימין על הישפה.

Shemot Rabbah 38:9 שמות רבה ל"ח:ט'

ומלאתבו מלואת אבן כיצד היו נתונים? טור אודם פטדה וברקת. על אודם היה כתוב: אברהם יצחק ויעקב ראובן. על פטדה היה כתוב: שמעון. על ברקת היה כתוב לוי. והטור השני נופך ספיר ויהלום. על נופך היה כתוב יהודה. על ספיר היה כתוב יששכר. על יהלום היה כתוב זבולן. והטור השלישי לשם שבו ואחלמה. על לשם היה כתוב דן. על שבו היה כתוב נפתלי. על אחלמה היה כתוב גד. והטור הרביעי תרשיש שוהם וישפה. על תרשיש היה כתוב אשר. על שוהם היה כתוב יהוסף. על ישפה היה כתוב בנימין שבטי ישורון:

“You shall mount it with a stone mounting” (Exodus 28:17) - “how were they placed? A row of ruby, topaz; and emerald; on the ruby was written: Abraham, Isaac, Jacob, Reuben. On the topaz Simeon was written. On the emerald, Levi was written. “The second row, carbuncle, sapphire, and clear quartz” (Exodus 28:18) - on the carbuncle, Judah was written. On the sapphire, Issachar was written. On the clear quartz, Zebulun was written. “The third row, jacinth, agate, amethyst” (Exodus 28:19) - on the jacinth, Dan was written. On the

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

187 ישפה

המדרש על דגלי השבטים מציין לכל שבט את האבן ואת הצבע שלו: אבנו של בנימין היא הישפה, ובדגלו יש את כל שנים עשר הצבעים.

Bamidbar Rabbah 2:7 במדבר רבה ב'ז'

פסוקה 27

188 והנה יוסף הצדיק הוא בחי' המשכה והשפעה מלמעלה למטה

לפי ההערה, אור התורה מצטט תורה זו, שלפיה יוסף הצדיק הוא המשכה מלמעלה למטה, ומפנה למאמר זה.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת פ' תצוה ע' א'תרסח ומציין לכאן.

189 ויוסף הוא המשביר וכו' ויכלכל יוסף

"ויוסף היה השליט על הארץ; הוא שסיפק מזון לכל עם הארץ." יוסף כמי שמוריד שפע ומזון.

Genesis 42:6 בראשית מ"ב:ו'

וְיוֹסֵף הוּא הַשְּׁלִיט עַל־הָאָרֶץ הוּא הַמְּשַׁבֵּיר לְכָל־עַם הָאָרֶץ וַיִּבְאֹו אָחִי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ־לוֹ אֲפִים אָרְצָה:

And Joseph was the governor over the land; he it was that sold to all the people of the land. And Joseph's brethren came, and bowed down to him with their faces to the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית מב, ו. מז, יב.

190 ויכלכל יוסף את אביו

"ויוסף סיפק מזון לאביו, לאחיו ולכל בית אביו."

Genesis 47:12 בראשית מ"ז:י"ב

וַיִּכְלַל יוֹסֵף אֶת־אָבִיו וְאֶת־אָחָיו וְאֶת־כָּל־בֵּית אָבִיו לֶחֶם לְפִי הַטָּף:

And Joseph sustained his father, and his brethren, and all his father's household, with bread, according to the want of their little ones.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

191 ויגש אליו יהודה

”ויהודה ניגש אליו. מילות הפתיחה של המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Genesis 44:18 בראשית מ"ד:י"ח

וַיִּגַשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי יִדְּבַר־נָא עֲבֹדְךָ דָּבָר בְּאָזְנִי אֲדֹנָי וְאֶל־יְחִיר אֶפֶר בְּעֵבֶדְךָ כִּי כְמוֹד כְּפָרְעָה:

Then Judah came near unto him, and said: ‘Oh my lord, let thy servant, I pray thee, speak a word in my lord’s ears, and let not thine anger burn against thy servant; for thou art even as Pharaoh.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 28

192 ימין מקרבת

”השמאל דוחה והימין מקרבת”. צד ימין, חסד, מקרבת; לכן בנימין, “בן ימין”, מעלה את הבריאה למעלה.

Sotah 47a סוטה מ"ז א

הערת קה"ת

סוטה מז, א.

193 והוכן בחסד כסאו

”וכונן בחסד כסא”. (כפי שמציינת הערת קה"ת, בפסוק כתוב “כסא”, בלי כינוי שייכות.)

Isaiah 16:5 ישעיהו ט"ז ה'

וְהוּכַן בַּחֶסֶד כִּסֵּא וַיֵּשֶׁב עָלָיו בְּאֵמֶת בְּאֶהֱל דָּוִד שֹׁפֵט וְדָרַשׁ מִשְׁפָּט וּמִחֶרֶץ:

And a throne is established through mercy, And there sitteth thereon in truth, in the tent of David, One that judgeth, and seeketh justice, and is ready in righteousness.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י טז, ה, ושם אי' כסא בלא ר' [כ].

194 צדיקים לעולם יירשו ארץ

”ועמך כולם צדיקים, לעולם יירשו ארץ”. הפסוק נקרא כמתייחס לשני הצדיקים, יוסף ובנימין.

Isaiah 60:21 ישעיהו ס"ב כ"א

וְעַמְּךָ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נִצֵּר מִשְׁעֵי מַעֲשֵׂה יָדֵי לְהַתְפָּאֵר:

Thy people also shall be all righteous, They shall inherit the land for ever; The branch of My planting, the work of My hands, Wherein I glory.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

195 כי תשמע בקול

”אם שמוע תשמע לקול הוי' אלקיך”. מילות הפתיחה של המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Deuteronomy 13:19 דברים י"ג:י"ט

כִּי תִשְׁמָע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמּוֹר אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הִנֵּה ה' אֱלֹהֶיךָ:

when thou shalt hearken to the voice of the L-RD thy G-d, to keep all His commandments which I command thee this day, to do that which is right in the eyes of the L-RD thy G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

196 עיני ה' אל צדיקים

”עיני הוי' אל צדיקים”. חלק מדיון מוקדם יותר על יוסף ובנימין, שאליו מתייחס הטקסט.

Psalms 34:16 תהילים ל"ד:ט"ז

עֵינֵי ה' אֶל־צַדִּיקִים וְאָזְנוֹ אֶל־שׁוֹעֲתָם:

The eyes of the L-RD are toward the righteous, And His ears are open unto their cry.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

197 מי יתנך כאח לי

”מי יתנך כאח ליי”. מילות הפתיחה של המאמר בפרשת תרומה, שאליו מתייחס הטקסט.

Song of Songs 8:1 שיר השירים ח':א

מִי יִתְּנֶךָ כְּאָח לִי יוֹנֵק שְׁדֵי אִמִּי אֲמַצְאָה כַּחוּץ אֲשָׁקֶךָ גַּם לֹא־יָבוֹז לִי:

Oh that thou wert as my brother, That sucked the breasts of my mother! When I should find thee without, I would kiss thee; Yea, and none would despise me.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

198 עין בעין יראו

”כי עין בעין יראו בשוב הוי' ציון”. הגילוי העתידי, שעל אופן התרחשותו חלוקים המלאכים.

Isaiah 52:8 ישעיהו נ"ב:ח'

קוֹל צִפְיָה נִשְׁאֹר קוֹל יַחְדּוֹ יִרְבְּנוּ כִּי עֵין בְּעֵין יֵרְאוּ בְּשׁוּב ה' צִיּוֹן:

Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together do they sing; For they shall see, eye to eye, The L-RD returning to Zion.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 29

199 ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר

”וכבוד הוי' יתגלה, וכל בשר יראו יחד”. גילוי היורד אל העולמות, ראייתו של מיכאל.

Isaiah 40:5 ישעיהו מ':ה'

וְנִגְלָה כְבוֹד ה' וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדּוֹ כִּי פִי ה' דִּבֶּר:

And the glory of the L-RD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the L-RD hath spoken it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 30

200 ומשה עלה

”ומשה עלה אל ה'”. עלייתו של משה להר.

Exodus 19:3 שמות י"ט:ג'

וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו ה' מִן־הַהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

סוגי הליכה: מלמעלה למטה ומלמטה למעלה.

Leviticus 26:12 ויקרא כ"ו:י"ב

והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלקים ואתם תהיו לי לעם:

And I will walk among you, and will be your G-d, and ye shall be My people

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

206 אברהם תיקן תפלת שחרית

"אברהם תיקן תפילת שחרית, שנאמר: וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם".

Berakhot 26b:5-6 ברכות כ"ו ב:ה-ו

תניא כותיה דרבי יוסי ברבי חנינא, ותניא כותיה דרבי יהושע בן לוי. תניא כותיה דרבי יוסי ברבי חנינא: אברהם תקן תפלת שחרית, שנאמר: וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם, ואין "עמידה" אלא תפלה, שנאמר: ויעמד פינחס ויפלל". יצחק תקן תפלת מנחה, שנאמר: ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, ואין "שיחה" אלא תפלה, שנאמר: תפלה לעני כי יעטף ולפני ה' ישפך שיחו".

There is a teaching in agreement with both of them. There is a teaching in agreement with R. Jose b. R. Hannina: Abraham instituted the morning Tefillah; as it is said, "And Abraham got up early in the morning to the place where he had stood" (Gen. xix. 27) — "standing" means prayer; as it is said, "Then stood up Phineas and prayed" (Ps. cvi. 30). Isaac instituted the afternoon Tefillah; as it is said, "And Isaac went out to meditate in the field at eventide" (Gen. 63) — xxiv. ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

207 וישכם אברהם בבקר

"וישכם אברהם בבוקר". זהו המקור לתפילת שחרית, הקשורה לחסד של אברהם.

Genesis 19:27 בראשית י"ט:כ"ז

וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה'

And Abraham got up early in the morning to the place where he had stood before the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

208 ושניהם כאחד טובים

"בבוקר זרע את זרעך, ולערב אל תנח ידך... ואם שניהם כאחד טובים". בוקר וערב הם שתי דרכי התגלות.

Ecclesiastes 11:6 קהלת י"א:ו

בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך כי אינך יודע אי זה יכשר הנה אויזה ואם שניהם כאחד טובים:

In the morning sow thy seed, And in the evening withhold not thy hand; For thou knowest not which shall prosper, whether this or that, Or whether they both shall be alike good

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

209 וידעת היום

"דע את הדבר הזה והשב אל לבבך". אלו מילות הפתיחה של המאמר שאליו

ושמתי כדכד שמשותיך ושעריך לאבני אקדח וגו' (בישעיה...)...

And Moses went up unto G-d, and the L-RD called unto him out of the mountain, saying: "Thus shalt thou say to the house of Jacob, and tell the children of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

201 לחם לא אכל

"ויהי שם עם הוי' ארבעים יום וארבעים לילה; לחם לא אכל ומים לא שתה".

Exodus 34:28 שמות ל"ד:כ"ח

ויהי־שם עם־ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה ויכתב על־הלוח את דברי הברית עשרת הדברים:

And he was there with the L-RD forty days and forty nights; he did neither eat bread, nor drink water. And he wrote upon the tables the words of the covenant, the ten words

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

202 לחם אבירים

"לחם אבירים אכל איש". נאמר על המן.

Psalms 78:25 תהילים ע"ח:כ"ה

לחם אבירים אכל איש צידה שלח להם לשבע:

Man did eat the bread of the mighty; He sent them provisions to the full

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

203 לחם אבירים שמלאכי השרת ניזונין בו

רבי עקיבא מפרש את "לחם אבירים" כלחם שאוכלים מלאכי השרת.

Yoma 75b:11 יומא ע"ה ב:י"א

תנו רבנן: "לחם אבירים אכל איש", לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו, דברי רבי עקיבא. וכשנאמרו דברים לפני רבי ישמעאל, אמר להם: צאו ואמרו לו לעקיבא: עקיבא טעית! וכי מלאכי השרת אוכלין לחם? והלא כבר נאמר: "לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי!" אלא, מה אני מקיים "אבירים" — לחם שנבלע במאמים וארבעים ושמונה אברים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסקה 31

204 בסערה השמימה

"וואליהו עלה בסערה השמימה". דוגמה לגוף העולה מעבר לרמתו הטבעית.

II Kings 2:11 מלכים ב ב:י"א

ויהי המה הלכים הלוך ודבר והנה רכבי־אש וסוסי־אש ויפרדו בין שניהם ויעל אליהו בסערה השמים:

And it came to pass, as they still went on, and talked, that, behold, there appeared a chariot of fire, and horses of fire, which parted them both assunder; and Elijah went up by a whirlwind into heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 32

205 והתהלכתי בתוכם

"והתהלך בתוכם והייתי לכם לאלקים". במקום אחר מוסבר שמדובר בשני

מתייחס הטקסט.

Deuteronomy 4:39 דברים ד':ל"ט

וידעת היום והשבת אלי-לכך כי ה' הוא האלקים בשמים ומעל ועל-הארץ מתחת אין עוד:

know this day, and lay it to thy heart, that the L-RD, He is G-d in heaven above and upon the earth beneath; there is none else

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

210 ברישא חשוכא והדר נהורא

”כמו בברית העולם: תחילה חושך ואחר כך אור”. הלילה קודם ליום.

Shabbat 77b:8 שבת ע"ז ב:ח'

... אמר לקה: מאי טעמא עיי מסגן ברישא והדר אימרי? אמר לקה כברייתו של עולם, דברישא חשוכא והדר נהורא. מאי טעמא הני מכסין והני מגליין? הני דמכסין מינייהו — מכסין, והני דלא מכסין מינייהו — מגליין. מאי טעמא גמלא וזטר גנובתי? משום דאכל כיסי. מאי טעמא תורא אריקא גנובתי? משום דדייר באגמי, ובצי לכרכושי בקי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

211 רני ושמחי

”שירו ושמחו בת ציון”. אלו מילות הפתיחה של המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Zechariah 2:14 זכריה ב':יד

רני ושמחי בת-ציון כי הנני-בא ושכנתי בתוכך נאם-ה' Sing and rejoice, O daughter of Zion; for, lo, I come, and I' will dwell in the midst of thee, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

212 בענין תפלת ערבית

בזוהר על חיי שרה נדונות שלוש התפילות — ערבית, שחרית ומנחה — ותפילת שחרית נקשרת לזמן החסד.

Zohar, Chayei Sara 23:243-24:254 ספר הזוהר, חיי שרה כ"ג:רמ"ג-כ"ד:רנ"ד

213 והיה מספר בני ישראל

”ומספר בני ישראל יהיה כחול הים”. מילות הפתיחה של המאמר שאליו מפנה הטקסט.

Hosea 2:1 הושע ב':א'

והיה מספר בני-ישראל כחול הים אשר לא-ימד ולא יספר והיה במקום אשר-יאמר להם לא-עמי אתם יאמר להם בני אלי-חי:

Yet the number of the children of Israel shall be as the sand of the sea, which cannot be measured nor numbered; and it shall come to pass that, instead of that which was said unto them: 'Ye are not My people', it shall be said unto them: 'Ye are the children of the living G-d'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

214 כי גדול יום

”כי גדול יום יזרעאלי”.

Hosea 2:2 הושע ב':ב'

ונקבצו בני-יהודה ובני-ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד ועלו מן-הארץ כי גדול יום יזרעאלי:

And the children of Judah and the children of Israel shall be gathered together, and they shall appoint themselves one head, and shall go up out of the land; for great shall be the day of Jezreel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 33

215 ושעריך לאבני אקדח

”ושעריך אבני אקדח”. הביטוי השני בפסוק של המאמר.

Isaiah 54:12 ישעיהו נ"ד:י"ב

ושמתי כדכד שמשותיך ושעריך לאבני אקדח וכל-גבולך לאבני-חפץ:

And I will make thy pinnacles of rubies, and thy gates of carbuncles, and all thy border of precious stones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

216 נודע בשערים בעלה

”נודע בשערים בעלה, בשבתו עם זקני ארץ”.

Proverbs 31:23 משלי ל"א:כ"ג

נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני-ארץ:

Her husband is known in the gates, When he sitteth among the elders of the land

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

217 לפום מאי דמשער בלבי

הזוהר מפרש את הפסוק על ה', שאותו מכיר כל אדם ודבק בו "לפי מה משער בלבו", בהתאם ליכולתו לדבוק ברוח החכמה.

Zohar, Vayera 9:153-164 ספר הזוהר, וירא ט:קנ"ג-קס"ד

But of a truth the Holy One makes Himself known to every one according to the measure of his understanding and his capacity to attach himself to the spirit of Divine wisdom; and thus "Her husband is known", not "in the gates" (bishe'arim), but, as we may also translate, "by measure", 'though a full knowledge is beyond the reach of any being

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסקה 34

218 עבירה מטממת לבו של אדם

בית מדרשו של רבי ישמעאל לימד: "העבירה סותמת את לבו של אדם", כשהוא קורא את המילה "ונטמתם" שבפסוק כאילו נכתב "ונטמטם".

Yoma 39a:2-3 יומא ל"ט א:ב-ג'

תנא דבי רבי ישמעאל: עבירה מטממת לבו של אדם, שנאמר: "ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם", אל תקרי "ונטמתם", אלא: "ונטמטם". תנו רבנן: "(אל) תטמאו בהם ונטמתם בהם", אדם מטמא עצמו מעט — מטמאין אותו הרבה. מלמטה — מטמאין אותו מלמעלה. בעולם הזה — מטמאין אותו לעולם הבא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יומא לט, א.

219 ונקי לב האבן

”והסרת את לב האבן מבשרם ונתתי להם לב בשר”. הלב הנוכחי, שנאטם

בעקבות החטא.

Ezekiel 11:19 יחזקאל י"א:י"ט

וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב אֶחָד וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֹן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרֹתִי לָב הָאֶבֶן מִבְּשָׁרָם וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב בָּשָׂר:

And I will give them one heart, and I will put a new spirit within you; and I will remove the stony heart out of their flesh, and will give them a heart of flesh

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה יחזקאל יא, יט.

220 ושעריך לאבני אקדח

"ושעריך לאבני אקדח". זהו הביטוי שבפסוק שעליו מבוסס המאמר, ומתבאר כאן.

Isaiah 54:12 ישעיהו נ"ד:י"ב

וְשִׁמְתִּי כְּדֹכַד שְׁמִשְׁמִיךְ וְשַׁעְרֶיךָ לְאֲבָנֵי אֶקְדַּח וְכָל-גְּבוּלְךָ לְאֲבָנֵי-חֲפָץ:

And I will make thy pinnacles of rubies, and thy gates of carbuncles, and all thy border of precious stones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

221 אקדח הוא מלשון כי אש קדחה

לפי ההערה, אור התורה מביא בשם אבן עזרא את הפירוש שלפיו "אקדח" הוא מלשון "אש קדחה".

הערת קה"ת

באוה"ת פ' ראה ע' תשעג מביא זה בשם האבן עזרא.

222 כי אש קדחה

"כי אש קדחה באפי". זהו השורש שממנו קוראים את "אקדח" — "אבעיר".

Deuteronomy 32:22 דברים ל"ב:כ"ב

כִּי-אֵשׁ קִדְּחָהּ בְּאִפִּי וְתִקְדַּח עַד-שְׂאוֹל תַּחְתִּית וְתֹאכַל אֶרֶץ וּבִלְהָ וְתִלְהֹט מוֹסְדֵי הָרִים:

For a fire is kindled in My nostril, And burneth unto the depths of the nether-world, And devoureth the earth with her produce, And setteth ablaze the foundations of the mountains

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לב, כב.

223 כקדוח אש המסים

"כאשר תבער אש עצים, מים תבעה אש". אותו שורש, שמשמעותו הבערה.

Isaiah 64:1 ישעיהו ס"ד:א'

כְּקִדְחַת אֵשׁ הַמְּסִים מִים תִּבְעֶה-אֵשׁ לְהוֹדִיעַ שְׁמִי לְצַרִּיךָ מִפְּנֵיךָ גוֹיִם יִרְגְּזוּ:

As when fire kindleth the brush-wood, and the fire causeth the waters to boil; to make Thy name known to Thine adversaries, that the nations might tremble at Thy presence

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

224 אם אבן הוא נימוח

על היצר הרע נאמר: "אם אבן הוא — נימוח" בבית המדרש. כאן הלב הקשה נימוח באמצעות התבוננות.

Sukkah 52b:2 סוכה נ"ב ב:ב'

תָּנָא דְּבִי רַבִּי לְשִׁמְעָאֵל: אִם פָּגַע בָּהּ מְגוּלָּה זָה — מְשַׁכְּהוּ לְבֵית הַמְּדֻרָּשׁ. אִם אֶבֶן הוּא — נִימוּחַ, אִם פְּרוֹלָה הוּא מִתְפַּוצֵץ. אִם אֶבֶן הוּא נִימוּחַ, דְּכִתִּיב: "הוּי כָּל צִמָּא לָכוּ לְמִיָּם", וְכִתִּיב: "אֲבָנִים שִׁחֲקוּ מִיָּם". אִם פְּרוֹלָה הוּא מִתְפַּוצֵץ, דְּכִתִּיב: "הֲלֹא כֹה דָּכָרִי כְּאֵשׁ נֶאֱמַר הִי וּכְפִשִּׁישׁ יְפֻוצֵץ סֻלַּע".

The school of R. Ishmael taught: If this repulsive wretch meets you, drag him to the Bet Hamidrash. If he is of stone, he will dissolve, if he is of iron he will burst into fragments. "If he is of stone he will dissolve," for it is written, "Hoy, every one that is thirsty come to the water" (Isaiah 55:1) and it is written, "The waters wear the stones" (Job 14:19). "If he is of iron, he will burst into fragments," for it is written, "Is ... not my word like

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

הערת קה"ת

סוכה נב, ב.

225 מים רבים לא יוכלו לכבות

"מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, ונהרות לא ישטפוה". האהבה העתידית, כמרגלית שזוהרה אינו כבה במים.

Song of Songs 8:7 שיר השירים ח':ז'

מִיָּם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לִכְבּוֹת אֶת־הָאֲהָבָה וְנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ אִם־יִתֵּן אִישׁ אֶת־כָּל־הוֹן בֵּיתוֹ בְּאֲהָבָה בּוֹזֵז וְבוֹזֵז לוֹ:

Many waters cannot quench love, Neither can the floods drown it; If a man would give all the substance of his house for love, He would utterly be condemned

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ח, ז.

פסוקה 35

226 בפי חקת ע"פ באר חפרוה שרים

במאמר ההוא, על "באר חפרוה שרים", מוסבר שכדי לגלות את ה"באר" — האהבה הטמונה בנפש — צריך לחפור ולהעמיק: להסיר את כל מה שמכסה עליה, באמצעות הכנעת הסטרא אחרא הן בדברים האסורים והן בדברים המותרים, וכן באמצעות לימוד תורה ונתינת צדקה מעבר להרגלו, עד שהאהבה הנסתרת תתגלה.

הערת קה"ת

לעיל שם סב, ד.

227 באר חפרוה שרים

"הבאר שחפרו השרים, שכוו נדיבי העם". מילות הפתיחה של המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Numbers 21:18 במדבר כ"א:י"ח

בָּאֵר חֲפְרוּהָ שָׂרִים כְּרוּיָה נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲזֵק בְּמִשְׁעָנָתָם וּמִמְדְּבָר מַתָּנָה: The well, which the princes digged, Which the nobles of the people delved, With the sceptre, and with their staves. And

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 36

228 וכל גבולך לאבני חפץ

”וכל גבולך אבני חפץ”. הביטוי השלישי בפסוק שבמאמר.

Isaiah 54:12 ישעיהו נ"ד:י"ב

ושמתי כדכד שמשותיך ושעריך לאבני אקדח וכל גבולך לאבני חפץ:
And I will make thy pinnacles of rubies, and thy gates of carbuncles, and all thy border of precious stones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה נד, יב.

פסוקה 37

229 סוכה שהיא גבוה למע' מבי אמה פסולה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

סוכה רפ"א.

230 סוכה שהיא גבוה למעלה מעשרים אמה פסולה

”סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה”. דוגמה לשיעורים המדויקים שקבעה התורה.

Mishnah Sukkah 1:1 משנה סוכה א:א

סכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה, פסולה. רבי יהודה מכשיר. ושאניה גבוהה עשרה טפחים, ושאין לה שלשה דפנות, ושחממתה מרבה מצלתה, פסולה. סכה ישנה, בית שמאי פוסלין, ובית הלל מכשירין. ואיזו היא סכה ישנה, כל שעשאה קדם לחג שלשים יום. אבל אם עשאה לשם חג, אפילו מתחלת השנה, כשרה:

A sukkah which is more than twenty cubits high is not valid. Rabbi Judah validates it. One which is not ten handbreadths high, or which does not have three walls, or which has more sun than shade, is not valid. An old sukkah: Bet Shammai invalidates it and Bet Hillel validates it. What is an “old sukkah”? Any one which he made thirty days before the festival; but if he made it for the purpose of the festival, even at the beginning of the year, it is valid

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

231 ביטול בס' וערלה במאתים

דיון הגמרא בתערובת אסורה שמתבטלת בשישים כנגד שיעורה — עוד שיעור שקבעה התורה.

Chullin 98a חולין צ"ח א

הערת קה"ת

חולין צח, א. ערלה פ"ב, מ"א.

232 וערלה במאתים

ערלה וכלאי הכרם בטלים במאתים — עוד אחד מהשיעורים שקבעה התורה.

Mishnah Orlah 2:1 משנה ערלה ב:א

התרומה, ותרומת מעשר של דמאי, החלה והבכורים, עולים באחד ומאה, ומצטרפין זה עם זה, וצריך להרים. הערלה וכלאי הכרם, עולים באחד ומאתים, ומצטרפין זה עם זה, ואין צריך להרים. רבי שמעון

אומר, אינן מצטרפין. רבי אליעזר אומר, מצטרפין כנותן טעם, אבל לא לאסור:

Terumah, terumat maaser of demai, hallah and bikkurim, are neutralized in a hundred-and-one mixture. And they are reckoned together [to form the statutory minimum]. And it is necessary to remove [from the mixture an amount equal to that of the consecrated produce contained in it]. Orlah and kilayim of the vineyard are neutralized in a two-hundred-and-one mixture. And they are reckoned together [to form the statutory minimum]. But it is not necessary to remove [from the mixture an amount equal to that of the consecrated produce contained in it]. Rabbi

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

פסוקה 38

233 וכל גבולך יהיה לאבני חפץ

”וכל גבולך אבני חפץ”. כלומר, אבנים של חפץ, רצון.

Isaiah 54:12 ישעיהו נ"ד:י"ב

ושמתי כדכד שמשותיך ושעריך לאבני אקדח וכל גבולך לאבני חפץ:
And I will make thy pinnacles of rubies, and thy gates of carbuncles, and all thy border of precious stones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

234 ברשפי אש

”רשפיה רשפי אש, שלהבת י"ה”. האהבה הבוררת והגלויה שנולדת מן הבינה.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח:ו

שימיני כחותם על לבה כחותם על ידועה כיעצה כמות אהבה קשה כשאל קנאה רשפיה רשפי אש שלהבתה:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm;
For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave;
The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

235 בהגלות נגלות

דברי מיכל: ”כאחד הרקים נגלה”. הביטוי מתאר את האהבה החיצונית, הגלויה לכול.

II Samuel 6:20 שמואל ב ו:כ

וישב דוד לברה את ביתו ותצא מיכל בת שאול לקראת דוד ותאמר מה נבקד היום מלך ישראל אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו כהגלות נגלות אחד הרקים:

Then David returned to bless his household. And Michal the daughter of Saul came out to meet David, and said: ‘How did the king of Israel get him honour to-day, who uncovered himself to-day in the eyes of the handmaids of his servants, ’ as one of the vain fellows shamelessly uncovereth himself

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

236 בד"ה וידעת היום

הקטע הזה מסביר את המילים ”וכל הלכות ייראוך וכל קרב וכלית יזמרו לשמך”. הלכות יראים ביראה ובניטול, והקרביים שרים באהבה; כאשר

היראה מצטרפת לאהבה, השירה אינה מתגלה כלפי חוץ בפה.

הערת קה"ת

לעיל ואתחנן ה, ב ואילך.

237 עמוק עמוק

"עמוק עמוק מי ימצאנו". כאן הדברים נאמרו על עומק האהבה הפנימית.

Ecclesiastes 7:24 קהלת ז':כ"ד

רחוק מה־שְׁהִיָּה וְעֵמֶק עֵמֶק מִי יִמָּצֵאוּ:

That which is far off, and exceeding deep; who can find it? out

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

238 המעשה באדם א' שהעלה בלבו טינא

הגמרא מספרת על אדם שנתן את עיניו באישה, עד שלכו חלה והוא עמד למות. הדברים מובאים כדי להמחיש את עוצמת החפץ והגעגוע.

Sanhedrin 75a:2 סנהדרין ע"ה א:ב'

אמר רב יהודה אמר רב: מעשה באדם אחד שנתן עיניו באישה אחת, והעלה לבו טינא. ובאו ושאלו לרופאים, ואמרו: אין לו תקנה עד שתבעל. אמרו חכמים: ימות ואל תבעל לו. תעמוד לפניו ערומה: ימות ואל תעמוד לפניו ערומה. תספר עמו מאחורי הגדר: ימות ולא תספר עמו מאחורי הגדר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סנהדרין עה, א.

239 כי חפץ בבת יעקב

"כי חפץ בבת יעקב". הפסוק מלמד שחפץ הוא געגוע שנדבק למושא שלו.

Genesis 34:19 בראשית ל"ד:י"ט

ולא־אָחַר הַנָּעַר לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר כִּי חָפֵץ בַּבֵּת־יַעֲקֹב וְהוּא נִכְבָּד מִכָּל בֵּית אָבִיו:

And the young man deferred not to do the thing, because he had delight in Jacob's daughter. And he was honoured above all the house of his father.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לד, יט.

פסוקה 39

240 "ראה, אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה". פתיחת הפרשה, שעליה דן מאמר מוקדם יותר בנושא זה.

Deuteronomy 11:26 דברים י"א:כ"ו

רְאֵה אֲנִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה:

:Behold, I set before you this day a blessing and a curse

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

241 וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך

"וכל בניך לימודי הוי', ורב שלום בניך". הפסוק שבא אחרי הפסוק של המאמר.

Isaiah 54:13 ישעיהו נ"ד:י"ג

וְכָל־בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ:

And all thy children shall be taught of the L-RD; and great shall be the peace of thy children

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

242 אין רבים פחות משלשה

הערת קה"ת מפנה לLeviticus 15:25 למילים האלה.

Leviticus 15:25 ויקרא ט"ו:כ"ה

וְאִשָּׁה כִּי־יִזְוֹב זֹכֶה דָּמָה יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֵת־נִדְתָּהּ אוֹ כִּי־תִזְוֹב עַל־נִדְתָּהּ כְּלִי־יָמִי זֹכֶה טְמֵאָתָה כִּי־יָמִי נִדְתָּה תִּהְיֶה טְמֵאָה הִוא:

And if a woman have an issue of her blood many days not in the time of her impurity, or if she have an issue beyond the time of her impurity; all the days of the issue of her uncleanness she shall be as in the days of her impurity: she is unclean.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Gittin 46a:8-10 גיטין מ"ו א:ח-י"י

וכמה רבים? רב נחמן אמר שלשה, רבי יצחק אמר עשרה. רב נחמן אמר שלשה, "ימים" - שנים, "רבים" - שלשה. רבי יצחק אמר עשרה, דכתיב: "עדה". רבי מאיר אומר: כל נדר שצריך וכו'; תנא, רבי אלעזר אומר: לא אסרו "צריה" אלא מפני "שאינו צריה".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

תנחומא בבובר ויקרא טו, כה. ראה גיטין מו, א. ירושי יומא פ"ב, ה"ד. ע' ספרא סו"פ מצורע סי' קפו [סוף פי"ז פרשה ה] ורש"י שם (פסוק כה) ימים רבים. ובספרי שופטים סי' קכה [כ, יט] ושם ברש"י (פסוק יט). וע' ת"ז ריש הקדמה (א, ב). ובזו"ג (רב, א). [כ].

פסוקה 40

243 שלום בפמליא של מעלה

המילים כאן מצטטות את Sanhedrin 90b:4. הקטע מופיע למטה.

Sanhedrin 90b:4 סנהדרין צ' ב:ד'

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מניין שאין נותנין תרומה לכהן עם הארץ? שנאמר: "ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת הכהנים והלויים למען יחזקו בתורת ה'". כל המקוץ בתורת ה' - יש לו מנת, ושאינו מקוץ בתורת ה' - אין לו מנת.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סנהדרין צ, ב.

244 שלום בפמליא של מעלה ושלום בפמליא של מטה

רבי אלכסנדר: מי שלומד תורה לשמה עושה שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה.

Sanhedrin 99b:10-11 סנהדרין צ"ט ב:י"א

אמר רבי אלכסנדר: כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה, שנאמר: "או יחזק במצוי יעשה שלום לי שלום יעשה לי". רב אמר: כאילו בנה פלטרין של מעלה ושל מטה, שנאמר: "וְאֲשִׁים דְּבָרִי בְּפִי וּבְצֵל דְּיָדִי כְּסִיתִיהּ לְנֻטְעַ שְׁמִים וְלִיסַד אֶרֶץ". רבי יוחנן אמר: אף מגין על כל העולם כולו, שנאמר: "וּבְצֵל דְּיָדִי כְּסִיתִיהּ". ולוי אמר: אף מקרב את הגאולה, שנאמר: "וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עֲמִי אֲתָה".

R' Alexandri said: All who engage in Torah for its own sake make peace in the household above and in the household below, as it says "If they would grasp My fortress, they would make peace for Me, they would make peace for Me." (Yeshayahu 27:5) Rav said: it is as if he built the palace

above and below, as it says "And I placed My words into your mouth, and with the shadow of My hand I covered you, to ... plant the heavens and to found the earth..." (Yeshayahu William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Rabbi Mike Feuer, Jerusalem Anthology (CC-BY)

245 לעשות הישר

"אם שמוע תשמעו בקול הוי' אלקיכם... לעשות הישר בעיני הוי' אלקיכם". נושא המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Deuteronomy 13:19 דברים י"ג:י"ט

כי תשמע בקול ה' אלקיך לשמר את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום לעשות הישר בעיני ה' אלקיך:

when thou shalt hearken to the voice of the L-RD thy G-d, to keep all His commandments which I command thee this day, to do that which is right in the eyes of the L-RD thy G-d
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

246 ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך ובנימין בכה על צואריו

"ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך, ובנימין בכה על צואריו; וינשק לכל אחיו ויבך עליהם". החיבור בין יוסף ובנימין באמצעות בכי.

Genesis 45:14-15 בראשית מ"ה:יד-ט"ו

ויפל על-צוארי בנימין אחיו ויבך ובנימין בכה על-צואריו; וינשק לכל אחיו ויבך עליהם ואחרי כן דברו אחיו אתו:

And he fell upon his brother Benjamin's neck, and wept; and Benjamin wept upon his neck. And he kissed all his brethren, and wept upon them; and after that his brethren talked with him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

247 ויפול על צוארי בנימין אחיו . . ויבך עליהם

המילים כאן מצטטות את Genesis 45:14. הקטע מופיע למטה.

Genesis 45:14 בראשית מ"ה:יד

ויפל על-צוארי בנימין אחיו ויבך ובנימין בכה על-צואריו:

And he fell upon his brother Benjamin's neck, and wept; and Benjamin wept upon his neck

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית מה, יד-טו.

248 בבכי יבואו

"בבכי יבואו ובתנונים אובילים". קיבוץ הגלויות העתידי, שמתאחד באמצעות בכי.

Jeremiah 31:8 ירמיהו ל"א:ח

הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתים מירכתי ארץ כם עור ופסח הרה וילדת יחדו קהל גדול ושובו הנה:

Behold, I will bring them from the north country, And gather them from the uttermost parts of the earth, And with them the blind and the lame, The woman with child and her that travaileth with child together; A great company shall they return hither

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמיה לא, ח.

249 ויקח מן הבא בידו מנחה

"ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו". מילות הפתיחה של המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Genesis 32:14 בראשית ל"ב:יד

ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו:

And he lodged there that night; and took of that which he had with him a present for Esau his brother

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

250 וקבל היהודים

"וקבלו היהודים את אשר החלו לעשות". מילות הפתיחה של המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Esther 9:23 אסתר ט:כ"ג

וקבלו היהודים את אשר החלו לעשות ואת אשר כתב מרדכי אליהם:

And the Jews took upon them to do as they had begun, and as Mordecai had written unto them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

251 ודברי אשר שמתי בפיו

"ודברי אשר שמתי בפיו לא ימוש מפיו". היותם "לימודי הוי"ו" היא התנאי לשלום רב.

Isaiah 59:21 ישעיהו נ"ט:כ"א

ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיו לא ימוש מפיו ומפי ורע ורעה אמר ה' מעתה ועד עולם:

And as for Me, this is My covenant with them, saith the L-RD; My spirit that is upon thee, and My words which I have put in thy mouth, shall not depart out of thy mouth, nor out of the mouth of thy seed, nor out of the mouth of thy seed's seed, saith the L-RD, from henceforth and for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה נט, כא.

252 אני המשנה המדברת

לפי ההערה, הדברים "אני המשנה המדברת" מקורם שם.

הערת קה"ת

מגיד מישרים ריש פ' ויקרא. ועוד.

פסקה 42

253 פקודי (רכ"ד סע"ב)

"ה-Zohar על Pekudei מפרש את "שמש ומגן": השמש היא סוד שם הוי', והמגן הוא סוד שם אלקים; הוא ממשיך ומדבר על האור הראשון שהי' גנו לצדיקים.

Zohar, Pekudei 12:70-13:80 ספר זוהר, פקודי י"ב:ע"ג-י"ג:פ'

R. Jose gave a further exposition of the verse relating to Elisha which says: "And he went up from thence unto Beth-el; and as he was going up by the way, certain youths (ne'arim), little ones", etc. (2 Kings 2, 23). 'The term ne'arim (youths)', he said, 'has been expounded to mean empty,1The root, N'R has this meaning only in post-Biblical Hebrew. that is, empty of any words of the Torah and of any observance of the precepts of the Torah: "little ones", to wit, ... of little faith, and such

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

254 אמור (ד"ק ע"ב)

ה"Zohar על Emor: מראש השנה הלבנה מכוסה עד היום העשירי בחודש, כאשר ישראל חוזרים בתשובה שלמה ואימא עילאה מאירה עליה; ביום הכיפורים היא מאירה מן האור העליון, ולא מאור השמש.

Zohar, Emor 38:202-40:226 ספר הזהר, אמור ל"ח:ר"ב-מ"ב:רכ"ו

פסוקה 43

255 אליך ה' נפשי אשא

"אליך, הוי, נפשי אשא". תשובה כהעלאת הנפש אל ה' עצמו.

Psalms 25:1 תהילים כ"ה:א

לְדוֹד אֱלֹהֶיךָ ה' נַפְשִׁי אֲשֹׂא:

.of David. Unto Thee, O L-RD, do I lift up my soul [A Psalm]

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כה, א.

256 אחת היא יונתי

"אחת היא יונתי, תמתי". מילות הפתיחה של המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Song of Songs 6:9 שיר השירים ו:ט

אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה כרה היא לילדתה ראיה בנות ויאשרנה מלכות ופילגשים ויהללוה:

My dove, my undefiled, is but one; She is the only one of her mother; She is the choice one of her that bore her. The daughters saw her, and called her happy; Yea, the queens and the concubines, and they praised her

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

257 מכפירים יחידתי

"יחידתי מבין כפירים". תפילתו של דוד שהיחידה לא תיפול לצד הקליפה.

Psalms 35:17 תהילים ל"ה:יז

אֲדֹנָי כִּמָּה תִּרְאֶה הַשִּׁיבָה נַפְשִׁי מִשְׂאִיָּהֶם מִכְּפִירִים יְחִידָתִי:

L-rd, how long wilt Thou look on? Rescue my soul from their destructions, Mine only one from the lions

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

258 סדיה וידבר דעשה"ד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לעיל פ' במדבר.

259 צדקה תרומם

"צדקה תרומם גוי". באמצעות הצדקה הנפש מתרוממת ומוגנת.

Proverbs 14:34 משלי י"ד:ל"ד

צְדָקָה תְּרֹמֵם גּוֹי וְחָסֵד לְאֻמִּים חָטָאת:

Righteousness exalteth a nation; But sin is a reproach to any people

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

260 בכל מאדך בכל ממונך

המשנה: "בכל מאדך — בכל ממונך".

Berakhot 54a:6 ברכות נ"ד א:ו

חייב אדם לברך על הרעה קשם שמברך על הטובה, שנאמר: "וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל גִּידְךָ, בְּכָל מְאֹדְךָ, בְּכָל נַפְשְׁךָ, בְּכָל מֹדְךָ, בְּכָל מִנְחֶה וּבְכָל מְאֹדְךָ" — אפילו הוא נוטל את נפשו. "וְכָל מֹדְךָ" — בכל ממונך. דבר אחר: "בְּכָל מֹדְךָ" — בכל מדה ומדה שהוא מוֹדֵד לך הוי מודה לו.

A man is in duty bound to utter a benediction for the bad even as he utters one for the good ; as it is said, "And thou shalt love the L-rd thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might" (Deut. vi. 5) — "with all thy heart," i.e. with thy two impulses, with the good and the evil impulse ; "with all thy soul," i.e. even if He take thy soul; ... "with all thy might," i.e. with all thy wealth. Another

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

261 רבי יצחק: "שמש בשבת צדקה לעניים", והוא מצטט: "שמש צדקה... ומרפא".

Taanit 8b:12 תענית ח' ב:י"ב

ואמר רבי יצחק: שמש בשבת — צדקה לעניים, שנאמר: "וְיִרְחַח לְכֶם יְרֵאִי שְׁמִי שְׁמֵשׁ צְדָקָה וּמִרְפָּא". ואמר רבי יצחק: גדול יום הגשמים, שאפילו פרוטה שפכים מתברכת בו, שנאמר: "לֵתַת מָטָר אֲרָצְךָ בְּעֵתוֹ וּלְבָרֶךְ אֶת כָּל מַעֲשֵׂה יָדֶךָ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

262 שמש צדקה

"עד בוא השמש": עד שיבוא משיח, כפי שנאמר: "שמש צדקה תורח".

Shemot Rabbah 31:10 שמות רבה ל"א:י

... ולעולם הם ממושכנים?! אמר לו: לאו! אלא עד בא השמש, עד שיבא משיח, שנאמר (מלאכי ג): וזרח לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא:

Another matter, "if you lend money to My people," that is what is written: "Rejected silver they called them [as the L-rd has rejected them]" (Jeremiah 6:30). When Israel was exiled from Jerusalem, the enemies took them out in chains and the nations of the world were saying: 'The Holy One blessed be He does not want this nation,' as it is stated: "Rejected silver they called them." Just as silver is refined and crafted into a vessel, and again refined and crafted into a ... vessel, and likewise several times

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

263 שמש צדקה

בוהר על בשלח מדובר במי שזורעים את זרע הצדקה כדי לזכות לעולם הבא, ועליהם נאמר: "שמש צדקה תורח לכם".
Zohar, Beshalach 23:316-326 ספר הזהר, בשלח כ"ג:שט"ז-שכ"ו

264 שמש צדקה

בוהר בתחילת פרשת אמור: האור הגנוז יאיר לצדיקים בעולם הבא, כפי שנאמר: "שמש צדקה תורח לכם".
Zohar, Kedoshim 21:133-134 ספר הזהר, קדושים כ"א:קל"ג-קל"ד

265 שמש צדקה

באידרא רבא אור הדומה לשמש החזקה, "שתצא ותביא מרפא לעולם", נקשר ל"שמש צדקה ומרפא בכנפיה".
Zohar, Idra Rabba 11:112-13:123 ספר הזהר, האדרא רבא י"א:קי"ב-י"ג:קכ"ג

266 "ולכם יראי שמי": אלה החוששים להזכיר את שם ה' לשווא; להם "שמש צדקה ומרפא".

Nedarim 8b:6 נדרים ח' ב"ר

ופליגא דרבי שמעון בן לקיש, דאמר: אין גיהנם לעולם הבא, אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתיקה, צדיקים מתרפאים בה ורשעים נידונים בה. שנאמר: "וְנִרְחַח לָכֶם יְרֵאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ וְגוֹ'". ולא עוד, אלא שמתענגין בה, שנאמר: "וּיִצְאָתֶם וּפְשָׁתֶם כְּעִגְלֵי מִרְבֵּק".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

267 הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה

לעתיד לבוא הקדוש ברוך הוא יוציא את השמש מנרתיקה, והצדיקים יתרפאו בה. (הערת קה"ת מציין שהקטע מופיע בסוף דף ג ע"ב).

Avodah Zarah 3b:18 עבודה זרה ג' ב"י"ח

ואיבעית אימא לעולם הבא — כדרי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש: אין גיהנם לעתיד לבא, אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתיקה, ומקדיר, רשעים נידונים בה, וצדיקים מתרפאים בה, רשעים נידונים

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

268 אחרי הוי'

"אחרי הוי' אליכם תלכו". מילות הפתיחה של המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Deuteronomy 13:5 דברים י"ג:ה'

אחרי ה' אלקיכם תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקלו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקו:

After the L-RD your G-d shall ye walk, and Him shall ye fear, and His commandments shall ye keep, and unto His voice shall ye hearken, and Him shall ye serve, and unto Him shall ye cleave

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

269 בין עובד אלקים לאשר לא עבדו

"ותאם תשובו וראיתם בין צדיק לרשע, בין עובד אלקים לאשר לא עבדו". שני פסוקים לפני "שמש צדקה".

Malachi 3:18 מלאכי ג' י"ח

ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עבד אלקים לאשר לא עבדו:

Then shall ye again discern between the righteous and the wicked, between him that serveth G-d and him that serveth Him not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

270 ועיין מעיני שמש וצדקה

לפי ההערה, רוב המקורות האלה מובאים גם באור התורה על נ"ך, שמעתיק גם את לשונם; ההערה מפנה גם לאור התורה על וירא.

הערת קה"ת

רוב המ"מ מובאים גם באוה"ת נ"ך כרך א ע' תקלו ואילך ושם מועתק גם הלשון. וראה גם באוה"ת פי וירא פח, ב. ואילך.

פסקה 44

271 כדין וכדין

הקדוש ברוך הוא אמר על המחלוקת בין המלאכים: "יהיה כך וכך".

Bava Batra 75a:9 בבא בתרא ע"ה א"ט

"ושמתי כדכד שמשתיך" - אמר רבי שמואל בר נחמני: פליגי תרי מלאכי ברכיעא - גבריאל ומיכאל; ואמרי לה תרי אמונאי במערבא, ומאן אינון - יהודה ויחזקיה בני רבי חייא; חד אמר: שוהם, וחד אמר: לשפה. אמר להו הקדוש ברוך הוא: להוי כדיו וכדיו.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

272 ומענין כדכד שם אות כי ס"ל

על פי ההערה, גם ההפניה הזאת למאורי אור בעניין כדכד מובאת שם.

הערת קה"ת

מובא גם באוה"ת נ"ך כרך ב ע' תתכט.

פסקה 45

273 כקדוח אש

"כאש המבעירה קוצים". שורש המילה "אקדח" הוא הבערה.

Isaiah 64:1 ישעיהו ס"ד:א'

כקדח אש המסים מים תבעה־אש להודיע שמה לצריה מפניה גוים ירגזו:

As when fire kindleth the brush-wood, and the fire causeth the waters to boil; to make Thy name known to Thine adversaries, that the nations might tremble at Thy presence

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

274 ברשפי אש

"רשפיה רשפי אש". האהבה הלוהטת שנולדת מבינה.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח':ו'

שימני כחותם עלי־לבי כחותם על־זרועי כי־עזה כמות אהבה קשה כשאלו קנאה רשפיה רשפי אש שלהבתיה:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm; For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave; The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הטקסט.

Deuteronomy 4:39 דברים ד':ל"ט

וידעת היום והשבת אל־לִבְכֶּךָ כִּי ה' הוא האֱלֹהִים בְּשִׁמְיָם מִמַּעַל וְעַל־
הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:

know this day, and lay it to thy heart, that the L-RD, He is
G-d in heaven above and upon the earth beneath; there is
.none else

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ושמתי כדכד שמשותיך ושעריך לאבני אקדח וגו' (בישעיה...)...

275 ארץ חפץ

"כי ארץ חפץ אתה, אמר הוי' צבאות". "אבני חפץ" שנולדות מחכמה.

Malachi 3:12 מלאכי ג':י"ב

וְאִשְׁרוּ אֶתְכֶם כָּל־הַגּוֹיִם כִּי־תִהְיוּ אִתָּם אֶרֶץ חֶפֶץ אֶמַר ה' צְבָאוֹת:

And all nations shall call you happy; For ye shall be a de-
lightsome land, Saith the L-RD of hosts

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ג, יב.

276 ורב שלום

"ורב שלום בניך". "רב" משמעו רבים, לפחות שלוש בחינות.

Isaiah 54:13 ישעיהו נ"ד:י"ג

וְכָל־בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ:

And all thy children shall be taught of the L-RD; and great
.shall be the peace of thy children

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

277 עושה שלום

"המשל ופחד עמו, עושה שלום במרומיו". המדרש מיישם זאת על השלום
שבין מיכאל לגבריאל.

Job 25:2 איוב כ"ה:ב

הַמָּשָׁל וּפְחַד עִמּוֹ עֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמַרְוֹמָיו:

Dominion and fear are with Him; He maketh peace in His
.high places

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

278 עושה שלום בין מיכאל וגבריאל

ריש לקיש: מיכאל כולו שלג וגבריאל כולו אש, והם עומדים זה לצד זה בלי
להזיק זה לזה: "עושה שלום במרומיו".

Bamidbar Rabbah 12:10 במדבר רבה י"ב:י

Devarim Rabbah 5:12 דברים רבה ה':י"ב

הערת קה"ת

במד"ר יב, י. דב"ר ה, יב.

279 עושה שלום בין מיכאל וגבריאל

המדרש מפרש את "המשל ופחד" כמיכאל, שהוא שלג, וגבריאל, שהוא
אש, ואיש מהם אינו מזיק לחברו: ה' עושה שלום ביניהם.

Bamidbar Rabbah 12:8 במדבר רבה י"ב:ח

280 שלום שלום לרחוק ולקרוב

"שלום שלום לרחוק ולקרוב, אמר הוי', ורפאתיו". הדבר מוסבר במקום
אחר, כפי שנאמר בטקסט.

Isaiah 57:19 ישעיהו נ"ז:י"ט

בּוֹרֵא גֵיב שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרָחוֹק וְלִקְרוֹב אֶמַר הָאֵל
וְרִפְאֵתִיו:

Peace, peace, to him that is far off and to him that is near,
Saith the L-RD that createth the fruit of the lips; And I will
.heal him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

281 וידעת היום

"דע היום והשב אל לבכך". מילות הפתיחה של המאמר שאליו מתייחס

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Vocalized Edition (CC0); The Judaica Press complete Tanach with Rashi, translated by A. J. Rosenberg (CC-BY); Vilna Edition (CC-BY-SA); Daat Shemot Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Hamesorah Publishers, Jerusalem 2005 (CC-BY-NC); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Pri Etz Chaim (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Shaarei Kedusha (Public Domain); Gates of Holiness, translated by Rabbi Amiram Markel, 2013 (CC-BY); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain); Torat Emet 363 (Public Domain); Daf Shevui (CC0); Rabbi Mike Feuer, Jerusalem Anthology (CC-BY).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (· 5725 Shabbos Parshas Vayakhel Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/likutei-torah/reeh/6/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק